

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**Archeologická lokalita Plešivec v regionálních
souvislostech**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martin Polák

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Helena Východská

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni

.....

Obsah

Úvod.....	5
1 Lokalita a její kontext.....	8
1.1 Vymezení lokality	8
1.1.1 Popis prostředí.....	9
1.2 Pravěké osídlení regionu	12
1.2.1 Litavka.....	20
2 Paleozoikum na Jinecku	27
3 Nejstarší pohyb člověka na Plešivci	35
3.1 Neolit.....	36
3.2 Eneolit	39
4 Doba bronzová na Plešivci	41
4.1 Osídlení	43
4.1.1 Depoty	47
4.1.2 Metalurgie	55
4.2 Popis hradiště a opevnění.....	59
4.3 Spojení s jinými lokalitami.....	62
4.3.1 Žďár u Rokycan (Pavlovsko)	63
4.3.2 Okrouhlé hradiště u Konstantinových lázní	65
4.3.3 Hradišťany (Mukov).....	67
4.3.4 Co je spojuje?	68
4.4 Zánik.....	71
5 Pozdější období	73
5.1 Středověk.....	75
5.1.1 Mořina	76
5.2 Nová doba.....	79
6 Archeologická a paleontologická činnost.....	83
6.1 Paleontologie	83
6.2 První poznatky v dobách romantické archeologie.....	86
6.2.1 Břetislav Jelínek	90
6.3 Archeologický výzkum	96
6.4 Dnešní stav lokality	101
7 Muzejní expozice	104
7.1 Muzeum Českého krasu	104
7.1.1 Muzeum Hořovicka	105
7.1.1 Beroun	106
7.2 Hornické muzeum Příbram.....	106
Závěr.....	108
Literatura	110

Anotace

Práce se zabývá archeologickou lokalitou Plešivec u Rejkovic. Snaží se o souhrn všech poznatků, které jsou s ní spojené. Začíná přehledem vývoje pravěkého osídlení v Brdech. Samostatně se věnuje řece Litavce. Hovoří o jineckém kambriu a o nálezech trilobitů. Zkoumá pohyb člověka na Plešivci od neolitu přes eneolit, dobu bronzovou a železnou. Zmiňuje se o zaniklé středověké vesnici Mořina a o osudech špatném dopadu těžby železa, kamene a dřeva na archeologické nálezy. Práce se zaměřuje především na hradiště s datací BD / Ha A1. Je zde popis vývoje archeologického výzkumu a popis muzejních expozicí, ve kterých jsou artefakty vystavené. Práce se snaží o porozumění regionálnímu kontextu dané lokality a o komparaci s jinými hradišti „typu Plešivec.“

Annotation

The work deals with the archaeological site Plešivec at Rejkovice. It tries to summarise all the knowledge that is associated with it this site. It begins with an overview of the development of prehistoric settlements in Brdy. It deals with the Litavka river. It talks about the Cambrian of Jince and the findings of trilobites. It examines the movement of man on Plešivec hill from the Neolithic through the Eneolithic, the Bronze Age and the Iron Age. It mentions the defunct medieval village of Mořina and the fate of the bad impact of iron, stone and wood mining on archaeological finds. The work focuses mainly on the fortified settlement dating from BD / Ha A1. There is a description of the development of archaeological research and a description of museum exhibitions in which artifacts are exhibited. The work tries to understand the regional context of the locality and to compare it with other fortifications "of the Plešivec type."

Klíčová slova

Plešivec, Brdy, Doba bronzová, Pravěká fortifikace, Metalurgie, Depot, Mořina, Břetislav Jelínek

Keywords

Plešivec, Brdy, Bronze Age, Prehistoric fortification, Metallurgy, Depot, Mořina, Břetislav Jelínek

Úvod

Archeologická lokalita Plešivec u Rejkovic na kraji Brdského hvozdu už necelých dvě stě let provokuje svým výzkumným potenciálem mnoho archeologů, ať už profesionálních nebo neprofesionálních, kteří by rádi rozkryli její tajemství. Vrch je známý především pro četné nálezy bronzových depotů a pro doklady bronzové metalurgie. V poloze nad řekou Litavkou, která byla důležitým koridorem, využívali místní obyvatelé strategického postavení a zřejmě i pohybu obchodníků. Naleziště vždy vydávalo a do jisté míry stále ještě vydává doklady bývalého působení člověka na samotný vrch. I přes hojnost takovýchto nálezů, neexistoval doposud žádný text, který shromáždil všechny poznatky, které byly o vrchu za posledních dvě stě let nashromážděny. Všechny takové pokusy byly doposud jen charakteru obsáhlejších encyklopedických hesel a nemohly tak pojmout velkou šíři informací, které by bylo potřebné pro ucelený přehled zpracovat. Plešivec totiž není jen hradištěm z mladší a pozdní doby bronzové, ale místem, na kterém se pohybovali na jedné straně už neolitici a eneolitici a na druhé straně středověcí kolonizátoři, kteří zde založili vesnici.

Cílem této práce tedy bude vytvořit ucelený text, který by z primárně archeologického a sekundárně obecně historického hlediska všechny důležité informace o lokalitě ucelil. To znamená začít již s nejprvnějšími doklady života pocházejícími z kambria a skončit u posledních zásadních zásahů do reliéfu lokality ve 20. století.

Druhým cílem práce je pak tento ucelený obraz zanést do regionálního kontextu. Pouze když se budeme snažit porozumět lokalitě v souvislostech, můžeme ji skutečně poznat, neboť jestliže se na ni podíváme pouze optikou zúženého tunelu, nebudeme schopni porozumět vnitřním projevům reagujícím na projevy vnější a ty jsou často definující. Pod pojmem uvádění do regionálního kontextu se tak skrývá snaha hledání prokazatelných i hypotetických souvislostí ve vztahu k jiným blízkým lokalitám.

Prozatím nejucelenější pohled na lokalitu přinesla publikace *Střední Brdy*¹ a v ní obsažený příspěvek *Hradiště a archeologické nálezy* od Lubora Smejtky. Tento text mi posloužil jako startovní pozice pro získání základního přehledu o problematice, i když o Plešivec jsem se již delší dobu zajímal. Vycházel jsem z různých typů pramenů, přičemž jsem se vždy snažil dohledat primární. Používal jsem tak především odborných článků z periodik, jako jsou *Památky archeologické a místopisné*, *Archeologie ve středních Čechách*, *Podbrdsko*

---

¹ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0.

(dříve *Vlastivědný sborník Podbrdská*), *Středočeský vlastivědný sborník* a podobné. Používal jsem různé monografie pro zpracovávání dílčích témat. Dále celou síť internetových portálů Archeologického informačního systému České republiky, včetně Digitálního archivu AMČR.

V první kapitole „Lokalita a její kontext“ se budu snažit vymezit samotnou lokalitu Plešivce a prostor, ve kterém budu hledat onu pavučinu souvislostí. Domnívám se, že nejlépe je nejprve dobře pochopit, jak region, o kterém budu chtít referovat, vypadal. Poté už je snadnější Plešivec do již připraveného kontextu zasadit. První kapitola mi tak poslouží jako základna, od které pak budu moci odvinout téměř všechny následující. Samostatně se v podkapitole 1.2.1 budu věnovat významu řeky Litavky, o níž jsem po práci na tomto textu přesvědčen, že byla důležitým činitelem ve vývoji celé oblasti a zvláště pak Plešivce, který se z jejího údolí zdvíhá.

Druhá kapitola se bude věnovat „Paleozoiku na Jinecku.“ Na Plešivci se vedle kulturních nálezů nalézají i ty, které připravila příroda. Kapitola se tak bude zabývat paleontologií. Opomenout tento prvek by znamenalo znemožnění skutečně uceleného obrazu, tak jak jsem si to vytkl do cíle této práce. Zvláště, když zde sběr paleontologických nálezů a povaha místního geologického podloží zákonitě zasahuje i do samotné archeologie.

Protože hlavním těžištěm práce je pochopitelně nejdůležitější období osídlení lokality v době bronzové, rozhodl jsem se podle toho také členit jednotlivé kapitoly a třetí kapitola „První pohyb člověka na Plešivci“ shrnuje vše, co se zde odehrávalo od příchodu prvních lidí po konec eneolitu. Opíral jsem se zde především o nálezy štípaných i broušených industrií, které jsem se poté pokusil interpretovat optikou nejnovějších poznatků, se kterými ještě nemohl nikdo pracovat, před dejme tomu třiceti lety.

Čtvrtá kapitola „Doba bronzová na Plešivci“ se pak zaměřuje zejména na hradištní objekt na temeni hory, který zde v mladší a pozdní době bronzové kvetl. Situaci jsem popsal v rámci pevně stanovené struktury. Nejprve se ptám po dokladech samotného osídlení a jeho charakteru, k čemuž se váže keramika. Následně se zaměřuji na možná nejdůležitější specifikum naleziště a to jsou bronzové depoty. Na základě jejich znalostí a na základě dokladů po zpracování kovů se mohu následně věnovat metalurgii bronzu, která zvláště z počátku udávala celý ráz hradiště. Trochu netradičně jsem si nechal popis hradiště jako takového a jeho opevnění ke konci. To je dáno dvěma důvody. Zaprvé, přišlo mi, že není šikovné popisovat hradiště bez předběžné znalosti toho, jaký dopad na něj měla zmiňovaná metalurgie a zadruhé jde o to, že právě valy a opevnění jsou tím, od čehož se rozvíjí celá

typologie „hradišť typu Plešivec,“ které se budu věnovat v další podkapitole. To poté nabízí nejlepší pole pro hledání souvislostí a chtěného regionálního kontextu. Z tohoto titulu jsem poté vytypoval tři hradiště, u nichž jsem komparativní metodou hledal potenciaální souvztažnost k Plešivci. Čtvrtou kapitolu samozřejmě uzavírám otázkou, jak zdejší osídlení zaniklo.

Stejně jako třetí kapitola byla koncipována jako souhrn toho, co bylo před dobou bronzovou, je pátá kapitola „Pozdější období“ souhrnem toho, co následovalo. Postupně jsem shrnul dozvuky pravěku a plešivecký středověk. S ním je spojena zaniklá vesnice Mořina, respektive Roudnička. Tou se dopodrobna věnují práce Lucie Korbové – Procházkové a proto si jí dovoluji věnovat méně pozornosti. Z mé strany by se totiž muselo jednat o pouhé přepsání toho, co již pracně vyzkoumala a nemohl bych tak nic přinést. V poslední části kapitoly se zabývám především vlivem novodobých činností na Plešivci a tím, jak se pod vlivem doby proměňovali podmínky pro budoucí archeologické nálezy. Nesmím totiž ztráct ze zřetele primární archeologický aspekt.

V šesté kapitole „Archeologická a paleontologická činnost“ jsem pak shrnul průběh výzkumu na vrchu a především na samotném hradišti, na který jsem se pochopitelně nejvíce zaměřoval. Nejdříve bylo v předchozích kapitolách nutné říci, čím se výzkum zabýval a až nyní je možné říci, jak probíhal. Zvláštní pozornost jsem pak věnoval osobě Břetislava Jelínka, který pro zdejší lokalitu udělal společně se současným archeologem (při Hornickém muzeu Příbram) Rastislavem Koreným nejvíce. Zasloužil mu první polovinu svého archeologického života.

No a zcela nakonec je možné v kapitole „Muzejní expozice“ říci, kam byly četné nálezy uloženy a jestli je možné se k nim v současné době vracet. Mým úkolem bylo exponáty vyhledat a přispět do kolektivní paměti lidstva informacemi o tom, jak jsme se ke svému kulturnímu dědictví dostávali. Měl jsem v tomto ohledu štěstí, že bylo na co navázat, neboť expozici v Muzeu Hořovicka již přede mnou popsal Jan Čáka a mohl jsem tak zpětně naše zkušenosti komparovat.

1 Lokalita a její kontext

1.1 Vymezení lokality

Vrch Plešivec se nachází severovýchodně od městyse Jince na katastru několika obcí a zároveň na hranici mezi dvěma okresy. Jeho podstatná část se nachází na katastru obce Rejkovice na okrese Příbram. Východní svah je pak rozdělen mezi katastry obcí Běštín, Radouš a Lhotka u Hořovic na okrese Beroun.

Rozhodl jsem se vymežit tři teritoriální okruhy. Těžiště zájmu nacházím v nejužším okruhu. Vydefinoval jsem ho na základě morfologie krajiny a vypomohl jsem si hranicí Přírodního parku Hřebeny, která z podstaty věci dobře odpovídá místnímu krajinnému rázu. Plochu jsem tedy vymezil na západní straně tokem řeky Litavky, z jižní strany sedlem mezi Plešivcem a protějším bezejmenným vrchem (529 m. n. m.) směřujícím dále k vrchu Písek. Sedlem v současné době prochází silnice 115 z Jinec a Běřina do Běštína a nalézají se zde dvě rozcestí Křižatky a Klínek. Východní a severní hranice pak odpovídá hranici Přírodního parku Hřebeny, která vede kolem obcí Běštín a Lhotka u Hořovic. Takto vymezená plocha má po obvodu 14,7 km a zaujímá 11,3 km². V práci se zabírám využíváním této plochy.

Mnoho klíčových nálezů se však nachází mimo nebo těsně za hranicí tohoto nejužšího území. Je to dáno jednak měnícím se tokem řeky Litavky a faktem, že mnoho nálezů je často lokalizováno pouze v rámci celého katastru obce, či dokonce samotných okresů, pouze s doplňující informací, že se jedná o artefakt z Plešivce. Za těchto podmínek jsem musel stanovit o něco volnější a širší pole v okruhu asi 0,5 km od hranice nejužšího teritoria, ve kterém jsem se snažil registrovat nálezy, které by mohli mít se samotným Plešivcem spojitost.

Zcela nejširší teritorium mi sloužilo jako vymezení lokality, ve které jsem hledal souvislosti s nálezy z Plešivce. Jinak bych nemohl účinně zpracovat jeden z cílů této práce, tj. zasazení Plešivce do regionálního kontextu. To bylo problematické, neboť nelze užívat současného zažitého členění terénu, neboť jsem musel vycházet z pravěkých reálií. Jako nejširší teritorium jsem nakonec zvolil oblast Podbrdská a následující text využívám k odůvodnění této volby, která stála zvláště na zhodnocení terénu (podkapitola 1.1.1), pravěkého osídlení regionu (1.2) se zvláštním zřetelem na význam toku řeky Litavky (1.2.1).

Samotné dělení Brdského pohoří, na jehož okraji a zároveň v jehož středu se Plešivec nachází, je nejednoznačné, ale ustálilo se pojetí Jana Čáky² definující Brdy jako pás lesů od Zbraslavi k Novým Mitrovicím a Hvožd'anům, dotýkající se Rokycan a Zbiroha, s obvyklým členěním na Hřebeny, střední Brdy, jižní Brdy a oblast Trhoň – Radeč. Dnes tuto plochu zaujímá Chráněná krajinná oblast Brdy a Brdský les. Ustálené označení Podbrdsko je pak okolím, které samotné Brdy obklopuje (Kamýcko, Dobříšsko, Božeňsko, Plzeňsko, Berounsko a někdy i Březnice, Rožmitál pod Třemšínem, Prácheňsko, Rokycansko a někdy až Plzeňsko). Můžeme zde vnímat souvislosti geologické, biologické i etnografické. Z hlediska státní správy však vždy bylo rozděleno a navíc často chybělo společné uvědomění.³ Je potřeba nenechat se strhnout různými mikroregionálními koncepcemi a spíše sledovat charakter krajiny a osídlení, se zřetelem na to, které oblasti mohou mít s Plešivcem souvislost. Takováto mentalita výzkumu se projevuje ve větší míře až od 80. let,⁴ což je faktor, který je třeba mít na paměti při kritice pramenů.

1.1.1 Popis prostředí

Samotný Plešivec ční do výše 654 m. n. m. a takto nad okolním terénem zaujímá převýšení 180 – 340 m.⁵ Vybíhá severozápadním směrem z hlavního masivu Brd a to přibližně v jeho středu. Ze západní strany můžeme vidět, jak jinak mírně svažující temeno spadá prudce do údolí Litavky (převýšení 300 m) a severnější poloze v údolí mezi Plešivcem a Ostrým pak dokonce nalézáme příkrý svah nazývaný se Čertova rokle. Z východu je spád svahu mírnější, ale také činí výrazný výškový rozdíl.⁶ Okolní krajina je oproti vrchu výrazně níže. Severozápadně se nachází Hořovická brázda s vyloženě rovinným charakterem, která tuto vlastnost nese jako jediná v regionu. Severně je pak situována Karlštejnská vrchovina s údolím Berounky a severoseverovýchodně pak Český kras. Druhým směrem jsou k nalezení Brdy.⁷

---

² SMOLOVÁ, Věra. Historicko–geografické vymezení Brd. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 18 – 19

³ POLÁK, Stanislav. K regionálnímu pojmu Podbrdsko. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 8 – 9*. Příbram: Okresní archiv a okresní muzeum, 1947 – 1948. s. 7 – 9

⁴ NEUSTUPNÝ, Evžen. Teorie sídelních areálů. Český etxt článku: Settlement area theory in Bohemian archaeology. In: *Památky archeologické – Supplementum 1*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1994. s. 248 – 258

⁵ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 107

⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 180

⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 24

Místní horniny se formovali v období před 500 až 550 miliony let, kdy vznikly místní slepence, pískovce a částečně droby a břidlice. Toto geologické období pak běžně nazýváme brdským kambriem, ze kterého se ve spodním kambriu dochovali zkameněliny v paseckých břidlicích a ve středním kambriu v jineckém souvrství.⁸ Místní křemence získali typickou červeno-fialovou barvu díky svému proželeznění, které také způsobuje kyselost místní půdy, která tak není příliš vhodná pro zemědělství. Za to je však oblast velmi vhodná k těžební činnosti, která znemožnila rekonstrukci dávného průtoku vody a polohy vodních pramenů, které mohli pravěcí obyvatelé využívat.⁹ Průměrná roční teplota na počátku 21. st. odpovídala v období duben/květen až říjen 10°C, přičemž roční úhrn srážek byl 350 – 390 mm. Z toho plyne, že oblast nebyla příliš vhodná ani pro pastviny.

Brdy můžeme zřejmě považovat za zbytky nejstaršího reliéfu Čech, což je způsobeno místními extrémně odolnými křemitými pískovci a slepenci a také faktem, že se nachází v tektonicky stabilní poloze. Byly vyrovnány již na přelomu druhohor a třetihor a typické kamenné sutě blokují výraznější změny v krajině.¹⁰ Celkově jsou zachovány v relativně původním stavu i díky menšímu pohybu člověka. Jeho nízká přítomnost také jistě napomohla lepšímu stavu zachování archeologických lokalit, které zároveň ze stejného důvodu nejsou četné.¹¹

Nynější a v porovnání k pravěkým časovým periodám nedávný pohyb člověka v Brdech byl definován především činností uhlířskou (zachováno mnoho pozůstatků po milířích) a hornickou (již od středověku). Oblast byla vždy železářským krajem, o čemž svědčí i fakt, že první zmínky o kraji se váží právě k železu.¹² Naposledy se v Brdech usídlili vojáci, kteří je jednak zakonzervovali, ale některými činnostmi závažně poškodili (pod střelbou zcela zmizely staré mohylové háje).¹³ Již roku 1920 padaly návrhy na zřízení národního parku, ale

---

⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 32

⁹ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia, sv. 10/1*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 26 – 28, 30, 32

¹⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 62

¹¹ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 33

¹² ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 124

¹³ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 59 – 60

potřeba strelnic byla silnější. Signatáři petice z roku 1925¹⁴ to trefně nazvali „hříchem proti přírodě,“ a mohlo by se i dodat proti archeologické paměti lidstva. Vojenský újezd Brdy byl definitivně zrušen ke dni 1. 1. 2016 a zpustila se tak obnovená vlna zájmu o Brdy, která se projevila i v archeologii.

Podívali bychom se zpět do pravěku, viděli bychom v zásadě souvislý prales s bohatou zvířenou a to listnatý, dnes už po zásahu člověka jehličnatý.¹⁵ Výsadba započala po roce 1861 a do dnešního lesa zasáhla i řada kalamit z 19. st.¹⁶ Během neolitu by se zde našly i oblasti spíše stepního charakteru. Populační exploze doby bronzové zde zahájila značnou erozi a pozdější vysídlení pak umožnilo opětovné přirozené zalesnění kolem roku 700 př. n. l. Znovu lesy klučili přicházející Slované kvůli zemědělství a pastevectví.¹⁷

Jednotlivé okolní vrchy brdského pohoří na sebe dobře navazují. Pouze Plešivec jako samotář stojí mírně stranou a jeho hřbet je se svou orientací na sever k Hostomicím kolmý k hřbetům ostatním.¹⁸ Klíčové je pak pro něj údolí řeky Litavky, které nese název Jakubské.¹⁹ Od Jince (420 m. n. m.) se údolí podél toku svažuje a je obeháno dalšími vrchy Klobouček (600 m. n. m.), Ostrý (538 m. n. m.) a Písek (690 m. n. m.). 11 km odtud stojí Příbram, 25 km Beroun a 9 km Hořovice. Přímo pod Plešivcem se rozkládá obec Rejkovice.²⁰

Zaměříme-li pozornost na Plešivec jako takový, zjistíme, že přesně odpovídá rázu celých Brd. Vedle hlavního vrcholu (654 m. n. m.) se zde vypíná i vrchol Na Čihadle (414 m. n. m.) a někdy uváděná Malá Skála (532 m. n. m.). Název hory pochází ze staročeského „plechý,“²¹ čili pořádný, kloudný, poctivý či dobrý.²² Tím se popisuje především hřbet. Název je to častý, někdy kvůli němu dochází k záměně s Plešivcem u Berouna, kde také došlo

---

¹⁴ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 19 – 20

¹⁵ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 7 – 8

¹⁶ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 22

¹⁷ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 10

¹⁸ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 122

¹⁹ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 108

²⁰ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 5 – 6

²¹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 122

²² HLAVSOVÁ, Jaroslava. Kloudný, kalý, plechý. 1978. Dostupné z URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6049> [cit.2019-11-08].

k archeologickým nálezům.²³ Pro Plešivec jsou naprosto definující vystupující bílé křemence a tzv. třemošenské slepence.²⁴ Zasahuje sem pásmo čočkovitých (neboli v různých horizontech nesourodých) železorudných loží. Lokalita tak dokonce umožňovala povrchový sběr železné rudy, který se projevoval od doby laténské. Neodmyslitelnými jsou také místní sutě, které jsou jako v celých brdech vyplněny jílovitou mezerní hmotou. Vznikají zde tak tzv. bloková pole (na Plešivci, Žďáru, ...) vznikající pády skalních kambriických trosků, jejichž pozůstatky jsou někdy milně interpretovány jako valy.

Minimálně dvě cesty vedoucí po vrchu můžeme označit za historické. Jednak tzv. Eliščinu cestu (Klínek – vrchol – Lochovice) a pak tzv. Francouzskou cestu na západním úpatí, kterou zde údajně vybudovali francouzští vojáci, kteří tudy táhli na Prahu roku 1740.²⁵ Z neobvyklých útvarů je nutné zmínit ještě místní viklan a Smaragdové jezírko. Viklan na jihovýchodním svahu (530 m. n. m.) měl ještě na konci 19. st. dva čepy, které umožňovaly, aby se skutečně viklal. Po tradované ráně bleskem však o jeden čep přišel a již se s ním nedá pohnout.²⁶ Jedná se o 2 m vysoký křemencový blok opředený mnoha romantickými představami.²⁷ Smaragdové jezírko na severovýchodním svahu oproti tomu vzniklo jako výsledek činnosti lomařů po zatopení. Jezírko je napájeno pramenem a v jeho blízkosti se nachází tramská osada.²⁸ Dnes se ve vymezené ploše nachází osm studánek coby produkty turismu.

1.2 Pravěké osídlení regionu

Brdy vytvářejí zcela specifickou archeologickou oblast, která, jak v poslední době upozorňoval např. Karel Nováček a Tomáš Krofta, bývala dlouho opomíjená jako celistvá historická kulturní krajina. Jsou málo prozkoumané a skrývají velký výzkumný potenciál.²⁹ Musíme si uvědomit, že hory zpravidla osídlení a společenství rozdělují, čímž se komplikuje

---

²³ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 56

²⁴ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 6 – 7, 10

²⁵ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 112

²⁶ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 131

²⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 314

²⁸ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 110

²⁹ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 23

jejich zkoumání. Brdská hradiště se tak nesou ve stínu mnoha otazníků a uvažuje se o nich různě, ponejvíce jako o mocenských či religiózních centrech.³⁰ Pokud byly Brdy zkoumány, šlo především o zpracování rud na Příbramsku, Třemšín na Rožmitálsku a středověký klášter v Teslinách. O brdském pravěku nevíme skoro nic. Nálezy jsou často špatně popsány a interpretované.³¹ Pavel Jechort dokonce uvádí, že až jedna polovina nálezů je situována jen s přesností PIAN 3 až 4, což v žádném případě nedostačuje. Jedny z prvních ucelených analýz osídlení Brd provedli Vladimír Sakař a Karel Sklenář, přičemž výsledky své práce publikovali roku 1987.³² Jejich článek je často citovaný, ovšem za posledních více než 30 let se již poznatky rozšířily a následný text bude vycházet především z analýzy provedené Pavlem Jechortem (publikováno 2003).³³ Ten využil data Archeologické databáze Čech Archiv 2.0, která přezkoumal a vytvořil tak skvělou práci. Jím zkoumané teritorium spadá do nejširšího teritoria této práce.

Uvnitř Brd se nacházejí v zásadě tři opevněné areály a to Třemšín (Vultuš), Kokšín (Hořehledy/Mítov) a Zavírka (Obecnice) a další tři přiléhají, Plešivec (Rejkovice), Žďár (Pavlovsko) a Liškův hrad (Mítov).³⁴ Každý z těchto areálů má svá specifika, přičemž ale tři největší vykazují návaznost na těžbu a zpracování kovů (bronz na Plešivci, železo na Žďáru, zlato na Třemšíně), všechna tři mají špatná zemědělská zázemí a u všech předpokládáme nějaké projevy kultovního chování.³⁵ Právě u Brd se střetávaly vlivy os severu, západu i jihu.

Klíčová je řeka Litavka, která představuje dělicí linii mezi jižními a severními Brdy neboli Hřebeny. Sever byl osídlen hlavně v neolitu až době bronzové a méně v době halštatské a laténské. Jih zase hlavně v době bronzové, halštatské a o něco méně laténské. V celém regionu Brd se člověk za doby římské a stěhování národů prakticky nevyskytoval. Nejpodobnější si obě poloviny Brd byly za doby bronzové, kdy byly osídleny kulturami mohylovou a knovízskou, ale štitarský stupeň knovízské kultury se na jihu prakticky

³⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 179

³¹ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. *Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál*. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 24 – 25

³² SAKAŘ, Vladimír, SKLENÁŘ, Karel. *Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdská*. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 32 – 33*. Příbram: Okresní archiv, 1987.

³³ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: *Příspěvky k prostorové archeologii 1*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 33 – 38

³⁴ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. *Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál*. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 25 – 27

³⁵ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 15

nevyskytoval.³⁶ Nabízí se otázka, jestli můžeme na samotné Brdy nahlížet jako na marginální krajinu, tj. takové území, které stálo na okraji zájmu člověka a nebylo téměř využívané. Pravěká situace Brd tomu dobře odpovídá, ale ve středověku byly pro kontrast velmi houževnatě využívané k těžbě i řemeslu.³⁷ Samotným Jineckem lidé zřejmě dlouho pouze procházeli.

Podívejme se nyní na pohyb v těsném okolí Brd, což umožní přesněji vydefinovat Podbrdsko. V paleolitu žili lidé prakticky pouze v okolí Berouna a Písku či Strakonic, především podél řek.³⁸ Samozřejmě že Berounsko nám nabízí doklady osídlení již za časů Homo ergaster a Homo sapiens neanderthalensis. Jižněji nic nenalzááme, což může být způsobeno nedostatečným stavem výzkumu. Soustavné osídlení sledujeme až v jeskyních Českého krasu.³⁹

Osídlení za časů mezolitu je ještě skoupější. Můžeme ho pozorovat pouze trochu na Písecku. Vysvětlením pro nízký stav nálezů by mohl být kočovný styl života zanechávající méně dokladů.⁴⁰ Lidé se již neživilí velkými kopytníky z Brd, jako byli koně a sobi, ale soustředí se na menší zvěř, rybolov na Litavce a zřejmě i sběr především lístkových oříšků, kotvic a měkkýšů. To znamená, že se lidé museli zcela jistě v lesích pohybovat.⁴¹

S neolitem přicházejí změny. Osídleno je především Berounsko a to prakticky vždy podél vodních toků jako Úslava, Berounka, Litavka a Loděnice.⁴² Příbramské neolitické artefakty nevytvářejí jasný obraz. Buďto jsou neprůkazné nebo se jedná o importy.⁴³ Od Balkánu přišla kultura lineární keramiky a usadila se v povodí Litavky a Červeného potoka.⁴⁴

---

³⁶ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 39 – 42

³⁷ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 35 – 40

³⁸ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 57

³⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195

⁴⁰ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 58

⁴¹ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 117 - 118

⁴² JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 59

⁴³ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 27

⁴⁴ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 8

Na velmi bohatém nalezišti v Loděnicích byly dokonce nalezeny doklady nejstarších známých řemeslných dílen na území Čech a téměř 400 štípanými artefakty a 42 zlomky broušených seker.⁴⁵ Po éře kultury lineární keramiky v 6. tisíciletí př. n. l. přichází v 5. tisíciletí př. n. l. éra kultury keramiky vypíchané.⁴⁶

Osídlení eneolitické je podobné jako neolitické, jen s menší hustotou, větší koncentrací na Úslavě a úpadku na Litavce. Velká kulturní změna přišla s možná nově příchozím lidem šňůrové keramiky.⁴⁷ Známe čtyři, pokaždé hrobové, nálezy.⁴⁸ Kromě Českého krasu se Hořovicko a Berounsko téměř vyliidnilo. Tak alespoň působí nedostatek nálezů, které od eneolitiků máme. To však může být způsobeno tím, že stavěli své domy nad povrch země a tak máme menší šanci něco objevit.⁴⁹ Setkáváme se i s jordanovskou kulturou (Lážovice), středočeskou řivňáčskou kulturou (Tihlava), západočeskou chamskou kulturou (Otmíčská hora) a nakonec v závěru 3. tisíciletí př. n. l. i s kulturou zvoncových pohárů.⁵⁰ Do těchto dob datujeme počátky místního hornictví.⁵¹

Bronzová doba přinesla dvoj až trojnásobný nárůst hustoty obyvatelstva. Té možná napomohla rostoucí průměrná teplota podnebí.⁵² Opět můžeme sledovat dvě hlavní centra. Jedno podél Úslavy, Litavky a Berounky, druhé podél Vltavy a Otavy. Výrazná byla především kultura knovízská (okresy Beroun, Příbram, Praha – západ).⁵³

Na počátku doby bronzové museli naši předci čelit nejsuššímu období v době poledové.⁵⁴ Tento výkyv vedl krátkodobě ke krizi v zemědělství a hustota osídlení klesla, než

---

⁴⁵ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 77 – 78

⁴⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 196

⁴⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 97

⁴⁸ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 60 – 61

⁴⁹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 91

⁵⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 196

⁵¹ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 8

⁵² MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 22

⁵³ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 62 – 63

⁵⁴ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 9

mohla zázračně narůst. Tato anomálie způsobila narušení zaběhlých kulturních systémů a na přelomu 9. a 8. st. př. n. l. vedla k období společenské nestability.⁵⁵ Důležité je zmínit, že na Hostomicku byla nalezena pohřebiště únětické kultury⁵⁶ a největší pohřebiště tohoto okruhu se pak našlo na cestě mezi Bezdědicemi a Hostomicemi.⁵⁷ Bylo však zcela zničeno při pracích na poli. Ještě na konci 19. st. se běžně stávalo, že se zde vyoral velký (pohřební) kámen. Nový majitel ve 20. letech 20. st. přikročil k jejich odstranění, přičemž bylo vybráno nejméně pět hrobů. Z toho co víme, nic nenasvědčuje spojení s blízko se tyčícím Plešivcem. Zajímavý je ještě nález keramických zlomků z Milešova na Příbramsku, který vydal stejné keramické zlomky jako Plešivec.⁵⁸ Ve střední době bronzové se očekávají osady i v povodí Litavky, ale pouze mezi Zdicemi a Berounem.⁵⁹ Nakonec ve střední době bronzové nastupuje kultura mohylová.⁶⁰

Zajímavější je pro tuto práci období mladší doby bronzové v 13. – 10. st. př. n. l. Na Hořovicku a Hostomicku lze pozorovat středočeskou knovízskou kulturu s dobře patrnou vazbou na západočeskou milavečskou kulturu. Knovízská kultura stavěla hradiště Želkovice, Lážovice, Kotopek, Neumětel, Radouš, Praskolesy a hlavně na Plešivci. Dvě kamenné odlévací pece byly objeveny v Chlustinách a Praskolesích.⁶¹ Toto období představuje revoluci v osídlení Hořovicka a Berounska, protože zde vzniká bezprecedentní hustá síť osad a to asi 35 až 40 s průměrně 1500 až 2000 obyvateli. Odhalena zde byla hned čtyři pohřebiště. K populační explozi došlo i na Příbramsku, což je obtížnější vysvětlit. Možná to způsobily vyšší teploty umožňující zemědělství ve středním Povltaví, možná to bylo dílem objevení místních ložisek mědi a zlata. Právě měď se mohla těžit ve velkém, i když nám chybějí přímé doklady.⁶²

---

⁵⁵ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 22

⁵⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 197

⁵⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 106

⁵⁸ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s.29

⁵⁹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 112

⁶⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 197

⁶¹ Tamtéž, s. 198

⁶² SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 29 – 30

Pozdní doba bronzová v 9. – 8. st. př. n. l., naopak přinesla populační útlum. Zřejmě právě tehdy dochází ke vzniku hradišť na Plešivci, Hradci u Dobříše a na Třemšíně. Poslední dvě zmíněná mohla vzniknout až v době halštatské.⁶³ Nalezená pohřebiště na Příbramsku ve Zvíroticích, Křepenicích a Hřiměždicích patří k vůbec největším knovízským pohřebištím.⁶⁴ Významně se jeví právě hradiště na Vrchu Hradec (628 m. n. m.) u Dobříše, které je jen 6,4 km vzdáleno od vymezeného teritoria, jsou zde zachovány valy po mohutné kamenné hradbě a je členěno na předhradí a akropoli. Kromě příkopu připomíná hradiště na Plešivci. Sice neznáme přesnou dataci hradiště, ale pokud se jejich existence časově překrývala, je jisté, že mezi nimi muselo docházet ke komunikaci.⁶⁵

Opět o něco nižší hustotu osídlení zaznamenal region v halštatské období v 8. – 7. st. př. n. l. Nárůst byl patrný především na jižním Příbramsku, u Písku, Strakonice a podél řeky Lomnice.⁶⁶ Můžeme hovořit o jakési době temna s velkým vylidněním. Je možné, že nám prostě jen chybí informace. Zároveň je třeba konstatovat, že většina nálezů z tohoto období, tj. především pohřebiště, byla ještě prozkoumána nemoderně. Přesto je evidentní, že se nakonec prosadilo budování výšinných sídlišť jako Císařská rokle, Knihov, Kotýz, Otmíčská hora, Zámecký vrch či Tetín.⁶⁷ Znovuosídlení nastalo až ve druhé polovině 7. st. př. n. l. a zvláště až v 8. st. př. n. l.⁶⁸ Opět se budovaly mohyly.⁶⁹ Podle nálezů, zvláště pohřbů, lze usoudit, že hegemonelem v oblasti se stal kníže ze Želkovic, který mohl mít své ozbrojené posádky na Knihově a Otmíčské hoře. Tato doba by pak byla tou, ve které se začali vybírat naturální dávky pro knížete a vybírat clo na místních obchodních stezkách. Na okraji zájmu válečníků určitě nestály ani kořistnické výpravy.⁷⁰ Zásadní zlom pak mohl přijít s potenciálním vpádem

---

⁶³ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 198

⁶⁴ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s.31

⁶⁵ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 128

⁶⁶ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 64

⁶⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 140, 143, 145

⁶⁸ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 32

⁶⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 198 – 199

⁷⁰ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 148

Keltů. Konec halštatské doby mohly také přivodit změny v podnebí, které se stalo chladnější, vlhčí a dešťové, zkrátka regenerující půdu pro zemědělství.⁷¹

Keltové jsou neodmyslitelně spjati s dobou laténskou a ani zde tomu nebylo jinak. Sever Brd vypadal populačně stále velmi podobně, jen na jihu intenzita osídlení upadá,⁷² přičemž na Příbramsku v 5. – 4. st. př. n. l. zcela téměř zaniká, než se od 3. st. př. n. l. začala opět zvyšovat.⁷³ Venkov se v zásadě nezměnil, jen vstřebal laténské prvky. Vysílení bylo pravděpodobně projevem pochodu na jih a zvrátilo se, když se klíčová část keltské populace opět začala vracet. Nalezli bychom je v Loděnické kotlině, na Litavce mezi Zdicemi a Berounem včetně oppida ve Stradonicích, na jihu Českého krasu, v údolí Svinařského potoka a v Hořovické kotlině.⁷⁴ Nutné je zmínit tzv. šance u Skřípele vzdálené od vymezeného teritoria pouhých 4,7 km. Neví se, o co přesně šlo. Diskutovalo se o laténské svatyni či o vojenském táboře z třicetileté války, ale patrně se jedná o nejlépe dochovanou památku typu viereckschanze v České republice, kde mohli sídlit strážci blízkých zlatých ložisek.⁷⁵ Tuto interpretaci podporuje i podobný útvar z nepříliš vzdáleného Třebeska.⁷⁶

Po době laténské přichází velký úpadek. Na Příbramsku se dokonce neviduje žádný větší nález.⁷⁷ Můžeme hovořit pouze o drobnostech z Tihavy, Želkovic, o bronzové míse z Hořovic a o dvou římských mincích.⁷⁸ Jediné nálezů plné je Berounsko, kde víme o 30 sídlištních a 6 pohřebních areálech.⁷⁹ Ještě menší (až téměř nulový) pohyb pozorujeme v době stěhování národů.⁸⁰ Ale může to být pouze klam. Pro toto období jsou totiž typické hrobové nálezy, které tu máme jen málo prozkoumané, na rozdíl od hradišť a sídlišť z jiných období.

---

⁷¹ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 9

⁷² JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 65

⁷³ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 35

⁷⁴ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 155 – 156, 158

⁷⁵ KUNA, Martin a kol. SKŘIPEL, čtyřúhelníkové valy doby laténské. Dostupné z URL: http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/skripel_be_viereckschanze [cit.2019-5-11]

⁷⁶ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s.35

⁷⁷ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 66 – 67

⁷⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 199

⁷⁹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 171

⁸⁰ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 66 – 67

Navíc oněch pár nálezů měli v ruce pouze staří romantičtí archeologové.⁸¹ Právě nálezy jedné keramické nádoby z Plešivce a depotu železných kos z Dobříše jsou jedinými doklady, že se tu někdo pohyboval.⁸²

Oživení nastává s příchodem Slovanů v 7. – 8. st. n. l., tedy s nástupem doby hradištní. První vlna z 6. st. sem nezasáhla. Začínají vznikat zárodky budoucích vrcholně středověkých vesnic a městeček, jako byly Lochovice.⁸³ Slované nakonec osídlili všechny okraje Brd. Od 11. století bylo již obyvatelstvo na obou stranách Litavky a započíná bohatá hornická, hutnická a železářská činnost na Jinecku. Paradoxem je, že Brdy se zároveň staly královským majetkem a nikdo do jejich nitra nebyl vpouštěn.⁸⁴ Důležitý zlom představovalo toto dění na Příbramsku, kde máme poslední známá sídliště evidována z 2. st. n. l. a pak až ze století 9.⁸⁵ I tak Jince a okolí stály spíše na okraji kolonizačního zájmu. Oblast přeci jen nebyla příliš vhodná pro zemědělství. Zlom přichází až ve století 13.⁸⁶ Z této doby začínáme mít jasné doklady o těžbě a zpracování dřeva, což muselo mít vliv na archeologická naleziště. Něco takového je obtížné prokázat, ale vzhledem k tomu, že se zde vyskytovala řemesla, která dřevo životně potřebovala jako malířství, dehtařství a sklářství, je obtížně představitelné, že by tomu bylo jinak. Brdy bez uhlířství byly nepředstavitelné.⁸⁷ Milíře tak stály všude a to i přes to, že největší rozkvět místní uhlířství zažilo až v 19. st. Jsou k nalezení především v severních oblastech, zatímco na západě a jihozápadě se těžilo zlato a především železo jako v Jincích.⁸⁸

Zvláštní potenciál pro archeologii místní region skýtá v oblasti výzkumů zaniklých neagrárních středověkých a raně novověkých vesnic. Lze jmenovat Kolvín, Hrachoviště, Velcím, Plchov, Kuškov, a zvláště pak Komorsko vzdálené od vymezeného teritoria 3,2 km a

---

⁸¹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 183

⁸² SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 37

⁸³ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 199

⁸⁴ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 10 – 12

⁸⁵ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 37

⁸⁶ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 11

⁸⁷ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 112 – 115

⁸⁸ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 28 – 30

je s lokalitou Plešivce spojen historií výzkumu. Některé z těchto vesnic byly vysídleny až roku 1952 armádou.⁸⁹ Kolonizace dosáhla svého vrcholu ve 13. – 14. století.⁹⁰ V důsledku toho se poprvé berounská a příbramská oblast začaly populačně vyrovnávat.⁹¹

Z provedených analýz je patrné, že Podbrdsko se populačně dělí na dva hlavní bloky, přičemž Plešivec leží na jejich rozhraní a to nad cestou, která je propojuje. Osídlení přímo v jádru Brd se zdá být nepravděpodobné.⁹² Snahou této práce je dokázat výjimečnost plešivecké lokality. Tomu nasvědčuje již zcela neobvyklá velikost místního hradiště 61 ha.⁹³ Proveďte-li se porovnání dat z Plešivce s analýzou osídlení Brd podle Jechorta,⁹⁴ zjistíme další výjimečná čísla. Průměrná nadmořská výška nálezů z doby bronzové je v rozmezí 300 – 400 m. n. m., přičemž temeno Plešivce ční k 654 m. n. m. Vzdálenost vodního toku v době bronzové od osídlení zde nebývá větší než 400 m, ale i v nejpřímější vzdušné linii je to od tzv. Starých vrat k Litavce asi 1360 m. I když se stále jedná o lehký nadprůměr, jde v kombinaci s vysokou svažitostí terénu⁹⁵ o jasný výkyv od normálu.

1.2.1 Litavka

Bez bližšího zaměření se na význam řeky Litavky, coby jediného přirozeného koridoru vedoucího skrze Brdy není možné pochopit význam Plešivce a jeho neoddiskutovatelnou strategickou polohu. Nebylo by ani možné zamýšlet se nad regionálními souvislostmi. Uvažovalo se i o jiných cestách skrz Brdy mezi Hostomicemi a Dobříší nebo Řevnicí a Mníškem pod Brdy, ale cesta podél Litavky je jednoznačně nejspolehlivější a nejprokázanější.

---

⁸⁹ Tamtéž, s. 31 – 32

⁹⁰ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 131 – 132

⁹¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 200

⁹² JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 67 – 69

⁹³ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

⁹⁴ JECHORT, Pavel. *Pravěké osídlení Brd*. In: Příspěvky k prostorové archeologii 1. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 43 – 53

⁹⁵ HANKO, Kristian. Jak se měří sklon svahu. 1. 10. 2010. Dostupné z URL: <https://snow.cz/clanek/1039-jak-se-meri-sklon-svahu> [cit.2019-11-03].

O této cestě do jižních Čech psal ještě Kosmas.⁹⁶ Na povodí Litavky lze samozřejmě nahlížet jako na mikroregion,⁹⁷ nejen koridor.

Litavka pramení v nadmořské výšce 756 m. n. m. a její pramen bychom našli asi 850 m východně od vrchu Malý Tok (843 m. n. m.) na severovýchodě středních Brd a asi 3,4 km západně od obce Láz blízko Příbrami. Někdy se jako hradiště uvádělo balvanové moře na 970 m vzdáleném vrcholku vrchu Hradiště. Jedná se však pouze o přírodou vytvořenou solifunkční plošinu. Litavka při svém odtoku z Brd vytváří vlastní údolí, ve kterém je díky srážkovému stínu klima asi o 2°C vyšší než na Brdech. Brdy pak řeka opouští poté, co mine Plešivec u Lochovic (326 m. n. m.) a v Berouně se vlévá do Berounky (214,7 m. n. m.) Celková délka toku činí 56 km a její průměrný průtok 2,71 m³/s. Z Brd stéká spádem 12 m/1 km, což rozhodně není málo a má to za následek zanášení údolí sedimenty, mezi nimiž dynamicky meandruje. Kvůli tomu není možné určit přesný průtok řeky v minulosti a orientovat podle toho archeologický výzkum, ani přesně interpretovat již nalezené artefakty. Podél toku byly navíc vybudovány umělé zděné i nezděné břehy a vodní nádrže.⁹⁸ Říkávala se jí Litava, lita či divoká řeka. Čím ji pozorujeme dále v minulosti, tím byla divočejší. Má na svědomí řadu povodní a při té největší zaznamenané roku 1849 vzala 30 životů.⁹⁹ Před asi 20 lety vznikala hypotéza, že název řeky může pocházet už od Keltů, ale daleko pravděpodobnější je slovanský anebo latinský původ.¹⁰⁰

Víme, že podél ní vedla tzv. cáhlovsko-vltavsko-litavská cesta vedoucí ve směru středověké Zlaté stezky z Pasova. Mohla nést strategický i obchodní význam.¹⁰¹ Jednalo se také o část přirozené cesty ze středních do západních Čech a od Prahy, Vltavy, Berounky k Litavce a do Hořovicka, což je brána do západních Čech. Spojení západních a jižních Čech pomocí Litavky (směrem Příbramsko, Rožmitálsko, Dobříšsko, Povltaví) bylo pravděpodobně

⁹⁶ SAKAŘ, Vladimír, SKLENÁŘ, Karel. Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdsko. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko* 32 – 33. Příbram: Okresní archiv, 1987. s. 17

⁹⁷ NEUSTUPNÝ, Evžen. Teorie sídelních areálů. Český text článku: Settlement area theory in Bohemian archaeology. In: Památky archeologické – Supplementum 1. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1994. s. 248 - 258

⁹⁸ DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 12 – 13, 22 – 23

⁹⁹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 112 – 113

¹⁰⁰ BLAŽEK, Václav. Co vypovídají místní jména o historii osídlení příbramského regionu? In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 9

¹⁰¹ MALÍČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko* 3. Příbram, 1969. s. 9

využíváno od doby bronzové.¹⁰² Směrem jižních Čech se mohla, a je to v zásadě prokázané, obchodní stezka rozdvajovat ve středním Povltaví a jedno rameno mohlo vést k Praze (nalžovický depot, Závist) a druhé pak údolím Litavky.¹⁰³

Svou roli při využívání průchodu údolím Litavky sehrála eneolitická chamská kultura, která ráda pronikala do výše položených pahorkatin a tak Litavku využívala k průchodu na Rokycansko a Příbramsko.¹⁰⁴ A právě kontakt mezi chamskou kulturou ze západních Čech a spřízněnou kulturou Řivnáčskou mimo jiné na Příbramsku přinesl průchodu skrze Brdy jeho hvězdnou hodinu. Pohyb těchto lidí dokládá hned několik nálezů jako ten z Bratkovic, hrob v Křepeňicích nebo mohyly na Malém Kole.¹⁰⁵

Pro dobu bronzu předpokládáme dálkové obchodní kontakty, které již dokonce mohly být řízeny smlouvami nebo i na místě obchodu přítomnými agenty. Bronz se stal díky skvělé redistribuci dostupný v celé Evropě. Cesty jako je ta litavská by měly být vytíženy, ale pohyb podél Litavky ve starší a střední době bronzové dokládá jen středobronzový depot z Rejkovic (1867).¹⁰⁶ Nic méně v období BC/BD se situace podstatně zlepšila. Přímo na okrese Příbram v Kamýku nad Vltavou byl nalezen asi nejvýmluvnější doklad o kontaktech s Karpatskou kotlinou.¹⁰⁷ Z doby halštatské a laténské doklady ubývají, až nakonec z doby germánské známe jen jeden nález.¹⁰⁸ Je pravděpodobné, že prosperita místní stezky závisela na produkci bronzu.

Litavka je zlatonosná. Máme četné doklady rýžování, které probíhalo nejvíce mezi Lázem, Bohutínem a Podlesím a dále pak u Trhových Dušníků a Lochovic. Zcela jistě se rýžování zúčastnili Keltové.¹⁰⁹ Zároveň bylo rýžování prvním způsobem těžby v regionu. Jinak je Litavka dodnes velmi kontaminovaná pozůstatky po těžební činnosti a metalurgií

---

¹⁰² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 180

¹⁰³ MALICKÝ, Josef. Před slovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII*. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 29

¹⁰⁴ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 96

¹⁰⁵ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 28

¹⁰⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 197

¹⁰⁷ ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 17 – 18

¹⁰⁸ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 10

¹⁰⁹ DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 27 – 30

kovů. Je to pozorovatelné už v sedimentech z 13. st.¹¹⁰ To samozřejmě nesvědčí potencionálním archeologickým nálezům.

Někdy se o Litavce hovoří jako o hranici mezi panstvím Přemyslovců a Slavníkovců. To není doloženo. Co je doloženo, je vzkvétající železářství u Černého potoka, Komárovka, Čenkova atd., a celkově hornictví na Březových horách. Hned mezi Ostrým a Plešivcem se nacházela železárna Svatý Rudolf, která fungovala v 18. a 19. st. a poté zanikla, protože nestačila konkurenci.¹¹¹ Dále se přímo v Jincích nacházela vysoká pec Barbora, což je jediná dochovaná dřevouhelná pec v České republice a tak i památka evropského významu.¹¹² Jak význam Příbramska skrze hornictví a hutnictví rostl, začala se opět cesta podél Litavky stávat významnou hospodářskou spojnici mezi Berounskem a Příbramskem. Když pak došlo k přesunu zemské stezky, vedlo to mimo jiné k úpadku Lochovic.¹¹³

Pokusme se nyní identifikovat stěžejní archeologická naleziště podél toku v jeho směru a vyhodnotit, která by mohl mít s Plešivcem souvislost. Nedaleko pramene se nachází vrch Zavírka (okres Obecnice) se 720 m. n. m. Nachází se zde pravěké hradiště s pohnutou moderní historií, protože i když bylo už Františkem C. Friedrichem nebo Jindřichem Václavem Bezděkou identifikováno, bylo v minulém století dlouho považováno za nereálné, což se podepsalo na stavu lokality. Je možné, že místní obyvatelé lákaly zlatonosné sedimenty a polymetalické žíly březohorského revíru. Podle typu hradeb je datováno do mladší či pozdní doby bronzové, případně doby halštatské a nabízí se tak spojení s Plešivcem, které však není nijak prokázané.¹¹⁴ U blízké vodní nádrže Pilská lze očekávat pozůstatky po montánní středověké činnosti, která by se měla prověřit.¹¹⁵

Podstatně dále se podél toku u Trhových Dušníků nachází území u Škodova a Mikovcova mlýna, které by mohlo být chráněné a které skýtá archeologický potenciál po

---

¹¹⁰ ŽÁK, Karel. Přínos výzkumu nivních sedimentů Litavky k poznání osídlení Příbramska ve 13. století. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, XVI.* Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2009. s. 24, 27 – 31

¹¹¹ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá.* 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 124 - 129

¹¹² Tamtéž, s. 19 – 20, 112 – 115

¹¹³ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech.* vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 132

¹¹⁴ KYPTA, Jan. MAROUNEK, Jiří, NEUSTUPNÝ, Zdeněk. Nedatované hradiště na vrchu Zavírce (k. ú. Obecnice) v Brdech. In: *Památky středních Čech, roč. 32, č. 1* Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2018. s. 1 – 10

¹¹⁵ NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: *Brdy : krajina, historie, lidé.* Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 27 – 28

odstaveném řečišti.¹¹⁶ V tomto místě se vlévá Příbramský potok a právě zde se mohla napojovat cesta ze středního Povltaví.¹¹⁷

Jedno z nejkličovějších nalezišť se nachází v Bratkovicích. Naleziště není velké, ani se tu nenalezlo mnoho předmětů, ale ty, které ano, mají zásadní výpovědní hodnotu. Kromě nálezů střepů kultury s vypíchanou keramikou, která současně ve stejné době žila na druhém konci Brd podél řeky v Libomyšli,¹¹⁸ tu objevili roku 1913 žáci základní školy kamenný sekeromlat, který donesli řídícímu učiteli Václavu Podlahovi a popsali mu místo a okolnosti nálezů. Jeho vnuk sekeromlat věnoval roku 2006 Hornickému muzeu Příbram. Tento vrtný 74 x 44 mm velký sekeromlat pochází z dílny lidu se šňůrovou keramikou a je důležitým eneolitickým dokladem návštěvy těchto míst. Může se také jednat o pozůstatek rozoraného hrobu nebo může ukazovat vazbu na Plešivec. Také se však může jednat o prostý sekundárně uložený hromový klín užívaný z pověrčivosti jako ochrana před bouřemi.¹¹⁹

Pro místní je důležité naleziště V zabitých u Čenkova, kde roku 1422 došlo k porážce příbramských husitů. Nalezištěm se zabýval Jan Nepomuk Zykán z Čenkova, s jehož jménem se v této práci ještě setkáme.¹²⁰

Svůj význam nesou i samotné Jince. Nemáme žádný důvod domnívat se, že tu někdo žil v pravěku. Od 13. st. zde však probíhala nepřetržitá výroba železa. Díky tomu staletí prosperují a za první republiky se podél toku postavila řada vilek a zreguloval se říční tok. Pokud zde, přímo pod Plešivcem, byly nějaké další nálezy, jsou nenávratně pryč.¹²¹ Přímo pod vrchem se nachází i samotné Rejkovice, o nichž máme první zmínku z roku 1454¹²² a víme, že za třicetileté války byly pusté.¹²³

---

¹¹⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 319

¹¹⁷ MALICKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII*. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 28

¹¹⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195

¹¹⁹ DOBEŠ, Miroslav, KORENÝ, Rastislav. Sekeromlaty kultury se šňůrovou keramikou v muzejních sbírkách jižního Podbrdská. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách : jubilejní sborník k 60. narozeninám PhDr. Jiřího Michálka*. České Budějovice : Jihočeské muzeum 20, (2007,) s. 99 – 100, 102, 104 – 106

¹²⁰ DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 61 – 62

¹²¹ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. 135 s.; s. 9 – 14, 16, 101, 107

¹²² *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005 (1. díl)*. Praha: Český statistický úřad, 2006. s. 168

¹²³ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. 135 s.; s. 22

Přes řeku, přímo naproti Plešivci se nachází příkrý svah Ostrý. Zde se jistě v 17. st. a neznámo dlouhou dobu předtím nacházela tvrz.¹²⁴ Současnou optikou se uvažuje, jestli je jistý úsek terénu pozůstatkem po pravěkém hradišti nebo předpolím středověké tvrze. Jde o 62 m dlouhý a až 4 m hluboký příkop.¹²⁵ František Beneš se s J. N. Zykánem vydal naleziště v polovině 19. st. ohledat a společně usoudili, že místní valy jsou pozůstatkem po činnosti havířů, ale připouštějí, že se může jednat o „předhistorické naleziště s náboženským či strategickým významem snad spojeným s protějším Plešivcem.“¹²⁶ Valy komentuje i Břetislav Jelínek, který říká, že se jeví jako přírodní, ale „vskutku však, až na způsobnost polohy samé, jest to dílo ruky lidské, usilovnou prací vytvořené.“¹²⁷ Ve 30. letech 20. st. se o místě hovoří jako o keltském nalezišti. Také se uvažovalo o tom, že staré pravěké základy mohly být využity jako základ pro středověkou tvrz. Musíme brát v potaz možnost, že se může jednat o pravěkou památku, která mohla časově s Plešivcem korespondovat a tak s ním zcela jednoznačně souviset.

Pro Plešivec mohou být klíčovou lokalitou Lochovice. Už Břetislav Jelínek (rodák z Lochovic) popisoval místní hradiště. U dvora Kočvar bylo zase nalezeno mohylové pohřebiště na vyvýšené terasovité plošině nad údolím Litavky. Právě na tomto pohřebišti proběhl v letech 1802 – 1803 první doložený plánovitý výzkum v české archeologii. Mohyly byly datovány do střední doby bronzové.¹²⁸ To však ani zdaleka není výčet všech nálezů a kultur, které zde byly objeveny. Vyskytovaly se tu i kultury s vypíchanou keramikou, lengyelská kultura, kultura se šňůrovou keramikou, lidé z doby halštatské i z doby římské.¹²⁹ Nacházelo se zde také polykulturní sídliště na terase (306 m. n. m.) na levém břehu Litavky z neolitu, eneolitu, mladší doby bronzové a severně odtud i z doby laténské.¹³⁰ Nesmíme

---

¹²⁴ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova: besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 64, 90 – 91

¹²⁵ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 278

¹²⁶ BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinecku. In: *Památky archaeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 433 – 434

¹²⁷ JELÍNEK, Břetislav. Plešivec, Ostrý a Libomyšl. In: *Památky archaeologické a místopisné X*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1877. s. 696 – 967

¹²⁸ SKLENÁŘ, Karel, BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 182 – 183

¹²⁹ STOLZ, Daniel. Sídlíště I. stupně kultury s lineární keramikou a další nálezy na stavbě vodovodu v Lochovicích. In: *Archeologie ve středních Čechách 9/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2005. s. 103 – 104

¹³⁰ PROSTŘEDNÍK, Jan, STOLZ, Daniel. Nová eneolitická sídliště na Hořovicku. In: *Archeologie ve středních Čechách*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech 3/1, 1999. s. 51

zapomenout na slovanské hradiště z 10. až 11. st. a blízké slovanské pohřebiště.¹³¹ Ještě na konci 19. st. se zde nacházeli v povodí Litavky směrem od Brd prastaré lužní lesy, které byly přeměněny na pole a případná naleziště tak musela být silně poničena.¹³²

Podél toku Litavky přesto stále dochází k novým nálezům. Např. při stavbě vodovodu mezi Lochovicemi a Libomyšlí kopírujícího tok řeky v letech 2001 a 2002 byla nalezena lineární keramika a keramika pozdní doby bronzové.¹³³

V pořadí další po proudu je Libomyšl. Měděné nálezy z doby bronzové nám ukazují, jak vypadal distribuce mědi. Daná měď pochází z Alp a byla k nám dovezena v podobě hřiven. Další nálezy takovýchto hřiven pak mapují cestu od Dunaje přes jižní Čechy, po Litavce přes Brdy do Hořovické kotliny až do Loděnické kotliny a dále buďto měř Praha či Krušnohoří.¹³⁴ Také se zde nachází tvrziště na pravém břehu Litavky. Spekulovalo se o tom, že bylo postaveno na pravěké mohyle (podobně jako v Německu a Anglii). Návrší je asi 22 m vysoké a nejméně 18m je přírodního charakteru. To ale neznamená, že místy zbývajících 5 m nebylo v pravěku (či středověku) uměle vybudováno. Zatím neexistuje nedestruktivní metoda, která by to mohla prověřit.¹³⁵

Podnětným nalezištěm je jistě i Chodouň. Václav Matoušek zde okusil štěstí na svahu k Litavce při stavbě kravína. Byly zde nalezeny tři celé a čtyři části půdorysů domů kultury s lineární keramikou a jeden celý a další jedna část půdorysu kultury s vypíchanou keramikou. Všechny objekty byly doprovázeny bohatými nálezy jam, keramiky, sídlištních odpadků, střepů, rozbitých sekerek, štípané industrie a dokonce jeden hrob. Samozřejmě celé naleziště bylo zničeno při přeměně pastvin na ornou půdu.¹³⁶

Poslední lokalita, o které budu podrobnější, se nachází u Zdic. Ty samotné leží na soutoku hned tří řek a to Litavky, Červeného a Stroupinského potoka. To z nich utváří asi

---

¹³¹ SLÁDEK, František. *Lochovice : z historie podbrdského městečka*. 3. vyd. Lochovice: F. Sládek Obecní úřad, 1998. s. 8, 30

¹³² DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 84 – 86

¹³³ STOLZ, Daniel. Sídliště I. stupně kultury s lineární keramikou a další nálezy na stavbě vodovodu v Lochovicích. In: *Archeologie ve středních Čechách 9/1*. Praha : Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2005. s. 103

¹³⁴ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 108

¹³⁵ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 s. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 194 – 195

¹³⁶ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 76 – 77, 83

nejdůležitější uzlový bod na celém Hořovicku. Vedla tudy stezka na Plzeňsko a dál do Bavorska. Nad obcí Knihov (katastr Černín) tu ční na vrchu knovízské pohřebiště a sídliště užívané od neolitu po raný středověk.¹³⁷ Zcela jistě zde stálo významné halštatské hradiště chráněné ze západu, severu a jihu prudkými svahy.¹³⁸ Bylo také členěno na předhradí a akropoli a zabíralo plochu 1,2 ha. Naleziště je opět značně poškozené, tentokrát už ale středověkou orbou. Knihov je velmi podobný Otmíčské hoře. Jeden ze zlomků keramiky mohl být štítarský. Blízko Černína došlo roku 2001 k objevu jednoho z nejpohlednějších keltských hrobů.¹³⁹

Dále jsou ještě podél toku pozorovatelné četné doklady hospodářského využívání řeky jako v Králově dvoře.¹⁴⁰ Na soutoku s Beroučkou leží samotný Beroun, u něhož máme doklady osídlení již z doby před 7000 lety, a poměrně souvisle tu pokračuje dodnes.¹⁴¹

Nyní, když jsme získali představu o tom, jaký byl prehistorický vývoj regionu a v čem spočívala strategičnost pozice Plešivce na předělu dvou světů na západ a na východ od Brd přímo nad řekou Litavkou, můžeme se začít zabývat vlastním Plešivcem. Od této chvíle se již na jednotlivé nálezy budu pouze odkazovat k textu výše. Ještě před tím se je potřeba zmínit o vývoji, který ještě člověk ovlivnit nemohl.

2 Paleozoikum na Jinecku

Pro oblast celého Jinecka a tedy i Plešivce je neopomenutelným faktorem geologický vývoj. Jeho znalost je nutná nejen z hlediska archeologického, neboť determinuje četnost a způsob zachování stop po minulém pohybu člověka, ale i z hlediska paleontologického, neboť místní naleziště skrývají objevy světového formátu. Zachovali se zde horniny se stopami ze staršího paleozoika, především kambria.¹⁴² To bylo umožněno díky vyhnutí se četným pozdějším horotvorným procesům. Rozptýl tvorby brdského podloží tak představuje

---

¹³⁷ ČTVERÁK, Vladimír, STOLZ, Daniel. Pozdně halštatské hradiště Knihov u Zdic, okr. Beroun. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 313

¹³⁸ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 53 – 54

¹³⁹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 145

¹⁴⁰ DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 130 – 131

¹⁴¹ SKLENÁŘ, Karel, BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 26 – 27

¹⁴² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 30

úctyhodných půl miliardy let. Za tu dobu se zde nacházela moře hned třikrát a to proterozoické, kambriické a ordovické.

Chráněná Přírodní památka Vinice¹⁴³ se nachází přímo na hranici nejužšího vytyčeného teritoria pro tuto práci. Nalézá se na zalesněném jihozápadním svahu nad Řekou Litavkou na katastru obce Běřín v nadmořské výšce 372 – 506 m. n. m. Toto území o výměře 43,2 ha bylo za chráněné vyhlášeno roku 1999 a jedná se především o cenný stratigrafický profil jineckého kambria, ve kterém jsou zřetelné doklady tehdejší fauny, hlavně trilobitů. Památka je bohatá, chrání také zdejší doubravy. Zaznamenán je neúspěšný pokus o založení vinice, díky kterému lokalita získala své jméno.¹⁴⁴ Na samotném Plešivci pak vystupují tzv. třemošenské slepence, na nichž spočívají břidlice. Tyto nemalé reliéfy skrývají zkamenělé relikty fauny středního kambria. Břidlice se nacházejí především na úpatí směrem k Ostrému. Zde také často bývá nalézáno množství zkamenělin.

Osudovou postavou pro zdejší naleziště se stal Joachim Barrande. Brdy se totiž nalézají na dvou nejzákladnějších jednotkách českého masivu a to na barrandienu a středočeském plutonu,¹⁴⁵ přičemž Jince jsou situovány přímo na jejich zlomu. Právě jeho práce publikovaná ve slavném Silurském systému Středních Čech zajistila jineckému kambriu světovou proslulost. Jeho práce byla jednou z prvních v oboru a tak se stala vzorem pro všechny pozdější.¹⁴⁶

Geologický pohyb lokality byl pestrý. Ve spodním karbonu se nacházela zhruba na rovníku, přičemž již v ordoviku bychom ji našli blízko jižního pólu. V siluru se opět začala pohybovat na sever. Kurz udržela i během devonu a v karbonu se nacházela znovu na rovníku, díky čemuž zde vznikly zásoby černého uhlí, které později živily místní uhlíře. Dnes se stále slabě pohybuje na sever. Tyto velké posuny minulosti působily velké změny a právě ty můžeme pozorovat ve zdejších sedimentech. Droby, drobové břidlice a slepence se tu usadily zhruba před 600 miliony let.¹⁴⁷

---

¹⁴³ BABKA, Josef a kol. *Středočeský kraj: životní prostředí*. Praha: Středočeský kraj, 2007. 253 s. ISBN 978-80-254-1469-9. s. 61

¹⁴⁴ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 114

¹⁴⁵ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 30

¹⁴⁶ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 25

¹⁴⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 30 – 31

Nejstarší doklady života představují již proterozoické stromatolity ze dna tehdejšího oceánu (především jihozápadně). Přelom prekambria a kambria přinesl krátkou horotvornou činnost, ze které vzešly pro celé pohoří typické slepence a pískovce.¹⁴⁸ Během tohoto druhého sedimentačního cyklu zde vznikla příbramsko-jinecká pánev (zvláště údolí Litavky). Ve stejné době vznikají taktéž důležité pasecké břidlice holšinsko-hořovického souvrství.¹⁴⁹ A právě v těchto usazeninách prachovců, pískovců a zejména břidlic se zachoval onen bohatý otisk místní fauny a to především v Jincích a ve Skryjích.¹⁵⁰

Ve spodním kambriu oblast charakterizovalo sladkovodní jezero,¹⁵¹ které se časem s mořem spojovalo i rozpojovalo a tak zde vznikaly brakické zátoky.¹⁵² Tehdy zde dochází k „evoluční explozi,“ která možná souvisela s nárůstem obsahu kyslíku v atmosféře. To mohlo být klíčové pro vznik zdejších složitějších organismů, neboť tak bylo k dispozici více energie na chemické procesy vedoucí ke vzniku schránek a krunýřů.¹⁵³ Výjimečnost jineckých nalezišť spočívá ve velké komplexnosti, v jaké se nám zachovaly otisky života v tehdejšímoceánu. Moře nakonec ustoupilo a tím se přestaly vytvářet potřebné sedimenty. Navíc zde propukla vulkanická činnost, která pozdější doklady života ničí.¹⁵⁴ Můžeme hovořit o štěstí, že nám všechny tyto pozůstatky kambrické fauny zůstaly zachovány. Hlavní úlohu v tom sehrálo moře, neboť se tehdejší život soustřeďoval v zásadě v mělkých, prosvětlených a teplých vodách, což sladkovodní řeky a jezera nenabízely.¹⁵⁵ V porovnání s faunou se naše znalosti o flóře jeví chudé. Víme především o sinicích a řasách, které se postupně začaly dostávat nad hladinu.¹⁵⁶

Jince stojí u zlomu kambrických a ordovických hornin. To nám umožňuje do nich nahlédnout. Setkáváme se zde v zásadě se zaprvé spodnokambrickými paseckými břidlicemi zkoumanými hlavně v druhé polovině 20. st. a zadruhé především se středokambrickým jineckým souvrstvím, které bylo intenzivně zkoumáno od konce 18. st.¹⁵⁷

---

¹⁴⁸ V přírodě dobře nalezitelné pro svou světlost, nápadnou odolnost a rozpadavost.

¹⁴⁹ S nálezy nejstarších pouhým okem viditelných zkamenělin v Čechách.

¹⁵⁰ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 26

¹⁵¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 39

¹⁵² Kombinuje se slaná a sladká voda.

¹⁵³ ŠPINAR, Zdeněk Vlastimil. *Kniha o pravěku*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1988. s. 12 – 13

¹⁵⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 31 – 34

¹⁵⁵ FEJFAR, Oldřich. *Zkamenělá minulost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 96

¹⁵⁶ ŠPINAR, Zdeněk Vlastimil. *Kniha o pravěku*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1988. s. 12 – 13

¹⁵⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 37

Pasecké břidlice spodního kambria se stali pro českou vědeckou obec senzací. Již za časů Barrandových se totiž zdálo, že se v Čechách žádné doklady života, které by byly starší než středokambrické, nenacházejí. Hovořilo se tak o azoiku.¹⁵⁸ Beznadějná situace byla provázena otázkou, proč se nic nezachovalo ani v břidlicích, které k tomu na rozdíl od slepenců a pískovců byly vhodné. Průlom přinesl V. Havlíček, který v 60. letech minulého století objevil pasecké břidlice několik stovek metrů pod jineckým souvrstvím, jež v sobě nesly pozůstatky života starého přes 530 milionů let. Unikátnost nálezů byla podpořena faktem, že se zřejmě jedná o život z brakických vod, které obecně nejsou k zachování informací o svých obyvatelích příznivé.¹⁵⁹

Zjištěno zde bylo na 30 taxonů, které nám odhalují celý potravní řetězec. Producenti organické hmoty rodu *Leiosphaeridia* byly konzumováni členovci rodu *Vladicaris*. Dále zde nalézáme vláknité mikrofosilie, řasy a sinice, které tvořily potravu pro členovce rodů *Kodymirus* a *Kockurus*. Těm jako potravu mohli sloužit i členovci rodu *Vladicaris*.

Zásadním byl *Kodymirus vagans*,¹⁶⁰ od něhož se našlo ohromujících 1300 částí krunýřů. Dosahoval nejvýše 10 cm a žil především při dně, protože se zřejmě nejednalo o moc dobrého plavce. Spadá mezi hrotnatce. Jeho tělo¹⁶¹ se skládalo z hlavohruď se složenými očima ledvinovitého tvaru i jednoduchými očima, ústním ústrojím, s šesti páry přívěsků, které můžeme interpretovat jako klepítka a kráčivými nožkami. Tělíčko měl zakončené zadečkem s hrotem. Krunýř byl trojlaločný. V porovnání s některými jeho příbuznými z jiných zemí, kteří dosahovali až tří metrových rozměrů, se jeví hodně malý. Jeho zdejší nález z roku 1963 je naší nejstarší makrofosilií a *Kodymirus vagans* nejstarším doloženým sladkovodním či brakickým živočichem na světě.

Mluví-li se o paseckých břidlicích, je nutné zmínit hrotnatce nalezeného na vrchu Kočka nesoucího název *Kockurus*. Jeho výskyt je doložený pouze mimo zájmovou oblast této práce a tak mu věnuji jen krátkou zmínku. Pozoruje se u něj široký polokruhovitý štít vybíhající po stranách v krátké lícni trny. I on byl špatným plavcem. V místních vodách bychom také našli drobného koryše, kterým byl rakovec *Vladicaris*. Byl centimetrový a jako první ze jmenovaných ovládal perfektně pohyb ve vodě. Jeho měkké tělo se skrývalo v dvouchlopňových hlavových krunýřích, z nichž vyčnívala jen krátká část trupu a drobný

---

¹⁵⁸ Geologické označení období bez života.

¹⁵⁹ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 14 – 18

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 18

¹⁶¹ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 179 – 182

zadeček zakončený párem trnů. Dále tu žili červi a zelené řasy.¹⁶² Získáváme zde naprosto unikátní obraz středního kambria, nenalezitelný kdekoliv jinde na světě. Druhově se zdá chudý, ale zároveň se v něm nacházejí nejstarší členovci světa obývající nemořské prostředí. Je charakteristický svými členitými zálivy, přinášejícími pokaždé pro své mírné odlišnosti nové informace. Jedinečnost se pak otiskuje v zajímavě se opakující ichnofosilii.¹⁶³ Konkrétně jde o šest podélných překrývajících se vrypů. Ty trápily paleontology do okamžiku, než si uvědomily, že se jedná o stopy po pohybu *Kodymira vagans*.¹⁶⁴

Druhá, známější a prozkoumanější geologická formace, která nás informuje o středním kambriu je jinecké souvrství. I přes to, že na četných místech je poznamenáno těžbou, ukazuje nám široký vrstevní sled zahrnující i mladší usazování břidlic. V této době byla lokalita zálivem spojena i se skryjským kambriem a tak zde nalézáme podobné formy života.¹⁶⁵ Popsáno zde bylo na více než 150 taxonů, nabízejících opět velmi komplexní pohled na potravní řetězec.¹⁶⁶ Setkáváme se tu s planktickými i bentickými primárními producenty (skupina Acritarcha – rody *Leiosphaeridia*, *Timofeevia*, *Cristallinium*, *Eliasum* atd.), konzumenty, z nichž někteří byly potravou pro některé trilobity (rody *Onymagnostus*, *Tomagnostus*, *Doryagnostus* a *Hypognistus*, *Ellipsocephalus*, *Conocoryphe*) a společně s řasami a sinicemi pro ramenonožce (*Helcionella*), ostrakody (*Konicekion*), měkkýše (*Helcionella*), ostnokožce (*Etoczenocystis*, *Ceratocystis*). Poprvé se tu setkáváme s dravci, představovanými velkými trilobity (*Paradoxides*, *Hydrocephalus*, *Eccaparadoxides*, *Acadoparadoxides*, *Rejkocephalus*). Podle vyhojených poranění na krunýři některých trilobitů se nepřímo dokládá přítomnost velkých dravců (typu rodu *Anomalocaris*¹⁶⁷), přičemž si však můžeme být jisti, že přímo o něj nešlo.¹⁶⁸ Opravdu zajímavé jsou doklady symbiózy mezi některými živočichy. Kupříkladu ostnokožec *Vyscystis ubaghsi* je nalézán přichycen ke krunýřům trilobitů *Paradoxides gracilis*. Zároveň nalézáme i doklady parazitismu, protože

---

¹⁶² TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 18

¹⁶³ Stopy po činnosti živých organismů.

¹⁶⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 40

¹⁶⁵ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 26

¹⁶⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 42

¹⁶⁷ *Anomalocaris* bývá považován za jednoho z prvních velkých dravců. Dosahoval rozměrů od 60 do 90 cm. Lovil drobné členovce jako trilobity s to za pomoci chapadel. V Jineckém souvrství nebyl nalezen, měli bychom tu však minimálně předpokládat jeho neznámého příbuzného.

¹⁶⁸ GON III, S. M. The *Anomalocaris*. Dostupné z URL:

<https://web.archive.org/web/20060823155437/http://www.trilobites.info/background2.html> [cit. 2019-12-04]

neznámí paraziti zde vytvářeli novotvary na krunýřích velkých trilobitů jako Paradoxides či Hydrocephalus¹⁶⁹

Zvláštní pozornost v této práci si zaslouží pralilijci z rodu Lichenoides Priscus. U nich se totiž nezachoval otisk žádného ukotvovacího zařízení. Je tak možné, že v mládí figurovali coby plankton a růstem těžkli, čímž klesali ke dnu. Předpokládá se, že ve spod mohli mít jakési „plovákovité komory“ umožňující plavání i v dospělosti.¹⁷⁰ Ty by totiž naplňovali plynem. Byli by tak schopni vertikálního pohybu, a následně by se mohli nechat odnášet vrchními vodními proudy za potravou.¹⁷¹ Byli 1 – 2 cm vysokí a skládali se ze tří věnců velkých desek. Typičtí byli póry ve švech mezi jednotlivými deskami kalicha. Nalezli bychom je hlavně na pevnějších písčítých dnech mělkých i plážových oblastí moří.¹⁷² Právě tento živočich byl velmi četný v oblasti sledované touto prací a na Vinici. Žil pouze v Čechách, alespoň co víme, a byl poprvé popsán právě Joachimem Barrandem roku 1846.¹⁷³ Stal se „celebritou“ mezi paleontology. Popisovali ho J. F. Pompeckj (1897), O. Jaekel (1918) či G. Ubaghs (1953, 1967). Jednalo se o slepou vývojovou větev.¹⁷⁴

Z paleontologického hlediska jsou zřejmě nejzajímavější místní ostnokožci, protože u každého jednotlivého druhu nalézáme jinou stavbu těla. Jako příklad poslouží Stromatocystites,¹⁷⁵ což byli terčovci vypadající jako hvězdice s pětiúhelníkovou kostrou z velkého počtu polygonálních destiček. Měřili jen několik centimetrů. Svým přisedlým způsobem života tvořili i menší kolonie, přičemž potravu k ústům dopravovali rýhami. Samotná ústa se nacházela uprostřed horní břišní stěny a řitní otvor měli umístěný mimostředně. Vyskytovali se v celé dnešní střední Evropě.¹⁷⁶

Zcela klíčovou třídou živočichů charakterizujících celou oblast i dobu byli trilobiti.¹⁷⁷ Jednalo se o členovce s tělem krytým krunýřem rozděleným podélně i příčně na tři části. Obrácená břišní část byla zřejmě měkká, přičemž otisky končetin a tykadel se nám

¹⁶⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 42 – 44

¹⁷⁰ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 29

¹⁷¹ FATKA, Oldřich. Zajímavý ostnokožec z jineckého kambria Lichenoides Proscus Barrande, 1846. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 22*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1982. ISSN 0231-5165. s. 123

¹⁷² PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 195 – 196

¹⁷³ *Notice préliminaire sur le système silurien et les trilobite de Bohême*.

¹⁷⁴ FATKA, Oldřich. Zajímavý ostnokožec z jineckého kambria Lichenoides Proscus Barrande, 1846. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 22*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1982. ISSN 0231-5165. s. 123 – 126

¹⁷⁵ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 29

¹⁷⁶ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 212 – 213

¹⁷⁷ Tamtéž. s. 145 – 150

zachovávají jen zřídka. Podobně jako u dnešních korýšů předpokládáme, že krunýř zpevňovali uhličitanem nebo fosforečnanem vápenatým a takto pak dosahoval nejvýše 0,5 mm síly. Trilobiti byli trojlaloční. To znamená, že po bocích střední klenuté osy se nacházely ještě postranní laloky, což jim dává jméno (tri-lobites, tedy troj-laloční). V příčném dělení se pak rozpoznává hlavový štít (cephalon), trup (thorax) a ocasní štít (pagidium), přičemž střední část hlavy, která byla nejvíce vyklenutá, bývá nazývána glabela. Zajímavostí je, že si každý druh nesl vlastní unikátní tvar očí, které měly složené jako u hmyzu. Nakonec se chránili ostny. O způsobu jejich života toho příliš nevíme. V dnešní fauně nemají obdoby. Přesto hádáme, že nebyli dobrými plavci, žili spíše po dně a některé druhy byly dravé. Jinak se živili mikroskopickými rostlinami a odumřelými organickými látkami. Žili jen v prvohorách, ale za to po jejich celé trvání. V larválním stadiu, ve kterém pouze pluli, museli být snadnou potravou pro dravce.¹⁷⁸ Postupným svlékáním krunýře však rostli.

Není možné nejmenovat alespoň tři základní. *Ellipsocephalus hoffi* žil v širokém okolí dnešních Jinec. Je pro Jinecko natolik typický, že se stal součástí obecního znaku.¹⁷⁹ Bývá obvykle nalézán v celku. Rod *Ellipsocephalus* je jedním z nejčastějších v Čechách, ale druh *hoffi* nalezneme pouze zde.¹⁸⁰ Ví se, že se pohybovali plazením po bahnitěm dně či plavali nevysoko nad ním. Je s ním spojena jedna nevyřešená otázka. Často se svlékal z krunýře a ten byl poté odnášen proudem. Nalézají se místa s vysokou koncentrací těchto krunýřů. Není zřejmé, jestli je to známka jejich života v hejnech, nebo pouze kumulace krunýřů odnášených proudem po svlékání.¹⁸¹

Dalším trilobitem byl *Paradoxides gracilis*. Jeho nejlepší exempláře vůbec, známe hlavně z Vinic a nedalekého Vystrkova.¹⁸² Žil zde hojně. Jejich zkameněliny byly lidskými sběrači velmi ceněny a tak se s nimi v oblasti čile obchodovalo. Sestávali z plochých krunýřů s velkým polokruhovým cephalonem a z trupu z dvaceti článků. Signifiktantní pro něj jsou vybíhající šavlovité dozadu ohnuté trny a na hlavě umístěná charakteristická hruškovitá glabela s obloukovitými očními lištami.¹⁸³ Třetím typickým trilobitem byl *Hydrocephalus minor*,¹⁸⁴ nacházející se v celé jinecké oblasti. Jednalo se o klasického kambrického trilobita. Jeho nejzachovalejší exempláře opět pochází z Vinice a Vystrkova. Celé jsou velmi vzácné,

---

¹⁷⁸ FEJFAR, Oldřich. *Zkamenělá minulost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 100

¹⁷⁹ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 6

¹⁸⁰ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 152 - 153

¹⁸¹ FEJFAR, Oldřich. *Zkamenělá minulost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 97

¹⁸² BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 7

¹⁸³ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 153 - 154

¹⁸⁴ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 7

ale ve fragmentech je ho možné nalézt téměř všude. Dobře rozpoznatelný je díky tenkému povlaku hydroxidu železa, který ho rudě zviditelňuje především na zelenošedých břidlicích.¹⁸⁵

I z jineckého souvrství se dochovaly tolik vzácné ichnofosilie. Vedle různých šlápějí, brázd a rýh po lezení je zde k nalezení doklad tzv. gardeningu („zahrádkaření“). Drobní trilobiti druhu *Litavkaspis rejkovicensis* vyhrabávali příkopy, do kterých ukládaly části pevných těl jiných trilobitů a ostnokožců. To vedlo k rychlému bakteriálnímu množení. *Litavkaspis* pak tato těla znovu vyhrabal a zkonzumoval rozmnožené bakterie. Popisu tohoto chování je paleontologie schopná díky nálezů stopy *Rejkovicichnus necrofilus*.¹⁸⁶ Tyto poznatky jsou nesmírně cenné pro paleoekologii i pro studium místních sedimentů.¹⁸⁷ Další ichnofosilie nás informují o pojídání sedimentu, o budování horizontálních doupat a podle stopy *Skolithos* máme doložené opětovné změlčení moře.¹⁸⁸ Jedná se o svislé rourky, až 8 mm široké, prostupující pískovce. Obvykle je interpretujeme coby chodby a doupata písečných červů.¹⁸⁹

Závěr středního kambria se nesl ve znamení opětovného ústupu moře a svrchní kambrium přineslo silnou tektonickou činnost¹⁹⁰ sopečného charakteru, která vedla k denudaci.¹⁹¹ Na přelomu kambria s ordovikem se Brdy dostávají nad hladinu moře a poprvé se stávají horami. To však znamenalo silný odnos zvětralých hornin a další záplava pak vytvořila moře mezi severozápadními Brdy, Berounskem a Plzeňskem. Ale zde se již hovoří o procesech, které souvisejí zejména s Českým krasem.¹⁹² Další cyklus utváření hornin poté trvá do hercynského vrásnění. Sopečná činnost napomohla vzniku místních sedimentárních železných rud. Ty opět pod rukou člověka vydefinovali celý pozdější ráz krajiny. Barrande se zabýval především následným silurem. Devon přinesl zásadní změnu, neboť v důsledku vrásnění se na konci středního devonu vynořil nad hladinu moře celý Český masiv a pod vodu se dostal již jen na okamžik na konci druhohor.¹⁹³

---

¹⁸⁵ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 154

¹⁸⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 43 – 44

¹⁸⁷ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 244 – 246

¹⁸⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 40

¹⁸⁹ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 246

¹⁹⁰ BABKA, Josef a kol. *Středočeský kraj: životní prostředí*. Praha: Středočeský kraj, 2007. 253 s. ISBN 978-80-254-1469-9. s. 160

¹⁹¹ Denudace je snižování a narovnávání terénu.

¹⁹² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 34

¹⁹³ PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 27 – 28

Svou popularitou jinecké kambrium předběhla burgesská fauna z Britské Kolumbie.¹⁹⁴ Přesto však zůstává klasické a to na světové úrovni. Má na svém kontě řadu primátů, které mu již nebudou odebrány. Místní průzkum se stále nezastavil a tak se vedle archeologických nálezů stále nalézají i ty paleontologické.

3 Nejstarší pohyb člověka na Plešivci

O tom, že Plešivec byl navštěvovaný člověkem již tisíce let nazpět, máme hned několikero dokladů. Zatímco paleolit mlčí, mezolit nám vydal nejstarší místní artefakt¹⁹⁵ a to nález rohovcového úštěpu z drobného čepelového jádra, který byl nalezen na Malém Plešivci roku 1986. Jeho stáří se odhaduje mezi 8. a 6. tisíciletím př. n. l. Byl nalezen povrchově jistým M. Knížkem a do příbramského muzea ho předal F. Knížek. Popis odpovídá typu Český kras. Je světle i tmavě šedé barvy o rozměrech 32 x 22 x 8 mm. Rastislav Korený uvažuje o tom, že by mohlo jít o jeden z dokladů pro teorii, podle které se mezolitici dostávali i do obtížně dostupných poloh.¹⁹⁶ A to s vědomím toho, že v okolí se podobných jednotlivých nálezů objevilo více. Například hned v Jincích pod vyvráceným stromem při radonovém průzkumu z let 1994 – 1995.

Při interpretacích si musíme dávat pozor, na zavádějící myšlenky. S Plešivcem tyto jednotlivé nálezy nic nespojuje. Význam mají pouze jako celek a to pro Střední Brdy jako takové. Jinak můžeme s pohybem lovců a sběračů počítat jen v Českém krasu a na dolní Berounce.¹⁹⁷ Daleko frekventovanější jsou poté nálezy broušené industrie z neolitu a eneolitu. K většině z nich bohužel neznáme bližší nálezové okolnosti. Víme však, že jsou zpravidla nalézány na vrcholcích kopců a hor. Nikoli na jejich svazích, což je zajímavý údaj. Takovéto místní artefakty jsou uloženy především ve sbírkách Národního muzea a Muzea Českého krasu v Berouně. Celkem je evidováno minimálně 11 celých nebo téměř celých exemplářů a 7 jejich zlomků.¹⁹⁸

---

¹⁹⁴ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 29

¹⁹⁵ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 185 – 186

¹⁹⁶ KORENÝ, Rastislav. Rejkovice a Jince, okr. Příbram. *Nové nálezy štípané industrie z katastrů obcí*. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 226 – 227

¹⁹⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195

¹⁹⁸ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. *Broušená industrie z Plešivce*. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 557

3.1 Neolit

První pravděpodobně pravidelné návštěvy lokality můžeme pozorovat již v neolitu. Pro neolitiky je signifikantní využívání řady nových technologií, počínaje vypalováním hliněných nádob a konče štípanými a zvláště broušenými kamennými nástroji jako byly sekery, teslice či sekeromlaty.¹⁹⁹

A právě 6 kusů takových nástrojů mladšího neolitu bylo na Plešivci nalezeno.²⁰⁰ Obecně zdejší neolitické i eneolitické štípané i broušené industrie pocházejí z importovaných materiálů.²⁰¹ Všude v Čechách bývávaly broušené nástroje z amfibolitového rohovce z Pojizeří. Ovšem plešivecké industrie mají pestré složení a původ, přičemž alespoň dvě pocházejí z Příbramska,²⁰² což mimo jiné s velkou pravděpodobností prokazuje kontakt skrze údolí Litavky.

Důležitými se zdají býti především četné nálezy broušených kamenných nástrojů, mezi nimiž figurují hlavně sekerky. Musíme si uvědomit, že stále nedokládají sídelní aktivitu, ale pouze častější pohyb na daném místě.²⁰³ V Národním muzeu se nachází 8 těchto sekyrek, v muzeu v Hořovicích 12, ve schwarzenberských sbírkách na zámku Orlík 2 a dokonce 1 je nalezitelná v muzeu v Bělé pod Bezdězem. Další známe z literatury.²⁰⁴ V celku se podle známých zdrojů eviduje minimálně 23 sekerek. Mnoho z nich se bohužel nedochovalo. Avšak i kdyby se dochovaly, ještě nemusejí nic znamenat. Neolitici totiž nebudovali výšinná hradiště a tak je nutno hledat souvislosti v zásadě s nížinnými polohami Hostomicka, Hořovicka a Berounska. Jak víme, právě zde tehdy kvetly počátky zemědělství. Nic méně archeologie je tu stavěna před dvě otázky. Jak vysvětlit, že se daných industrií na Plešivci nachází takové množství, v podstatě daleko více než z jiných období, během kterých by se jejich počet zdál být pravděpodobnější a jak je možné, že nástroje jako kamenné sekerky, které museli být cenné, se jen tak náhodně poztrácely v takové koncentraci. Představa, že by se jich na jednom místě tolik náhodně poztrácelo, je přinejmenším zarážející. Je možné, že Plešivec již v neolitu figuroval jako neprofánní ritualizovaný prostor, na kterém byly deponovány obětiny, a z nich

---

¹⁹⁹ CÍLEK, Václav a kol. Střední Brdy. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195

²⁰⁰ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 560

²⁰¹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 27

²⁰² STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 560

²⁰³ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 276

²⁰⁴ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 3*. Příbram, 1969. s. 8

se zachovalo to, co bylo nejodolnější, tedy právě kamenná zakončení sekyrek. Hypotéza o rituálech se tak jeví pravděpodobnější, než náhodné poztrácení nástrojů během těžby dříví či při obyčejném průchodu lesem.²⁰⁵ Navíc složení souboru broušených nástrojů neodpovídá četnosti aktivit, které s nimi byly v daných obdobích spojeny. V tuto chvíli poslední vyvstávající otázka vychází z faktu, že vrtné nástroje jsou nápadnější a tak i častěji nalézané (až o 40%). Tím se produkty kultury s lineární keramikou (nebo obecně z eneolitu) zákonitě stávají podhodnoceny, na rozdíl od např. produktů kultury s vypíchanou keramikou.²⁰⁶ Tím spíše je jejich místní koncentrace zarážející.

Neprofánnost se obtížněji prokazuje u předmětů, jako jsou sekerky, než u keramických artefaktů. Různé nálezy keramiky z území České republiky nasvědčují tomu, že některé vrchy a hory nosily „pověst posvátných míst.“²⁰⁷ Nalézají se pravděpodobné pozůstatky po starých obřadech či prosebných rituálech prováděných možná i za účely oslavy úrody, vítání jara apod. Eneolit nám již takové doklady přináší v menší míře. Spekuluje se pouze o možném kultovním místě na vrchu Bacíně. Kamenné nástroje mohou být skutečně daleko jednodušejí pouze pozůstatky po pohybu lovců, těžbě dřevin, obchodu anebo prostého ukrytí surovin. Soudobý archeologický diskurs obvykle přiznává votivní funkce alespoň bronzovým předmětům z pozdějšího období. Této problematice se bude věnovat čtvrtá kapitola.

Plešivecké neolitické broušené nástroje jistě spadají do kategorie podobných „podivných“ případů, jako z dolního Pooohří, přilehlého labského pravobřeží a Českého středohoří obecně.²⁰⁸ Jde totiž o nálezy pouze z vrcholů a nikoli svahů kopců, přičemž dané vrchy vždy splňují i další kritéria. Bývá z nich široký otevřený výhled, jsou dobře z dálky viditelné, jsou rychle dostupné ze sídlišť rozkládajících se v úrodných nížinách pod nimi a často se jedná o útvary vzniklé sopečnou činností, která jim propůjčila typický tvar. Plešivec sice není sopečného původu, ale jeho tvar jim není nepodobný a jiná kritéria také dobře splňuje.

Neolit přichystal svým obyvatelům řadu nových zásadních výzev. Kvůli chovu dobytka a zemědělství se proměňuje typ oblastí, ve kterých se usazují. Jde o nížiny s dostatkem úrodné

---

²⁰⁵ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 186

²⁰⁶ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 560

²⁰⁷ ZÁPOTOCKÁ, Marie – ZÁPOTOCKÝ, Milan. Kult hor v neolitu? Neo- a eneolitické nálezy z hor a vrchů Českého středohoří. In: *Ecce Homo: in memoriam Jan Fridrich*. Praha: Krigl, ISBN 978-80-86912-45-5. s. 344 - 345

²⁰⁸ Tamtéž. s. 330, 336

půdy, s nejlépe sprašovým podložím a v blízkosti vodních toků.²⁰⁹ Tváří v tvář brdskému pohorí tuto definici v regionu splňují pouze oblasti Hostomicka a Hořovicka. Ty se přitom rozkládají přímo pod Plešivcem. Výzkum plešivecké broušené industrie ukázal, že rozložení četnosti nálezů z jednotlivých období odpovídá průběhu osídlení (hlavně, ale ne pouze) v hořovické kotlině.²¹⁰ Zároveň se jako podstatný údaj jeví fakt, že v průměru jsou předměty nalezené na plešiveckém vrchu v průměru asi o 30 – 40 % větší, než typický tvar z dané nížiny. To může reálně souviset se zcela praktickým účelem dané industrie, která se tak mohla v lesích (na Plešivci) využívat třeba na těžbu dřeva a v zázemí (nížina) k úkonům denní potřeby, při kterých si lidé přirozeně vystačili s jejich menšími rozměry.

Jako možné vysvětlení blízkosti osad a horských nálezů se někdy uvádí doložený rychlý přesun do hor na počátku eneolitu. Stará sídliště a nová naleziště v horách od sebe totiž nikdy nejsou vzdálena na více jak 10 km. Problémem však je, že neolitici v horách ještě nežili a ani na Plešivci tomu nic nenasvědčuje. Marie a Milan Zápotočtí provedli výzkum publikovaný roku 2010²¹¹ zabývající se podivnými lokalitami s nálezy na místech vysloveně nevhodných k životu (alespoň pro neolit) a mezi jejich výčet řadí i Plešivec. Dochází k závěru, že takovéto doklady téměř jistě souvisejí s neprofánními aktivitami, protože u řady z nich se našli stopy po netypickém chování, které se nejsnadněji a nejlogičtěji interpretuje jako votivní. V Čechách k tomu zatím postrádáme analogie z nálezů neolitické keramiky. Obecně lze říci, že z hospodářských důvodů nebylo potřeba chodit do takto vysokých poloh. Zvláště když tehdejší lesy byly výše a byly hustější.

Možná byly tedy majestátní hory, mezi které patří i Plešivec, vnímány coby neprofánní ritualizovaný prostor se záměrným deponováním obětí.²¹² Tento postoj si začíná získávat oblibu. Stejně tak se může jednat o pozůstatek staré těžební dřevařské činnosti. Ať už je pravdivá jakákoli z těchto hypotéz, jisté je, že nálezy neolitické broušené industrie z Plešivce a dále ze Žďáru jsou hlavními doklady pohybu neolitiků v brdském masivu.

Minimálně dva nástroje pocházejí až ze samého sklonku neolitu. Jde o sekeromlaty. První byl nalezen v sedle mezi Plešivcem a Pískem. Více pak víme o druhém uloženém ve

---

²⁰⁹ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 195

²¹⁰ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 560

²¹¹ ZÁPOTOČKÁ, Marie – ZÁPOTOČKÝ, Milan. Kult hor v neolitu? Neo- a eneolitické nálezy z hor a vrchů Českého středohoří. In: *Ecce Homo: in memoriam Jan Fridrich*. Praha: Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-45-5. s. 341, 343

²¹² ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 276

starých sbírkách Národního muzea. Pokud se vezme v úvahu hojnost vrtaných mladoeneolitických nástrojů, nalézáných často v hrobech, a známý nízký počet neolitických pohřebišť, nemůžeme zde na základě těchto artefaktů vyloučit přítomnost pohřebních areálů i na vysokých kopcích. Příkladem k tomu může sloužit vrch Velíz u Kublova.²¹³

3.2 Eneolit

Zdá se, že za dob eneolitu se Plešivec nacházel na periferii lidského zájmu i obydlených oblastí. Přesto přese všechno je možné, že zvyklost navštěvovat jeho vrchol mohla přetrvat.²¹⁴ Severozápadní oblast Brd u hostomické kotliny je zároveň jihozápadní výspou oblasti zabydlené kulturou šňůrové keramiky. To dokládají ojedinělé nálezy keramiky, broušené industrie i osamocené hroby. Na druhé straně Brd se podél toku Litavky v poloze Bratkovice/Hluboš našel sekeromlat popsáný v první kapitole. V současnosti není neobvyklé nalézat v regionu nové stopy po eneolitickém osídlení.²¹⁵ Pohyb eneolitiků pod Plešivcem je tedy prokázáný a pohyb na samotném Plešivci pak dokládají další nálezy.

Nejméně 5 z 23 zde nalezených sekyrek doby kamenné je eneolitických, přičemž se domníváme, že další 4 mohou pocházet z časného eneolitu, 2 ze staršího eneolitu a 1 buďto ze středního nebo staršího eneolitu. Celé období je charakteristické užíváním pestré palety surovin a jinak tomu není ani u těchto artefaktů.²¹⁶ Jejich význam může být shodný s neolitickými nálezy, ale musíme vzít v úvahu, že v této době již existují výšinná sídliště. Protože nám chybí další známky po trvalejším osídlení na vrchu Plešivce, zdá se jeho možnost velmi nepravděpodobná. Pokud však chceme být poctiví, je třeba říci, že tuto variantu nemůžeme zcela vyloučit. Eneolitické zlomky keramiky mohly zapadnout mezi bohatšími nálezy z doby bronzové. Zdejší sondáž byla navíc velmi omezená. Stejně tak se mohly doklady nacházet na dnes již neexistujících částech vrchu, které byly odtěženy v posledních staletích. Navíc při možnosti, že by zde eneolitičtí obyvatelé žili jen krátce a to v nejvyšších polohách u skal, mohla keramika bez větších potíží rychle podlehnout erozi.

Dále zde byl objeven eneolitický hrob. Stalo se tak na počátku minulého století. Jednalo se o nejjižněji situovaný hrobový nález šňůrové keramiky v Čechách. Jeho pozůstatky se

---

²¹³ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách*, roč. 13, č. 2. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 560

²¹⁴ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 276

²¹⁵ PROSTŘEDNÍK, Jan, STOLZ, Daniel. Nová eneolitická sídliště na Hořovicku. In: *Archeologie ve středních Čechách 3/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 1999. s. 49 -64

²¹⁶ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 186 – 187

dostali kolem roku 1926 do Národního muzea. Odkryli ho děti hrající si na úpatí severovýchodního svahu blízko Lhotky. Vše víme pouze z jejich líčení a tak ani lokace není stoprocentně přesvědčivá. Je možné, že hrob ležel někde jinde v nejbližším okolí Hostomic. Obecně se však nález přisuzuje Plešivci.²¹⁷ Nejlépe bude, abych zde doslovně citoval,²¹⁸ protože v inventářích Národního muzea není možné identifikovat, o které artefakty se přesně jedná. Do hrobové výbavy měl patřit zlomek amfory „z červeného materiálu, pískem promíchaného. Horní partie (jeho) břicha byla velmi bohatě zdobena. Pod hrdlem jest vedena čára ze vpichů. Z ní vybíhaly svazky čar spojující se v trojúhelníky, z nichž některé jsou lemovány vpichy. Na břišní výduti je vedena čára, na niž se připojují malé trojúhelníky. Ucho je zdobeno čtyřmi řadami vpichů. Ornament jest velice energický a hluboce rytý.“ V hrobě měl být i „fasetovaný šňůrový sekeromlat z fasetované břidly, otlučený.“ Je podivné, že byl fragmentární, což v hrobech nebývá zvykem. Vše bylo zdokumentováno až několik let po odkrytí a do školy své úlovky odnesla jen část dětí.

Pravdou zůstává, že kultura se šňůrovou keramikou je známa především ze svých pohřebišť, přičemž mužské hroby bývají doprovázeny kamennými sekeromlaty, poháry zdobenými otisky šňůry a amforami. Oproti tomu ženské hroby bývají doprovázeny hrncovitou nádobou a nezřídka ozdobami ze zvířecích zubů, mušlí a mědi.²¹⁹ To vede k domněnce, že plešivecký hrob mohl patřit muži. Problémem zůstává malé množství moderně provedených výzkumů s touto tematikou v oblasti. Musíme se zde spoléhat na zprávy o náhodně objevených pohřebních výbavách z 19. a první poloviny 20. st. Tomu, že děti hrob tak snadno objevily, mohl přisvědčit fakt, že se na základě dosavadních znalostí s největší pravděpodobností jednalo o tzv. plochý hrob. Tj. takový, který zasahuje jen několik desítek cm pod zem, je upraven pouze jednoduchou dřevěnou konstrukcí a případně zakrytý kamenem. Amfory se umísťovaly za záda nebo k nohám a industrie volně.²²⁰ Zemědělská a lesnická činnost mohla všechny pozůstatky hrobu dávno smazat.

Je tedy možné, že lidé kultury se šňůrovou keramikou na vrch občas vystupovali. Jiné hroby v oblasti byly k nalezení u Lochovic a zřejmě u Praskoles, v jejichž případě se může

---

²¹⁷ DOBEŠ, Miroslav, KORENÝ, Rastislav. Sekeromlaty kultury se šňůrovou keramikou v muzejních sbírkách jižního Podbrdská. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách : jubilejní sborník k 60. narozeninám PhDr. Jiřího Michálka*. České Budějovice : Jihočeské muzeum 20, (2007,) s. 102

²¹⁸ BÖHM, Jaroslav. Drobné prehistorické nálezy. I. In: *Památky archeologické 1926, č. 1 – 2*. Praha:

Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. s. 51

²¹⁹ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 97

²²⁰ BUCHVALDEK, Miroslav. Kultura se šňůrovou keramikou ve střední Evropě. I. Skupiny mezi Harcem a Karpaty. In: *Praehistorica XII*. Praha: Univerzita Karlova, 1985. s. 92 – 95.

jednat o celé zničené pohřebiště. A to je vše.²²¹ Existuje dokonce hypotéza vysvětlující malou četnost „šňůrových“ hrobů tím, že byly umístovány nad povrch země a tak můžeme být rádi, že se vůbec nějaké zachovali. To je však neověřitelné.²²² Důležitější úlohu mohou sehrát nálezy pro Příbramsko.²²³ Nález sekeromlatu z Bratkovic/Hluboše je jediným místním nálezem z mladšího eneolitu a nabízí tak přímé spojení s Plešivcem, přičemž jako jediný zároveň zaplňuje místní mezeru mezi středním eneolitem a střední dobou bronzovou.

4 Doba bronzová na Plešivci

Místní hradiště (katastr Rejkovice) je zřejmě nejvýznamnější archeologickou památkou na Příbramsku. Jako takové sehrálo i zcela zásadní roli při rozvoji místní archeologie a jedna z prvních dvou archeologických zmínek o Příbramsku, se kterými přišel Matyáš Kalina z Jäthensteinu, což byl možná nejvýznamnější český romantický archeolog závěru dané éry, je právě o plešiveckém depotu z roku 1825.²²⁴ S dobou bronzovou nastává i důležitá kvalitativní změna ve využívání Plešivce jako takového, protože se již nejedná jen o jednotlivé nálezy, ale je využíván celý prostor, tj. vrchol, svahy i úpatí.²²⁵

Datování hradiště je mimořádně komplikované, neboť ani zlomky keramiky nalezené v rozvalinách valu ve skutečnosti nemusejí prokazovat skutečné stáří hradiště jako takového.²²⁶ Interpretace musí být exaktní a z tohoto důvodu není možné ani automaticky spojovat každý nález z úpatí s hradištěm na vrchu. Přesto se datování rýsuje. Hradiště zde jistě funguje již v mladší době bronzové,²²⁷ kdy bylo obydleno knovízskou kulturou. Nejznámější doklady osídlení jako bronzové depoty a kamenné valy této dataci odpovídají. Problém tkví ve faktu, že nálezy sídlištního charakteru, jako je keramika, jsou datovatelné do pozdní doby bronzové a ke štítarskému stupni knovízské kultury. V obou obdobích tak pravděpodobně

---

²²¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 196

²²² MALYKOVÁ, Drahomíra. *Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlištních doby bronzové ve středních Čechách*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou. s. 29

²²³ DOBEŠ, Miroslav, KORENÝ, Rastislav. Sekeromlaty kultury se šňůrovou keramikou v muzejních sbírkách jižního Podbrdská. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách : jubilejní sborník k 60. narozeninám PhDr. Jiřího Michálka*. České Budějovice : Jihočeské muzeum 20, (2007,) s. 99

²²⁴ SMEJTEK, Lubor. Z dějin archeologického bádání na Příbramsku. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 30*. Příbram: Okresní muzeum a Okresní archiv Příbram, 1986. ISSN 0231-5165. s. 87

²²⁵ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 276

²²⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 182, 185

²²⁷ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

hradiště vypadalo jinak. Kontinuita osídlení je však nepopiratelná, neboť mezi nálezy štitarské keramiky se běžně nacházeli i zlomky prstovaných nádob a etážovité amfory mladší doby bronzové.²²⁸ Počátek mladší doby bronzové byl ve střední Evropě zlom. Časy byly neklidné a někdy se hovoří o „stěhování národů.“ Přesto Čechy stály trochu mimo hlavní dění.²²⁹ Z tohoto podhoubí vyrostlo na Plešivci opevněné hradiště.

Samotné hradiště se nachází na západní vyšší části vrcholové plošiny s nejvyšším bodem 654 m. n. m. asi 300 výškových metrů nad klíčovým vodotečem, řekou Litavkou.²³⁰ Bylo jednoznačně strategicky významné. Nejenom, že se nacházelo na důležité cestě vedoucí podél Litavky, ale je z něj skvělý výhled (dokonce je odtud vidět na 34 km vzdálenou Závist²³¹), sám je pro svůj typický tvar z dálky velmi dobře rozeznatelný a nachází se na předělu mezi prostorem západočeským a jihostředočeským.²³²

Pro správnou interpretaci hradiště je nutné určit, které nálezy jsou pro něj relevantní i v rámci středně velikého vymezeného teritoria. Např. nedaleké mohyly na vrchu Písek s nálezy popelnicových uren a hliněnou soškou zpodobňující ženu nemá i přes svou blízkou polohu s Plešivce nic společného, nic nenaznačuje, že by spolu mohla tato dvě naleziště souviset.²³³ Na druhou stranu je nutné hledat a ptát se. Pokud se tu nachází tak významné hradiště, nemělo být v blízkosti také nějaké pohřebiště? Pouze Jelínek uvádí velmi pochybnou zmínku o nálezu nádoby s popelem „z jemné hlíny, neb z jílu, na kruhu pracovaná a čerstvě natřená; na hrdelním okraji držela 18, v baňce 21 a zvýší 22 cm.“ kterou měl nalézt roku 1880 u Krkavčí skály. I kdyby se jednalo o pravdu, nápis odpovídá spíše mladším obdobím.²³⁴ Nic méně lze připustit, že se jednalo o knovízský žárový hrob, ze kterého se nám do dnešní doby nic nezachovalo.²³⁵ Dlouho to vypadalo, že se na Plešivci žádný relevantní doklad pohřbívání ze střední doby bronzové nenalezne, ale v zápiscích zručného místního archeologa amatéra Františka C. Friedricha naděje ožila. Blízko jakéhosi obětního kamene

---

²²⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 185

²²⁹ HRALA, Jiří. *Knovízská kultura ve středních Čechách: Die Knovizer Kultur in Mitteleböhmen*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1973. Archeologické studijní materiály. s. 125

²³⁰ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

²³¹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 122

²³² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 180

²³³ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. s. 10

²³⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 188

²³⁵ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská* 3. Příbram, 1969. s. 10

(evidentně se odkazuje na Jelínka) našel malou mohylu, kterou se svým společníkem pro nedostatek času rozkopali napříč. Pod povrchem terénu našli 10 až 25 cm táhlou a 1 – 5 cm silnou vrstvičku popela a spálených uhlíků s hrubým střepem, o čemž nám zachovává náčrt. Není důvod mu nevěřit. Na odbornou interpretaci nález stále čeká, i když už jen na papíře.²³⁶ Tak jako tak víme, že absence jasného dokladu pohřbívání ještě nic neznamená, neboť takové doklady jsou vždy u knovízské kultury vzácné a skromné.²³⁷

4.1 Osídlení

V zázemí hradiště, tj. 4 km severně a 8 km jižně, se nenachází žádná jiná soudobá naleziště sídelního typu, což nasvědčuje jisté izolaci Plešivce od zemědělských oblastí.²³⁸ Pokud tomu tak je, proč? Pokusíme-li se datovat keramiku, zjistíme několik zásadních informací. Jako první tak učinil Josef Maličský v polovině minulého století. Keramiku z předhradí označil za bezcennou, protože se jedná pouze o hrubé užitkové tvary obecně pravěkého charakteru. Ještě neměl k dispozici mnoho známek dokládajících knovízský původ hradiště. Přesto byl o něm přesvědčen.²³⁹ Šlo o silnostěnné velké tvary zdobené svíslým rýhováním provedené hrubým hřebenovitým nástrojem. Jemnější keramika byla tuhovaná a misky měly typicky zdobené okraje. Napomohly i jinde málo známé etážovité nádoby. To vše, a to je potřeba zdůraznit, se nacházelo v jedné stratigrafické vrstvě.

Ze starší a střední doby bronzové (první dvě třetiny 2. tisíciletí př. n. l.) se nenalezlo nic kromě bronzové sekery na úpatí kopce u Rejkovic. Nález popisuje Jelínek, přičemž se bohužel nedochoval.²⁴⁰ Perspektivnější se stala mladší doba bronzová, kdy zde fungovalo důležité metalurgické a možná i obchodní centrum, na kterém se střetávaly vlivy z různých směrů. Bronzové předměty se odtud mohly exportovat.²⁴¹ Proto se uvažuje o možné

---

²³⁶ LUTOVSKÝ, Michal, SLABINA, Miloslav. Archeologické dílo Františka C. Friedricha. In: *Archeologie ve středních Čechách 8*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 52

²³⁷ HRALA, Jiří. *Knovízská kultura ve středních Čechách: Die Knovizer Kultur in Mittelböhmen*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1973. Archeologické studijní materiály. s. 11, 121

²³⁸ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 319

²³⁹ MALIČSKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII*. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 27

²⁴⁰ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 187

²⁴¹ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 276-277

posvátnosti celé hory. Mohlo jít o neprofánní sídliště, na kterém žila nepočetná slévačská komunita.²⁴²

J. L. Píč si o keramice nalezené Jelínkem ve svých „Starožitnostech“ myslí, že ty „nádobu a střepy sahají od nejstarších typů ozdob hradištné keramiky (s ozdobou kolem vtlačenou) až do pozdějších.“²⁴³ Interpretace keramických nálezů se stala jedním z nejkomplicovanějších úkolů. Výzkum ČSAV v červenci 1947 odhalil sondami knovízskou keramiku, čímž vnesl do celé záležitosti světlo. Dokonce se podařilo, aby byla nalezena keramika v každé sondě. Potvrdila stávající stav poznání a odhalila, že jasně mladobronzová keramika se nachází především a pouze na akropoli. Zároveň se ukázalo, že osídlení bylo sice pravděpodobně po celé ohromné ploše hradiště, ale na různých místech v různých dobách a s různou intenzitou.²⁴⁴ Bohužel stále není kapacita na velký výzkum, který by nám o sídlišti řekl více. Jelínek se jako obydlí snažil interpretovat čtyřúhelníkové prohlubně v poloze Na sklepích, ale jeho závěry jsou opět nespolehlivé, zvláště když tvrdí, že podobné útvary viděl i u Nových vrat,²⁴⁵ kde nebylo později nic registrováno. Náhoda tomu chtěla, že se přeci jen podařilo s definitivní platností nalézt pozůstatky prvního doloženého sídlištního objektu na hradišti. Když v lednu 2007 udeřil orkán Kyryl, došlo na Plešivci k četným vývratům. Pod jedním z nich, blízko skalám na jihovýchodní straně jej odhalila Lenka Krušinová a Rastislav Korený. Po začistění a prozkoumání vývratu o rozměru asi 2 m² byla v hloubce 20 – 30 cm pod povrchem nalezena keramika a uhlíky, v hloubce 25 – 40 cm blíže neurčené kameny, které mohly být součástí větší konstrukce, a jamka o průměru 15 cm, kolem níž se soustředilo větší množství keramických zlomků. Těch bylo nakonec vyzvednuto na 232 a celkový nález byl pak datován mezi střední a mladší dobou bronzovou.²⁴⁶

Podoba hradiště v pozdní době bronzové je méně záhadná. Bylo opevněno mohutnou hradbou a zřejmě vypadalo jako mnoho jiných soudobých. Budu-li citovat, zmíním, že

---

²⁴² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 189

²⁴³ PÍČ, Josef Ladislav. *Čechy za doby knížecí, sv. 1. Část archaeologická. Starožitnosti III*. Praha: Nákladem vlastním J. L. Píč, 1909. s. 29

²⁴⁴ MALÍČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 9

²⁴⁵ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 31

²⁴⁶ KRUŠINOVÁ, Lenka, KORENÝ, Rastislav. Sídlíštní objekt z doby bronzové na Plešivci u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 15., č. 1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 285 – 289

v tomto období již končí „slavná éra posvátné hory s dýmajícími slévárnami a obětováním bronzových předmětů.“²⁴⁷

Zkoumáme-li místní keramiku, zjistíme, že nejčastější jsou nálezy horizontů BD a Ha A1 Lažany/Suchodol, které jsou typické amforami s esovitě profilovaným hrdlem, dvojkónickými nádobami, cylindrickými hrdly zásobnic a dále kupříkladu koflíky s odsazeným hrdlem a horizontu Ha A1 Suchodol s rozvinutými plynulými profilacemi, amforami se silně vydutým hrdlem, výrazně esovitě prohnutými dvojkónické nádobami, dvojdílnými koflíky a amforovitými zásobnicemi s válcovitým či lehce kónickým hrdlem. Vlastní doba bronzová je pak reprezentována štítarský stupněm Ha B1, ve kterém přestávají být vidány amfory etážovitých tvarů a začínají se prosazovat hlavní dekor pásy jemných žlábků a rýžek vtlačovaných hřebenem, mísy s odsazeným okrajem a vyklenutým tělem a esovitě tvarované misky. Vidíme, že výroba začíná mít profesionální a asi až dílenský ráz, což signalizuje postupný vývoj ke společnosti doby halštatské.²⁴⁸

Plešivec dále těžil ze své jedinečné strategické polohy a musel být jedním z nejdůležitějších opěrných bodů své doby. O tom, že Plešivec netrpěl vyhlazeností, nás může přesvědčit poznámka F. C. Friedricha. Ten se nechal po Plešivci provádět jistou paní Zeithamerovou, která mu ukázala místo s ohromným množstvím střepů a vyprávěla mu, že se tu sbíraly a nosili tehdejšímu řediteli panství panu Langrovi. Friedrich si poznamenal: „Byly jich celé košíky. Z toho místa jsou též střepy, které daroval dr. Axamit prof. Stockému do Nár. musea. O těchto střepích se řed. Stocký vyslovil, že jsou knovízské, když dr. Ax. řekl, že jsou mohylové z hradiště na Plešivci, byl velmi překvapen.“²⁴⁹

Pro plný obraz by bylo ještě dobré zmínit se o samotných lidech knovízské kultury. Místo nich byla kdysi také prosazována soudobá západočeská kultura milavečská²⁵⁰ a to takovými jmény jako Josef Maličský či Karel Sklenář. Ale nakonec není o knovízské kultuře díky dnešnímu lepšímu stavu poznání zvláště pochybovat. Knovízská kultura se začala rozlišovat po mladobronzovém nálezů V. Schmidta a J. Felcmana z obce Knovíz na Slánsku.

---

²⁴⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 190

²⁴⁸ JIRÁŇ, Luboš a kol. *Archeologie pravěkých Čech / 5 Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., 2008 s. 146 – 147

²⁴⁹ LUTOVSKÝ, Michal, SLABINA, Miloslav. Archeologické dílo Františka C. Friedricha. In: *Archeologie ve středních Čechách 8*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 52

²⁵⁰ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 127

Právě proto nemohl být Plešivec tímto způsobem datován. Tím spíše, že začala být řádně zkoumána až po druhé světové válce.²⁵¹

Jak žili lidé knovízské kultury? Nalezli bychom je především ve středních a severozápadních Čechách. Živili se hlavně zemědělstvím, ale zřejmě významnou úlohu při jejich obživě hrálo dobytkářství a rybolov, což víme díky dochovaným bronzovým udicím. Podoba jejich obydlí není dostatečně známa, ale zřejmě se jednalo o běžnou kolovou konstrukci, kterou ve štitarském stupni vystřídal polozemnice kolísavých rozměrů. Jistě se jednalo o mazanice. Knovízský lid se zřejmě přirozeně vyvinul z mohylové kultury. Následný štitarský stupeň pak nastolil dobu budování hradišť. Nálezy jako z Plešivce dokládají, že vznikali spíše později než dříve.²⁵² Typickým rysem těchto komunit se stala soběstačnost, která byla narušena pouze potřebami dodávek kovové suroviny na výrobu nástrojů a zbraní.²⁵³

Maličský byl toho názoru, že západnější oblast byla obydlena dvojím etnikem. Jednak domácím milavečským a po té příchozím knovízským, které ale splynuly pod jednotnou kulturou. Nástup a územní postup knovízské kultury je dobře patrný na výskytu žárových hrobů na úkor hrobům mohylovým. Vznik obou kultur byl dle všeho současný.²⁵⁴ Právě v pozdní době bronzové se pokládají základy pro rozvoj „knížecí“ vrstvy, tak jak ji známe z nadcházejícího halštatského období. U knovízské kultury můžeme dobře vidět vliv jihozápadních prvků. Knovízský lid kolonizoval střední Čechy a tento proces se završil až v období HA A2 a právě tehdy a ještě v navazujícím období HA B zažívala největší rozkvět. V návaznosti na to vzniká štitarský stupeň knovízské kultury, který přinášel různé kvalitativní změny. Obecně lze souhlasit s názorem, že knovízská kultura byla v tavícím kotli keltské etnogeneze a můžeme ji tak označit za předkeltskou.²⁵⁵ Právě již zmiňovaný vliv z jihozápadu a na jihozápad je vysvětlován zánikem metalurgických dílen ve středním Podunají a přenosu těžiště severněji k Čechám a Dánsku.²⁵⁶

---

²⁵¹ HRALA, Jiří. *Knovízská kultura ve středních Čechách: Die Knovízer Kultur in Mittelböhmen*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1973. Archeologické studijní materiály. s. 9 – 10,

²⁵² Tamtéž. s. 117 - 121

²⁵³ NEUSTUPNÝ, Evžen. Teorie sídelních areálů. Český etxt článku: Settlement area theory in Bohemian archaeology. In: *Památky archeologické – Supplementum 1*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1994. s. 248-258

²⁵⁴ BOUZEK, Jan. Problémy knovízské a milavečské kultury. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie*. 17, č. 2 – 3. Praha: Národní muzeum, 1963. s. 76 – 78, 103

²⁵⁵ HRALA, Jiří. *Knovízská kultura ve středních Čechách: Die Knovízer Kultur in Mittelböhmen*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1973. Archeologické studijní materiály. s. 125 – 128

²⁵⁶ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 140

4.1.1 Depoty

V literatuře místní depoty nalzáme dle názvů katastrů obcí Rejkovice, Běřín, Čenkov a Jince.²⁵⁷ Jsou velmi různorodé a někdy obtížně spojitelné. Také se často nacházejí rozptýleně a rozebrané. Pokud se vyhnou tomuto osudu, jsou obvykle nakonec poztrácené. To je smutný osud plešiveckých depotů. Výborně ho ilustruje zpráva Mořice Lüssnera, který píše „kterak dříve mezi kamením na Plešivci mnoho bronzových věcí nalézáno bylo, které dávány dílem dětem za hračku, dílem prodávány za babku kováři v Jincích. O tohoto pak, kdokoli si jich míti přál, kupovaly se na váhu, a sice libra po 30 kr.; kterých kovář ten neprodal, těch spotřeboval v řemeslu.“²⁵⁸

I z těchto důvodů zde stojíme před závažným metodickým problémem. Jak k jednotlivým nálezům přistoupit? Jak vydefinovat depot? Podle Anthony F. Hardinga se jedná o „nálezy dvou a více celých nebo zlomkovitých bronzových předmětů nebo kusů odpadu a nezpracované kovové suroviny, které byly nalezeny pohromadě mimo pohřební nebo sídlištní oblast“ (přeložil Šteffl) Někdy je depot používán jako synonymum pro hromadný nález. Tomu ale neodpovídá zavedená literatura vztahující se k Plešivci, která za depot běžně označuje i nálezy z vnitřního prostoru hradiště, dokonce jako výjimka jsou uváděny i artefakty pocházející ze zbytků destruovaných kovoliteckých dílen (tak jak tvrdí Harding a Šteffl. Nicméně sám Harding²⁵⁹ uvádí, že hlavní problém ojedinělých „jednopředmětových“ nálezů je jejich nejednoznačnost. Nacházíme-li se na nalezišti jako je Plešivec, kde se na nejvytíženějších lokalitách (hlavně Stará a Malá vrata) v minulosti našlo hned několik rozptýlených depotů, musíme si uvědomit, že je téměř nemožné dodržet přesnou a přísnou terminologii, natož pak datování. Odvolávám se tak na Hardinga, který přiznává, že klíčovým aspektem je celkový kontext. To znamená, že o ojedinělých nálezech je možné v nejvytíženějších lokacích uvažovat jako o souvisejících s ve stejných místech nalezenými depoty. Některé nálezy lze interpretovat coby jednoduché depoty a za depot lze s mírnou nepřesností označit i nálezy z bezprostřední blízkosti hradiště, i když jak skrze Jiráně upozorňuje Šteffl, nedaří se vždy adekvátně prokázat vztah depotů se sídlišti.²⁶⁰

---

²⁵⁷ SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 303

²⁵⁸ LÜSSNER, Mořic. O novějších nálezech na Plešivci a v okolí zvikovském. In: *Památky archaeologické a místopisné XI*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1881. s. 588

²⁵⁹ HARDING, Anthony F. *European societies in the Bronze Age*. Cambridge, 2000. s. 352 – 353

²⁶⁰ ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 11 – 16

Řada zde nalezených depotů nesloužila jako úschovna bronzové suroviny, ale zřejmě jako votivní. Mohlo se jednat o obětiny neznámým božstvům, které byly rituálně rozlámány a zohýbány. Lidé tak mohli prosit nebo dekovat za zdařilou tavbu, dobrou úrodu, déšť, odvrácení epidemie, vojenských katastrof apod. V takovém případě neměly být nikdy vyzvednuty.²⁶¹ Různých nálezů bronzových předmětů zde bylo do roku 2020 učiněno nejméně 14 a 4 depoty v blízkém okolí mimo nejužší vymezenou oblast.²⁶²

Skvělou práci odvedla Olga Kytlicová se svým dílem *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*, které bylo vydáno roku 2007 ve Stuttgartu. Tato práce slouží jako jeden ze základních stavebních kamenů poznávání bronzových depotů. Bohužel byla práce vydána až po 45 letech od sepsání, což zákonitě způsobilo mezery, které již neměli editoři šanci doplnit. (např. k depotu Plešivec 3 byla ještě nalezena v hornickém muzeu Příbram další sekera a opomenutá kovadlinka)²⁶³ V tomto klíčovém textu jsou depoty evidovány pod názvem kopce Plešivec a ne katastru Rejkovice/Běřín, tak jak bylo zavedeno v 90. letech. To někdy vede ke zmatku. Různá data z dalších zdrojů se často rozcházejí a někdy jsou vysloveně protichůdná. Proto jsem se rozhodl čistě pro účely této práce jednotlivé depoty označovat rokem jejich nalezení.

O prvním nálezů nás v textové podobě informuje Matyáš Kalina z Jäthensteinu. Ten byl učiněn roku **1825** (možná 1826) v sedle Na Křižovatkách východně od Běřína a jde o pravděpodobně nejznámější místní depot, tzv. jinecké bronzky. Byly objeveny náhodou horníkem Emanuelem Benešem při stavbě silnice Jince-Hostomice a darovány majiteli hořovického panství hraběti Eugenu z Vrbna do Národního muzea. Jde o 32 předmětů a zlomků, především náramků, nákrčníků, o hrot kopí se zlomkem meče apod.²⁶⁴ Přemýšlelo se, že by se mohlo jednat o pozůstatek po pietním uložení majetku významné a bohaté osobnosti.²⁶⁵ První chemické rozborů některých jineckých bronzů pak provedl a zveřejnil J. E. Vocel. Jinak se plešiveckými bronzky zabýval třeba J. Smolík nebo H. Richlý.²⁶⁶ Nic méně

---

²⁶¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 189

²⁶² KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 319

²⁶³ KORENÝ, Rastislav. Olga Kytlicová: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. *Prähistorische Bronzefunde XX*, 12. Stuttgart 2007, 370 stran textu a 208 stran tabulek. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, XV*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2008. s. 281 – 283

²⁶⁴ SKLENÁŘ, Karel. Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*.

Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 77

²⁶⁵ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 74

²⁶⁶ SMEJTEK, Lubor. Z dějin archeologického bádání na Příbramsku. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 30*. Příbram: Okresní muzeum a Okresní archiv Příbram, 1986. ISSN 0231-5165. s. 87

roku 1866 František Beneš varoval, že se pravděpodobně zdaleka nejedná o jediný zde uložený depot a musí se k místní lokalitě přistupovat obezřetně²⁶⁷

Další velký a zároveň zcela nezachovalý depot byl nalezen roku **1852**. Víme o něm díky Václavu Krolmusovi, který svého času cestoval po Hostomicku a hovořil i o Plešivci, a to i přesto, že na něj pravděpodobně vůbec nevystoupil.²⁶⁸ Je možné, že se depot našel ještě před rokem 1850 myslivcem z Bezdědiček v lese nad Hostomicemi. I tento depot byl odevzdán hořovické vrchnosti.²⁶⁹

Příznivá doba pro místní naleziště byla 60. a 70. léta 19. st. Tehdy došlo k objevu mnoha nálezů, které už mohly být zkoumány vyspělejšími vědeckými metodami.²⁷⁰

Z roku **1866** se zmiňuje nález metalurgického zařízení se slitkem bronzoviny. Podle mě byl ale zaměněn s nálezem z roku 1876, tak jak o něm informuje B. Jelínek a z čeho později vychází O. Kytlicová.²⁷¹ Místo toho víme, že pasáci u Rejkovic našli daného roku 5 bronzových kousků „které odkoupil 3 kusy p. Rehorin najeník panského dvora na Hejdově a jedu kulička se dostal di rukou Žida Jineckého a 3 jsou zaslaný do Prahy.“ Problém zde nastává v tom, že početně nálezy nevycházejí.²⁷²

Hned nato roku **1867** bylo podle B. Jelínka a F. Beneše 200 m jihozápadně (či jihovýchodně podle některých mladších pramenů) od „Zeleného mlýna“ na úpatí Plešivce, přes řeku Aloisem Běhounem, rolníkem z Rejkovic, zachráněn depot, který pak předal do Národního muzea. Měl být nalezen dětmi.²⁷³ Jedná se o 8 – 12 kusů bronzových předmětů a suroviny. Část depotu, která se v Národním muzeu skutečně nachází, obsahuje nůž s prolamovanou rukojetí, sekerka s oblým schůdkem a zvonkovitý předmět kuželovitého tvaru. Zbytek je nezvěstný. Jmenovitě zlomek srpů a tyčinkovitý náramek. Zcela jasně nese depot charakter střední doby bronzové, čímž se stal unikátním v souboru všech plešiveckých depotů. Tím by se však možná vysvětlovalo, proč byl uložen až za řekou. Hlavním

---

²⁶⁷ BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinecku. In: *Památky archaeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 431

²⁶⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 183

²⁶⁹ SKLENÁŘ, Karel. Lidová archeologie v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 77

²⁷⁰ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 275

²⁷¹ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 275

²⁷² SKLENÁŘ, Karel. Lidová archeologie v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 90

²⁷³ Tamtéž. s. 78, 90

ukazatelem datace je nůž s prolamovanou rámovou rukojetí typu Modřany Br C2/D. Takovýto typický zástupce skupiny má masivní konstrukci a čepel delší než prstencovou rukojeť se žebry.²⁷⁴ Oproti tomu je součástí depotu sekerka s postranními lištami a nevýrazným oblým schůdkem, která možná spadá až do únětického období. To by šlo vysvětlit delším shromažďováním společně deponovaných předmětů.²⁷⁵ Na území Čech bylo k roku 2000 objeveno asi 330 bronzových nožů, z čehož je právě 290 z okruhu popelnicových polí. Takovéto nože jsou velmi citlivým chronologickým a někdy i kulturním indikátorem.²⁷⁶

Rok **1872** vydal na světlo světa bronzový kotlík s ozdobami, nástroji a zbraněmi. Stalo se tak při dobývání pařezů²⁷⁷ v poloze Stará vrata. Datací jistě spadá k horizontu Lažany – Suchodol Br D–Ha A1. Kotlík měl obsahovat dva hroty oštěpů, dva kruhy, dvě sekery, čtyři hroty šípů, krátký meč, různé náramky atd. To vše bylo roztaveno kovářem Kocourkem z Běštína²⁷⁸

Další mladobronzový depot byl nalezen roku **1876** v poloze Pod skalou a opět spadá do horizontu Lažany – Suchodol Br D–Ha A1.²⁷⁹ Málokterý ze jmenovaných depotů vzbudil takový ohlas jako tento. Byl totiž nalezen společně s pozůstatky pravděpodobné slévačské peci s ne plně roztavenou asi 17 kg bronzovinou s ještě viditelnými tvary srpů a dalších bronzových předmětů.²⁸⁰ Dalšími neroztavenými předměty byly čtyři zlomky čepelí srpů, pět srpů s řapem (jeden z nich zcela kompletní), zlomek srpů, části dvou k sobě vzájemně přitavených srpů, sekera se středovými laloky, zlomek dalšího podobného kusu a odlomeným ostřím, břit jiné sekery, hrot kopí s ulomenou špičkou a 26 kousků neroztavené suroviny. Depot byl uložen do Národního muzea. H. Richlý uvádí na základě inventáře a katalogů Národního muzea dalších pět bronzových předmětů, tj. tři sekery se středovými laloky, srp

---

²⁷⁴ JIRÁŇ, Luboš. *Die Messer in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2002. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung VII. Bd. 5. ISBN 3-515-07855-X. s. 37, 40

²⁷⁵ SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 302 - 303

²⁷⁶ JIRÁŇ, Luboš. Neobvyklé tvary bronzových nožů z období popelnicových polí v Čechách. In: *Sborník Miroslavu Buchvaldkovi*. Most: Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, 2000. s. 111

²⁷⁷ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 184

²⁷⁸ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 289

²⁷⁹ SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 303 - 304

²⁸⁰ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 289 – 290

s řapem a tordovaný drát, které byly možná později darované a přitom náležejí ke stejnému depotu.²⁸¹

Depot roku **1877** byl vyzvednut lidovým archeologem Filipem Hlavínem, což byl sedlák v Běštíně s velmi bohatou soukromou sbírkou. Celý depot nabídl Národnímu muzeu za náklady na jeho získání a odeslání.²⁸² Předměty z této sbírky je pravděpodobně (na základě zmínky B. Jelínka) možné začleňovat spojovat s depotem z roku 1878. Skládá se ze zlomku dutého náramku zdobeného obarvenými skupinami rýh, zlomku čepele meče, masivního bohatě zdobeného nánožníku, zlomku srpu a náramku zdobeného plastickými žebry a rytým ornamentem. Při dobývání pařezu bylo také nalezeno mnoho kusů silných střepů z hliněných pruhovaných nádob.²⁸³

Jeden ze známější depotů byl nalezen roku **1878** v poloze pod Malými vraty. Datován je do horizontu Lažany Br D a nacházel se uložený v keramické nádobě. Jednotlivé předměty se nenacházely na jednom místě, ale byly roztroušeny. Asi právě proto se k depotu připeletl mladohalštatský náramek. Součástí depotu byl další ztracený kus měděné suroviny a pak také mečík s pozlacenou rukojetí, který se také nedochoval, tordovaný nákrčník se zdobenými konci, hrot oštěpu se zesíleným středem listu a dvěma páry otvorů pro nýty v tuleji, sekera se středovými laloky, jehlice s dlouhou vývalkovitou hlavicí a stočenou jehlou, nánožník s rytou výzdobou, tenké oboustranné dlátko s příčnými břity, zlomek hrubé hraněné tyčky a zlomek náramku s plastickými žebry.²⁸⁴ Mořic Lüssner nesprávně tvrdí, že se jedná o první nález na vrcholu hory poblíž valů. Předběhl ho nález z roku 1872. Byl objeven dělníky při otvírání lomu na západní plošině a uložen do Národního muzea jako jeden z nejvýznamnějších nálezů na Plešivci.²⁸⁵

Metodicky záludným se stal depot z roku **1879**, protože se zřejmě jednalo o pozůstatky dříve nalezených depotů podle B. Jelínka.²⁸⁶ V souvislosti s ním hovoříme o stejném nalezišti jako z roku 1872, tedy o Starých vratech. Tehdy kola vozu ze země vytlačila dva bronzové

---

²⁸¹ SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 304

²⁸² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 184

²⁸³ LÜSSNER, Mořic. O novějších nálezích na Plešivci a v okolí zvikovském. In: *Památky archaeologické a místopisné XI*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1881. s. 587 – 588

²⁸⁴ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 290

²⁸⁵ SKLENÁŘ, Karel. Archeologické zápisky Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 18*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1980. ISSN 0231-5165. s. 99 – 100

²⁸⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 184

hroty oštěpů a sekerku. První hrot se uložil do Národního muzea. Šlo o hrot oštěpu se zesíleným středem a plastickým žebírkem. Druhý hrot byl uložen v Muzeu Českého krasu na zámku v Hořovicích. Nalezená sekerka je dnes nezvěštná.²⁸⁷

Objev, který znovu rozšířil naše znalosti o místní metalurgii, byl učiněn roku **1886** v poloze Pod skalou. Datovatelný je do horizontu Lažany – Suchdol Br D–Ha A1 a navazuje na nález z roku 1876. Objevena byla totiž další jáma vymazaná pálenou hlínou a obsahující přepálené kameny, která uchovávala další kovovou surovinu a nějaké hotové předměty. B. Jelínkovi se podařilo zachránit dva srpy s řapem, které jsou dnes k nalezení v Národním muzeu.²⁸⁸

Roku **1895** se pod Malými vraty našel další depot s datací do horizontu Lažany (Br D). Došlo k tomu v nově otevřeném lomu. Šlo o menší depot z drátěného spirálovitě vinutého prstenu, jež byl ztracen, z bohatě rytím zdobeného náožníku a ze dvou obdobně zdobenými masivními oválnými náramky, které se opět nacházejí v Národním muzeu.²⁸⁹

Na třicet let se zdálo, že Plešivec všechny své poklady vydal. Nicméně roku **1925** byl při vysazování dubu v lesním oddělení č. 24 na jihu vnějšího hradiště nalezen další. Je důležitý, neboť svědčí o kontaktech s jihoněmeckou oblastí.²⁹⁰ Datovat ho lze do horizontu Lažany Br D. Uložena v zemi 60 – 70 cm pod úrovní čekala část velké brýlovité ozdoby s roztepanými štítky a s ní dva zlomky nejspíše náožníku zdobeného čtyřmi plastickými žebry, dva zlomky srpů s řapem, dva zlomky srpových čepelí, sekera se středovými laloky, poloroztavený bronzový náramek či náožník a čtyři drobné slitky suroviny. Vše bylo uloženo do Muzea Českého krasu v Hořovicích.²⁹¹

Roku **1928** byl poblíž dvou pravděpodobných tavících pecí nalezen (na dlouhou dobu poslední) depot tordovaného nákrčníku s hladkými konci a zdobeným šikmým žebříčkovitým motivem. Je uložen ve sbírkách muzea v Horažďovicích. Datací spadá do horizontu Lažany Br D a zřejmě je původní součástí depotu z roku 1886 či 1876.²⁹²

---

²⁸⁷ SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 303

²⁸⁸ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 290

²⁸⁹ Tamtéž. s. 290 – 291

²⁹⁰ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 275

²⁹¹ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 291

²⁹² Tamtéž. s. 290

Přelom tisíciletí přichystal několik nálezů za nepříliš šťastných okolností. Roku **1999** bylo nelegální prospekci detektorem kovů²⁹³ nalezeno hned několikero nálezů.²⁹⁴

V **červnu** se našli nejméně dva depoty bronzové a jeden laténský a to vně východního obvodu hradiště, přibližně ve vyústění lesní cesty vedoucí od hájovny v Bezdědičkách blízko Malých vrat. Dnes disponujeme pouze několika nekvalitními barevnými fotografiemi, které umožňují pouze rámcové určení do horizontu Lažany – Suchodol Br D–Ha A1. Celé exempláře či různě zachované zlomky nástrojů jako sekery se středovými laloky, srpy, noži, zbraní jako jsou čepele mečů či dýky a ozdob jako jsou náramky a jehlice i s kusy kovové suroviny zmizely neznámo kam. Mělo jít o hromadný nález uložený v kovové nádobě obsahující desítky předmětů. Samozřejmě že množství je nyní nemožné ověřit.

Stejného roku v **listopadu** byly nalezeny artefakty na západní až severozápadní straně hradiště v kamenném řečišti pod valem v hloubce 70 cm, blízko polohy Pod Skalou. Depot měl obsahovat více, prý stovky náramků. Máme jen náčrt jednoho s příčnými žebry po obvodu a hladkými konci. To nám umožňuje jen rámcové zařazení do časového úseku od mladší doby bronzové po dobu laténskou. Bohužel to vše víme až „z třetí ruky.“ Alespoň víme o nádobě a místě uložení, které se má nacházet kdesi v okruhu 100 m od kóty 514. Celý depot byl prodán do zahraničí za údajně 150 000 Kč jistým občanem Berounska. Každopádně hned několik nesrovnalostí snižuje věrohodnost celého líčení.²⁹⁵

Záhadný je i depot z roku **2004**. Přesné okolnosti ani místo nálezu neznáme. Mělo dojít k objevu hned vícero tordovaných kruhů. Nález předal a informace nám zprostředkoval J. Waldhauser. Náramek je nyní uložený v Hornickém muzeu v Příbrami. Je o průměru až 98 mm a je částečně tordovaný. Podle patiny byl již v pravěku druhotně odlomen. Nálezci ho v polovině rozřízli, zbrousily a pak amatérsky slepili vteřinovým lepidlem. Analogie takového náramku musíme hledat až v okolí Litoměřic.²⁹⁶

---

²⁹³ KORENÝ, Rastislav, SLABINA, Miloslav, WALDHAUSER, Jiří. „Kauza Plešivec“ – nové nálezy depotů v roce 1999. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 230 – 232

²⁹⁴ WALDHAUSER, Jiří. *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha: Libri, 2001. 591 s. ISBN 80-7277-053-5. s. 431

²⁹⁵ WALDHAUSER, Jiří, FRÁNA, Jaroslav, SLABINA, Miloslav. *Keltské nálezy z Čech získané v letech 1990-2000 detektory kovů*. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 446

²⁹⁶ KORENÝ, Rastislav, FRÁNA, Jaroslav, FIKRLE, Marek. *Nové poznatky o střední až pozdní době bronzové na Příbramsku*. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 259

Poslední kovový nález byl učiněn roku **2009** a jedná se o zdobenou destičku, nástroje a hroty. Tento depot je datací pozdější a proto se mu věnuji až v 5. Kapitole.²⁹⁷

Časově obtížně zařaditelný je ještě bronzový tordovaný nákrčník, který získal Václav Cílek během středoškolských studií v 70. letech náhodně na burze minerálů. Prodávající ho označil jako náhodný nález z Plešivce a to z jakéhosi svahového odkryvu, což by mohlo napovídat lokaci na pravém břehu Litavky. Je možné, že se do těchto svahů se dostal díky erozi a uložen v hlíně. Informace jsou zřejmě věrohodné, protože nálezce (sběratele zkamenělin) ho označil za nezajímavý „kus drátu“ a neměl potřebu lokalitu falšovat. Jednoznačně se jedná o nejmladší ze všech bronzových nálezů. Podlehl jen mírné korozi. Je tenký, jednosměrně vlevo tordovaný s hladkými nezdobenými konci, které jsou roztepané a stočené v očko. Jeho maximální šířka činí 290 mm. Po chemické analýze ze všech analogií nejlépe odpovídá horizontu HA A2/B1, ale datace tordovaných nákrčníků je vždy ošemetná. Mohl ho nosit jeden ze štítarských obyvatel hradiště.²⁹⁸

B. Jelínek, O. Kytlicová (Plešivec 1, 4, 8, 10)²⁹⁹, L. Jiráň, H. Richlý a další nás informují o dalších nálezech uložených v Národním muzeu či v Hořovicích a odpovídajících horizontu Br D Lažany.

Místní bronzové depoty jsou zvláštním fenoménem. Jejich ukládání započalo na sklonku únětické kultury a pokračovalo kontinuálně do střední doby bronzové, až se z něj v pozdní době bronzové stal masivní jev. Stále dochází i v blízkém okolí k nálezům, které nás přesvědčují o tom, že se nejedná jen o náhody, ale o záměrné ukládání.³⁰⁰

Pro zasazení do kontextu bude dobré použít několik statistických údajů.³⁰¹ Knovízská kultura představuje zdroj asi jedné čtvrtiny všech českých bronzových depotů. Plešivec k tomu zdatně přispívá. Zároveň je 22% ze 196 kulturně jistých depotů uloženo ve výšinných polohách, stejně jako většina plešiveckých. Nejvíce jich bylo ukládáno v období tzv.

---

²⁹⁷ STOLZ, Daniel, SANKOT, Pavel. Nový soubor nálezů z hradiště Plešivec u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách 15*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 385 - 394

²⁹⁸ SMEJTEK, Lubor, DANEČEČEK, Vladimír. Bronzový tordovaný nákrčník z Plešivce u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách 20*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2016. s. 753 - 758

²⁹⁹ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 289 - 291

³⁰⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 197 - 198

³⁰¹ ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 12 - 16, 20 - 23

zlomkových depotů BD-Ha A1 a takových se na Plešivci našlo právě 10. Nejvíce depotů pochází z tzv. pahorkatin (asi 301 – 600 m. n. m.), což ale není dáno oblibou vyšších poloh, ale spíše přirozeným geomorfologickým reliéfem osídlené krajiny. To se projevilo zejména na Příbramsku. Návaznost na vodní toky se obtížně analyzuje. Úpadek deponování nastává během horizontu Ha A1. Nakonec je dobré říci, že střední Čechy jsou druhým nejbohatším regionem z hlediska četnosti artefaktů v depotech.

Klíčový je ještě způsob uložení depotu.³⁰² Pokud jsou artefakty v nálezové situaci nějak urovnané, značí to, že nebyly ukládány ve spěchu, ale že byly ukládány úmyslně, což umenšuje pravděpodobnost dočasného uschování pod zem se záměrem pozdějšího vyzvednutí. Nejčastěji byly ukládány do volné země a v druhém nejčastějším případě v keramické nádobě. Ukládání ve výšinných polohách mělo jistě svá specifika. Hory mohly být vnímány jako ideální prostor pro komunikaci s bohy blízko nebes (božstva deště, slunce, bouře). Také mohlo jít o tzv. cestovní obětiny nebo o obětiny ukládané obchodníky, pro které byl kult hor božstvem. Mohly souviset s rituály, a mohly být ukládány na tabuizovaných prostorech, přesně takového typu, o kterém přemýšlíme na Plešivci. Přesto stále nevíme, proč byly skutečně ukládány. Místa ukládání mohla být v minulosti více výrazná a dnes již zaniklá. O obecně sakrálním důvodu ukládání obětí má smysl přemýšlet podél vodotečů, ale taková interpretace je vždy komplikovaná, neboť votivně orientované depoty známe pravděpodobně i z vysokých kopců nebo skalních rozsedlin. K takovýmto úvahám nás většinou vede fakt, že jsou tyto depoty ukládány na místech, které jsou pro obývání spíše nevhodné, alespoň ve výšce 400 m. n. m. Samozřejmě se stále nabízí možnost, že byly jednoduše ukládány proto, aby byly později zase vyzvednuty.

4.1.2 Metalurgie

K utváření bronzových předmětů je zapotřebí řada mezikroků, přičemž metalurgie je technologie vlastního výrobního procesu a proces sám. To zahrnuje slévačství, výrobu plechů a drátů, nýtování, letování apod.³⁰³ Plešivec byl podle všeho metalurgickým centrem, nikoli hornickým ani hutnickým. Nemáme příliš dokladů těžby. Měď se musela získávat v Alpách, jižním Německu, severní a západní Evropě a cín v Podkrušnohoří. Odtud máme hlavní doklady metalurgie díky předmětům s ní spojeným, jako jsou kadluby a výfučny, měděné hřivny a žebra. Ke konci doby bronzové se vytváření nejen zbraně a šperky ale i složitější

---

³⁰² Tamtéž. s. 29 – 30, 104 – 106

³⁰³ PODBORSKÝ, Vladimír. Na okraj výroby bronzových předmětů staršího metalika na Moravě. In: *Archeologický sborník*. Ostrava: Profil, 1974. s. 68

předměty jako štíty (Plzeň – Jíkalka). A dále právě na Plešivci jsme našli doklad po slévačských pecích. Zlato bylo v těchto končinách vzácné.³⁰⁴

Ve středních Čechách bylo k roku 2017 evidováno 137 lokalit s 229 doklady metalurgické bronzové činnosti doby bronzové. Jejich dominantní datací je mladší doba bronzová (45 případů, i Plešivec) Dále dominují nálezy z nížin (43) oproti výšinám (18, Plešivec). Ve středních Čechách metalurgie bronzů kontinuálně probíhala po celou dobu bronzovou.³⁰⁵ Jedna z otázek zní, jak vysvětlit časté nálezy keramiky u metalurgických center. Pokud zde nebylo osídlení, co tedy? Možné jsou sklady kovolitců či obchodníků a kovolitecké dílny. Uložené předměty v depotech nikdy nebyly vyzvednuty? Ty musejí podléhat jiné interpretaci.³⁰⁶ Metalurgická centra měla dost možná jistá privilegia, „zahalena neprostupným závojem tajemství a do dílny Hefaistovy se podařilo nahlédnout jen několika zasvěceným.“ Je samozřejmé, že pravěcí metalurgové si bedlivě střežili své know-how a k dílnám si jen tak někoho nepustili. Přeměna hmoty musela budit magický dojem. Takováto organizace velkovýroby ve velkých centrech nevyklučuje existenci vesnických kovářů. Soustředění výroby i se slévačstvím, kovotepectvím a rytectvím na jednom místě je dosti pravděpodobné. Můžeme tak hovořit o metalurgických centrech a domnívat se, že Plešivec bylo jedno z nich.³⁰⁷

Dokladů metalurgie na Plešivci je hned několik. Roku **1876** při těžbě kamene pro pražskou dlažbu byla odkryta jáma s vypálenými stěnami, uhlíky, popelem a slítkem bronzoviny o hmotnosti 17 až 20 kg³⁰⁸ s vyčnívajícími zlomky poloroztavených bronzových předmětů ve změřitelných rozměrech od 23 mm po 125 mm.³⁰⁹ Bohužel se nám pec do dnešních dní nedochovala. Tento nálezy představuje důležité doklady toho, že se zlomky používali, jako surovina³¹⁰ Zároveň moderní analýzy prokázaly, že se stará surovina stále

---

³⁰⁴ VELFL, Josef. *Otisky času : báňská činnost ve Středočeském kraji*. Praha: Středočeský kraj, 2007. ISBN 978-80-254-0903-9. s. 14

³⁰⁵ AUGUSTÝNOVÁ, Markéta. Střední Čechy a metalurgie bronzů doby bronzové. In: *Archeologie ve středních Čechách 22/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2018. s. 122, 124, 130

³⁰⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 188 – 189

³⁰⁷ SMEJTEK, Lubor. Slévání bronzů na knovízském sídlišti v Kněževsí u Prahy. In: *Archeologie ve středních Čechách 6*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 227 – 229

³⁰⁸ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 87

³⁰⁹ KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 289 – 290

³¹⁰ PLEINER, Radomír, RYBOVÁ, Alena. *Pravěké dějiny Čech*. Praha: Academia, 1978. s. 546 – 550

nepřetavovala a tak byla nutnost doplňovat novou. Každým přetavením totiž ubývalo vzácného cínu, který by se musel doplňovat.³¹¹

O další peci nás pak informuje Jelínek: „Třetí větší nález odsud a sedmý z Plešivce byl rovněž učiněn v právě uvedené skupině „pod Skalou“. Kameníci narazili časně v roce **1886** opět na tavicí pec, u kteréžto příležitosti se kromě měděné a bronzové suroviny objevily bronzové předměty; protože se ale nalezené předměty toho druhu měly nacházet na Hořovickém dominiu, dělníci nález zatajili a předměty rozchvátali. Nicméně se mi přesto podařilo z tohoto nálezu zakoupit dva srpy a jeden kus měděné suroviny. Jak jsem mohl později v létě zjistit, byla to tavicí pec, která byla obložena ohněm zasaženými kameny a hlínou, která byla propálena úplně do ruda a byla zapuštěna do země. Její podobu a velikost už jsem nemohl zjistit, protože už byla rozrušena.“³¹²

Během záchranného výzkumu na poč. 21. st. (2004) bylo nalezeno dalších 16 nových slitků, které podle analýz odpovídají mladší době bronzové. Zároveň byl nalezen doklad, že na daném místě, asi 130 m jižně od Starých vrat, probíhala metalurgická činnost (podle vrstev přepálené hlíny). Dva slitky jsou téměř čistou mědí a zbytek hodně čistý cínový bronz. Složení odpovídá některým místním depotům.³¹³

Ještě víme o jednom nálezu měděné suroviny na Plešivci. Nachází se v oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea a jediná informace kterou k němu máme, zní: „Raymanova sbírka. Našel hajný na Plešivci.“ Netušíme ani rok nálezu. Má nepravidelný homolovitý až soudkovitý tvar, hrubý zvrásněný povrch. Je dutý a nese otisky po opakovaném vtlačování dřevěné laťky v podélném směru. Váží 1,1685 kg. Upoutá především svým netypickým tvarem. Musel vzniknout až přetavením a je téměř jisté, že tento jeho tvar nebyl vůbec zamýšlen. Jedná se tedy o nechtěný výstup něčím či někým zmařeného metalurgického procesu. Byl evidentně sekundárně využit jako improvizovaná kovadlina či improvizované kladivo.³¹⁴

---

³¹¹ SMEJTEK, Lubor. Slévání bronzu na knovízském sídlišti v Kněževsi u Prahy. In: *Archeologie ve středních Čechách 6*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 227

³¹² Překlad německého textu Břetislava Jelínka z roku 1896, s. 216. Převzato z: AUGUSTÝNOVÁ, Markéta. *Doklady metalurgie bronzu doby bronzové v Čechách a jejich informační potenciál*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická. s. 22

³¹³ KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy 58, č. 2*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 332

³¹⁴ SLABINA, Miloslav, SMEJTEK, Lubor. Měděná surovina z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách 9/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2005. s. 243 – 246

Nejbližší známé měděné doly se nacházejí na Příbramsku. Dále pak v Kutné Hoře a v Českém brodě. Naleziště cínu pak opět na Příbramsku, dále Kutnohorsku a Černokostelecku. V mladší době bronzové se doklady metalurgie a těžby na Příbramsku pohybují v rozmezí 10 – 20 km od Plešivce. Návaznost je tedy velmi pravděpodobná.³¹⁵

Teorie velkých metalurgických center je obtížně prokazatelná kvůli nízkému počtu dokladů metalurgie obecně a kvůli omezené chronologické citlivosti nálezů. Přesto Plešivec spadá do kategorií nalezišť s primárními prameny (poloroztavené předměty, pícky a přímé doklady činnosti), zároveň nabízí větší množství dokladů z jednoho časového období a předznamenává existenci celého metalurgického mikroregionu. Plešivecké nálezy jsou možná jediným dokladem organizace metalurgie bronzu prostřednictvím příslušníků elit ve středních Čechách v mladší době bronzové. V pozdní době bronzové se mění velikost slitků i jejich distribuce. Na Plešivci to nezaznamenáváme³¹⁶

Složení depotů může prozrazovat něco o případné specializaci místních kovářů dané lokality, ale protože neznáme přesná složení depotů a neznáme pozici depotů v síti spotřebitel – dodavatel, je pro nás fakticky nemožné exaktně v této věci usuzovat. V této době kapacita výroby výrazně roste a muselo tak narůstat množství lidí co si mohli bronz dovolit.³¹⁷

Organizace metalurgické činnosti na takové úrovni naznačuje existenci významného „království“ minimálně zahrnující celý okres, možná i dolní Berounku či Pražskou tabuli. Plešivec byl jistě jeden z nejdůležitějších mocenských útvarů doby v celých Čechách, podobně jako v té době na Žďár u Rokycan nebo na Závist u Zbraslavi.³¹⁸ Faktem zůstává, že spojení střediska výroby i střediska obchodu nemá ve střední Evropě příliš obdoby. Zároveň se dlouho uvažuje nad tím, jestli lid knovízské kultury neprováděl prospektorskou činnost.³¹⁹

---

³¹⁵ AUGUSTÝNOVÁ, Markéta. Střední Čechy a metalurgie bronzů doby bronzové. In: *Archeologie ve středních Čechách 22/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2018. s. 125 – 129

³¹⁶ SMEJTEK, Lubor. Slévání bronzů na knovízském sídlišti v Kněževsi u Prahy. In: *Archeologie ve středních Čechách 6*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 229

³¹⁷ ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 25 – 26

³¹⁸ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 125

³¹⁹ ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 19

4.2 Popis hradiště a opevnění

Hradiště se dělí s pomocí valů na dvě části, vnější a vnitřní.³²⁰ S opevněním jsou někdy spojovány velké kamenné bloky na severozápadě, které už ale částečně vystupují mimo opevnění. Nazývají se Zahrada. Vnitřní hradiště se rozkládá se na 16,13 ha. Vedle toho vnější hradiště zabírá plochu 40,94 ha. Lomem zničená část hradiště pak mohla odpovídat asi 4 – 4,5 ha, což dohromady představuje asi 61 ha. Plešivec je jedno z největších hradišť ve střední Evropě.³²¹

Panuje obecný předpoklad, že valy jsou pozůstatek nějaké formy hradeb, ale s jistotou to tvrdit nemůžeme.³²² Ovšem co jiného by to potom bylo... Brány hradiště jsou na Plešivci dobře viditelné. Zároveň lze uvažovat i o existenci dnes již netušených vstupů. Valy jsou méně prozkoumávané, protože výsledek výzkumu není jistý a samotná akce je technická náročná.³²³ Nemůžeme s přesností určit dataci funkčnosti opevnění, ale nejpravděpodobnější je spojení s obdobím největšího rozkvětu především v pozdní době bronzové.

Vnější val se táhne v délce 2400 m. Postupně jde podél Krkavčí skály na jihovýchodě, a zde se skrz něj také procházelo ulicovitou bránou, která se nazývá Stará vrata. Byly zde nalezeny známé depoty. Dále na jihu se setkáváme s lesní cestou od Klínku nesoucí název Eliščina cesta. Obvod hradišť je velký a tak je logické uvažovat o dalším vstupu na akropoli na severovýchodě. Nic ale nalezeno nebylo. Z východu se nachází poloha Malá vrata orientovaná směrem na Hostomice, kde možná žili lidé z možného zemědělského zázemí hradiště. Malá vrata jsou recentním narušením valu, ale také zde depoty indikují pohyb.³²⁴ Vrátime-li se ještě zpět ke Starým vratům, je nutné upozornit, že se nenacházejí tam, kde vede dnešní cesta. Místo je různě narušované. Bez řádného výzkumu přesný tvar znát nebudeme.³²⁵

Je velmi pravděpodobné, že tam kde se dnes nachází lom, dříve ještě západně pokračovala akropole v pruhu maximálně 400 – 450 m dlouhém a 50 – 90 m širokém. K těmto myšlenkám svádí několik okolností. Zaprvé tu val u nálevkovité brány

³²⁰ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

³²¹ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie*. sv. 8. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 78

³²² KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 321

³²³ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 182

³²⁴ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

³²⁵ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 321

vybíhá „do vzduchu“ a s vnějším valem se nijak nenapojuje a zadruhé jsou pozůstatky západního valu méně výrazné než východního.³²⁶

Valy vnitřního hradiště jsou dlouhé 1530 m. Opevnění je zde dochováno. Nejvyšší část vrchu je celkem trefně nazývána Rovina. Na jižní straně se nachází dobře zachovaná nálevkovitá brána se zužujícími se křídly.³²⁷ Nálevkovité brány byly primitivním předchůdcem laténských klešťovitých bran. To pěkně ukazuje na jakousi kulturní kontinuitu.³²⁸ Ze západu se pak nachází ostré skály, tzv. Malá a Velká skála a Čertova kazatelna vzniklá lomařskou činností. Někdy je, jak jsem již zmiňoval, přičleňováno mohutné seskupení velkých kamenných bloků na severozápadě blízko kóty 643, které už částečně vybíhá mimo opevnění a říká se mu Zahrada.³²⁹ Zejména zde je nutné mít na paměti, že místní uskupení kamenů jsou především přírodního charakteru. Budí totiž často dojem umělého otesání. U Zahrady takové seskupení vybíhá severozápadně. Je obtížné říci, jestli byla Zahrada součástí hradiště či nikoliv. Třeba B. Jelínek si myslel, že ano.³³⁰ Zároveň se zde opět setkávají hradby vnitřního i vnějšího hradiště. Je možné, že u zmiňovaných přírodních útvarů byl val přerušen, protože skalní útvary postačovaly.³³¹

Zdá se, že místní valy jsou tzv. suchým zdívkem, neboli kamením složeným, prostě nasypáním, nevázaným maltou. Někdy se ve valu objeví značně velké a hrubé kameny (slepence a křemence). Působí „bez ladu, sladu a vazby.“ Celá stavba se zdá velmi primitivní ale mohutnou.³³² Jenomže už Jelínek upozorňoval, že valy nebyly jen volně nasypány, ale přinejmenším na čelní straně skládány spíše jako suchá zeď z nepřitesaných kamenů. Jako další příklad uvádí Hradec u Dobříše. V tu dobu se mělo za to, že podobné stěny se stavěly takovým způsobem, že se postavila dřevěná stěna a za ní se vršily kameny do potřebné

---

³²⁶ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8.* Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 76

³²⁷ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách.* 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 272

³²⁸ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1.* Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 152

³²⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy.* Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 180

³³⁰ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8.* Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 76

³³¹ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století.* Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 321

³³² SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí.* Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 64

výšky.³³³ Suché zdivo komentoval i F. Beneš: „Pravidelných vrstev na Plešivci nikde nenajdeš: jak a kam který padl, tak a tam zůstal, až byl val dodělán tu výše, tam níže; tu šir, tam oužeji, tu příkřeji, tam vypoukleji, jak kde kamení se slehlo.“³³⁴

Když S. Vencl a N. Venclová zjistili při své návštěvě 29. 9. 1979, že vnější val byl na severovýchodě proražen na buldozerem, začali řez valem ohledávat. Sami nenašli žádnou keramiku ani stopy stavební struktury „jen sypkou hromadu kamenů promíšenou lesní půdou nebo žlutým jílem,“ ale šlo jen o rychlé ohledání.³³⁵ Naděje, že řez je stále dobře přístupný a bude stačit začistit profil a provést menší sondáž vylákala na naleziště další archeology.³³⁶

Roku 1985 se tak zrodila snaha zdokumentovat řez valem.³³⁷ Prozkoumána byla půdorysně zpracovaná plocha o šířce 150 – 225 cm a délce 10 m v prostoru nedaleko od „Malých vrat.“ Převýšení v řezu dosahovalo 120 – 125 cm a šířka rozvalení odpovídala 14 m. Zjistilo se, že nejprve museli terén pravěcí stavitelé vyrovnat. K tomu využili žlutý jíl s menšími kameny. Největší síla této vrstvy dosáhla až 60 cm, čímž vznikla téměř horizontální základna. Byly nalezeny žlaby po palisádě. Vnější strana palisády byla zahlobená asi 65 cm do jílového základu. Asi každých 300 m se nacházela mohutná kúlová jáma a patrné bylo i zalícování. Základy byly vyplněny šedožlutou jílovou půdou s uhlíky. Dokonce byl ve směsi nalezen zbytek keramické nedatovatelné nádoby. Dřevěné kůly byly utěsněny vodorovnými zapuštěnými kameny a to na vnějšku až v šesti vrstvách. Konstrukce musela být pospojována příčnými rošty. Jako velmi důležité se jeví stopy po požáru v podobě intenzivního červeného zbarvení kamenů z výplně hradby a jejich žarem rozpukaný povrch. Možný byl i ochoz nahoře dosahující šířky až 2,5 m. Vzhledem ke konstrukci je logické předpokládat, že hradba by byla opatřena dřevěným ochozem. Po možném požáru nebyla hradba obnovena. Chybí informace pro dataci. Takže se předpokládá, že hradba korespondovala s obdobím sídelních aktivit v mladší a pozdní době bronzové.

---

³³³ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 130

³³⁴ BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinecku. In: *Památky archeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 430 – 431

³³⁵ VENCL, Slavomil, VENCLOVÁ, Natalie. 1979: *Dokument C-TX-197906641*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197906641> [cit.2020-06-27]

³³⁶ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 75

³³⁷ Tamtéž. s. 79

Naproti tomu řez valem provedený roku 2001 u Starých vrat žádnou konstrukci nezachytil.³³⁸ Byl zde pouze kámen. Nadále se ukazuje, že ve vnější části opevnění zřejmě nikdy nebyla žádná předsunutá fortifikace.³³⁹ Valy se pod tíhou všech zmíněných informací začínají jevit jako spíše symbolické vymezení prostoru. Hradba nebyla pravděpodobně opravována, a protože představa, že by se hradby za 600 let ani jednou neopravovaly, je nesmyslná, uvažuje se o tom, že opevnění tu mělo jen kratší trvání.³⁴⁰

4.3 Spojení s jinými lokalitami

Podobnost mezi Plešivcem a některými dalšími lokalitami je natolik nápadná, že si jí v minulosti všimli i prostí lidé. Např. Hradec (Dobříš), Plešivec i Žďár (Pavlovsko) mají všechny předsunuté ohražené místo, které lidé začali spontánně nazývat Zahrada. Přitom ho spojovali s představami o pánu Brdských lesů Fabiánovi.³⁴¹

Probíhalo budování opevněných hradišť střežících zřejmě stezky podél řek.³⁴² V případě Plešivce šlo o Litavku. Tato hradiště mají velmi podobné fortifikace, rozlohou a jsou situována na umělých vrcholových plošinách (Otmíč, Knihov/Černín) Tento fenomén se netýká jen mladší a pozdní doby bronzové, ale i doby halštatské (Otmíč, Knihov, Hrádek u Dobříše apod.). „Halštatská krajina“ tak možná byla velmi podobná té pozdně bronzové.

J. Maličský upozorňuje na to,³⁴³ že jedním z Plešivci nejbližších knovízských hradišť je také to na vrchu Žikov na pravém břehu Vltavy, u obce Chrást, severně od Orlíka nad Vltavou. Podobnosti nalezneme v členění, rázu, poloze i orientaci. Keramika odpovídá nejmladší Plešivecké A podobnou keramiku jako na Plešivci nalézá Maličský ještě na zničeném hradišti U Dýšiny (severně od Ejpovic).

Další, kdo se připojil k této diskusi, byla Karla Motyková. Ta zmiňuje možnou souvislost se Závistí u Zbraslavi v pozdní době halštatské. V té době dochází k velkému rozkvětu analogických center v Čechách. Souvislost je podle ní pozorovatelná hned

---

³³⁸ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 321

³³⁹ KRIVÁNEK, Roman. Přehled využití geofyzikálních měření ARÚ Praha na archeologických lokalitách ve středních Čechách v letech 1999-2003. In: *Archeologie ve středních Čechách 8/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 399

³⁴⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 188

³⁴¹ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 74

³⁴² ČTVERÁK, Vladimír, STOLZ, Daniel. Pozdně halštatské hradiště Knihov u Zdic, okr. Beroun. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 318

³⁴³ MALIČSKÝ, Josef. Předšlovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948*, č. XLIII. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 22, 24

v několika ohledech. Zaprvé v opevňovacím systému doby halštatské a časné době laténské a zadruhé v dutých náramcích (viz 5. kapitola) z kovového plechu s geometrickou výzdobou s vlnkovanými kroužky. Závist je od Plešivce vzdušnou čarou pouhých 37 km a obě lokality se při dobrém počasí nacházejí ve vzájemném dohledu. Na druhou stranu je osídlení Plešivce později než na počátku halštatského období zatím stále nepravděpodobné. A to i přes nové nálezy poslední doby. Dále je Závist opevněna mohutnou linií s předsunutou linií, kterou na Plešivci nenalzáme. Nic méně, pokud se časově protnuly, museli o sobě obyvatelé obou lokalit navzájem vědět a museli komunikovat.³⁴⁴

Zdeněk Smrž za pomoci Encyklopedie hradišť v Čechách (V. Čtverák) identifikoval 14 lokalit, které podle něj odpovídají „typu Plešivec.“ Kritérii stanovil několik a výsledná stanoviska jsou zajímavá. Průměrná nadmořská výška těchto lokalit činí 612 m. Důležitější než to je ale převýšení dané rázem krajiny. Co se týče velikosti, není zřejmě klíčová, protože se v ní výrazně liší (1 až 57 ha)³⁴⁵ Hovoří tedy o následujících nalezištích: Hrad (Boudy), Hradec (Dobřejovice), Hradec (Dobříš), Hradiště (Dolní Líšnice), Dýšina, Tuhoš' (Lhovice), Hradišťany (Mukov), Okrouhlé hradiště, Otmíčská hora (Otmíče), Žďár (Pavlovsko), Hradiště (Písek), Plešivec (Rejkovice), Hrad (Skočice), Obří hrad (Žinkovy).

Celá diskuse započala tím, že se zmiňovaly podobnosti mezi hradištěm na Plešivci, Žďáru a na Okrouhlém hradišti. Tento výčet uvedl již J. E. Vocel. Pokud jsem chtěl skutečně uvést Plešivec do patřičných regionálních souvislostí, musel jsem se pokusit o jejich komparaci. Připojil jsem k nim ještě Hradišťany (Mukov), pro které na toto téma existuje článek Zdeňka Smrže z roku 2011, jehož závěry jsem chtěl přirozeně porovnat se svými.

4.3.1 Žďár u Rokycan (Pavlovsko)

Žďár se nachází 2 km severně od obce Pavlovsko (na jejímž katastru leží) a asi 4 km východně od Rokycan. Vrch sestává z kambrických křemenců a ční do výše 629 m. n. m., s převýšením 190 m. Ze severu je obtékán Holoubkovským potokem a o jihu Klabavou.³⁴⁶

J. E. Vocel zde identifikoval vchod na severu a ještě „vykřídli,“ ve kterém vidí baštu, jež je „patrně k tomu zdělaná, aby odtud obhájcové pevnosti nepříteli sem se vtírajícímu

---

³⁴⁴ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8.* Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 74 – 75, 80

³⁴⁵ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1.* Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 272

³⁴⁶ ČTVERÁK, Vladimír a kol. *Encyklopedie hradišť v Čechách.* 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 232

vzdorovati mohli“³⁴⁷ On sám toto naleziště objevil velmi podobně jako Plešivec a to sice za pomoci místního amatérského archeologa Antonína Krafta. Jejich spolupráce přišla i zde přesně v čas, kdy pracoval na svém Pravěku země České.³⁴⁸ Díky jeho vlivu byla dříve akropole považována za keltský čtyřúhelníkový val viereckschanze. Tento názor byl už dávno překonán. O lokalitu se zajímal i J. L. Píč, který prováděl vykopávky na Zahrádce a v zásadě nic nenašel. I kvůli tomu byla dlouho komplikovaná datace. J. maličský Žďár datoval jako knovízský, Věra Šaldová s Karlem Sklenářem jako nynický, Lubor Smejtek jako pozdně bronzový až pozdně halštatský nebo dokonce laténský, Milan Metlička jako pozdně halštatský apod. Jistá je jen pozdně bronzová epizoda. I zde se rezignovalo na představy o defenzivní funkci hradiště a představu o panském sídle. Spíše se prosadil model obchodního, společenského a náboženského střediska.³⁴⁹

Hradiště pokrývá celé temeno, přičemž vnější val se táhne v zachované délce 660 m. Ze severu se táhne podél skalního srázu. Samotné předhradí zabírá 24 ha a v západní části opevnění zabírá vodní pramen, který pravděpodobně sloužil jako zdroj vody. Na vrcholu se nachází 1 ha akropole nazývaná Zahrádka. Vnitřní val se táhne po východní, jižní a západní straně, ze severu přiléhá ke skalnímu srázu a akropoli. Je až 3 m vysoký, z nasypných kamenů. Asi 45 m západně od vrcholu stojí jediná prokazatelná brána, fungující jako vstup na akropoli, přičemž je ohraničená skalním výchozem, což je absolutní unikát.³⁵⁰ Na vnější hradiště nelze bránu identifikovat, i když se zde nacházejí mnohá narušení lesnictvím a turistikou.³⁵¹ Plešivecká akropole je poměrově vůči předhradí jednoznačně větší. Menší rozloha hradiště může být dána charakterem terénu. Vnější val se totiž dostává po svahu poměrně nízko. Zjednodušeně by se dalo říci, že vrh Žďár je menší než vrch Plešivec a to se podepsalo i na hradištích.

Všeho všudy zde bylo nalezeno pouze sedm artefaktů z hradiště a třináct ze svahů kopce. Většinou byly nalezeny nahodile laiky a tak neznáme dostatečně jejich nálezové okolnosti. Jedná se tedy o poklad mincí denárů knížete Spytihněva, broušenou kamennou sekeru, šest zlomků bronzových kruhů, zlomek hraněného okraje šedohnědé misky kultury

---

³⁴⁷ VOCEL, Jan Erazim. Keltické ohrady In: *Památky archeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Národního muzea, 1865. s. 256 – 257

³⁴⁸ SKLENÁŘ, Karel. Antonín Kraft – zapomenutý archeolog Rokycanska. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie VIII. Plzeň: Západočeské muzeum v plzni, 1992. s. 194 – 196*

³⁴⁹ ŠTASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Mirošov: Václav Šťastný, 2006. s. 52 – 54

³⁵⁰ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 152

³⁵¹ ŠTASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Mirošov: Václav Šťastný, 2006. s. 45 – 52

nytické z pozdní doby bronzové, keramické přesleny, zlomek keramiky z přelomu 15. a 16. st. a železná podkova z pozdního středověku až předmoderního období. Oproti Plešivci jsou nálezy značně chudé, ale datací s ním až neuvěřitelně (náhodou) korespondují.

Žďár zůstal v prostoru tak trochu osamocen. Nachází se na jihovýchodní hranici západočeské sídelní oblasti.³⁵² Plešivec je sice na zlomu dvou kulturních oblastí, ale zároveň je vlastně také na kraji té své. Celkově jediný závažnější rozdíl představuje rozdílnost v osídlení kulturou nyrickou a štítarskou. Situace jistě nabádala k vzájemné komunikaci.

4.3.2 Okrouhlé hradiště u Konstantinových lázní

Hradiště se nachází na okrese Tachov na katastru Okrouhlého hradiště. I toto hradiště je datované do pozdní doby bronzové. Hradišťský vrch (631 m. n. m.) je vlastně čedičovou kupou, nabízející převýšení 100 m nad okolním terénem. Rozlohou se nejvíce blíží Plešivci. Plocha asi 1700 m x 550 m tvoří oblast přes 50 ha velkou.³⁵³

Nalézáme zde jednoduchý val z kamene a hlíny se stopami spečení o délce 3700 m. Valem prochází 5 bran. Dvě z nich jsou dobře zřetelné. Jedná se o zdvojenou ulicovitá bránu na východním cípu a o severní mohutnou bránu s rameny zahnutými dovnitř. Na západní straně byl proveden řez balem. Byly odhaleny rovnoběžné řady větších balvanů (250 až 275 cm) vyplněné hlínou. Jejich původní výška nepřesahovala asi jen 1,5 m. Nenašla se žádná palisáda. Přesto přinesl řez zajímavé překvapení a to vysokou hustotu zahloubených jam i kůlových jamek, z nichž některé se překrývaly, což ukazovalo na existenci více fází osídlení.³⁵⁴ Konstrukce valu je neuvěřitelně podobná té Plešivecké. Stavba byla stavěna ve spojení dřeva a kamene, kdy vždy byly dva souběžné balvany od sebe vzdálené asi 250 – 275 cm a prostor mezi nimi vyplněn hlínou s menšími kameny. Objevily se spečené valy, ukazující na intenzivní požár. Jak na Plešivci, tak i zde se nacházejí ulicovitá brána i nálevkovitá brána, která byla obzvláště podobná. Taktéž se tu nenachází žádný příkop.³⁵⁵

---

³⁵² ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 142

³⁵³ ČTVERÁK, Vladimír a kol. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 224 – 225

³⁵⁴ ŠALDOVÁ, Věra. Zpráva o výzkumu na Hradišťském vrchu u Okrouhlého hradiště. In: *Minulosti západočeského kraje XV*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1979. s. 263

³⁵⁵ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 80

Přesto přese všechno je tu řada rozdílů. Není zde valem obklopená akropole, val není veden vždy (na některých místech téměř mizí.)³⁵⁶

V areálu se nacházejí tři prameny vody a to i přesto že je narušen čedičovým lomem (těžba zde probíhala do 60. let 20. s.t). Poprvé o lokalitě hovořil roku 1925 O. Lenz, což hned vedlo ke sběru první keramiky s L. Bittnerem. Hradiště bylo hustě osídleno. Lidé tu stavěli maximálně 110 cm zahloubené polozemnice obdélníkového či čtvercového půdorysu. Ohniště vydržovali v mělkých oválných či kruhových jamách, připojených k chatám nebo ležících v jejich bezprostřední blízkosti. Stály tu i menší objekty hospodářského charakteru jako zásobnice či sklípky. Rozhodně bychom tu neměli hledat žádné uspořádání do ulic apod. Mezi 37400 zlomky keramiky bylo dostatečné množství dokladů, že hradiště nebylo zřejmě osídleno v jiném období než v pozdní době bronzové. Žil tu lid nynické kultury. K nalezení jsou i stopy po kultuře milavečské, která předchází nynické. Knovízské doklady zde chybí. Doloženo bylo dobytkařství a to nečetnými zbytky kostí domácích zvířat jako tur a kůň. Víme určitě, že se nejednalo o panské sídlo, ale byla to spíše opevněná výšinná osada převážně zemědělsko-dobytkářského charakteru.³⁵⁷ Z Plešivce nemáme dostatečné množství nálezů, abychom mohly více uvedené informace porovnávat. Jediné, co je nápadné, je opět prostředí nynické a nikoli štitarské kultury. I Okrouhlé hradiště se nachází na samé hranici západočeské sídelní oblasti, tentokrát od západu a dominuje tu. Také by se dalo označit za hraniční.

Smutná podobnost, která ovšem nemá archeologický základ, se projevila v letech 1958 a 1959, kdy se řešil spor mezi místními lomaři a památkáři. Rozhodnutí bylo kompromisem. Nadále byl odtěžen lom o velikosti 200 x 300 m a bohužel zrovna v nejcitlivějším místě blízko celého hradiště blízko akropole. Zbytek vrchu byl sice označen a vyhlášen chráněnou památkou,³⁵⁸ ale prostor, na kterém se odehrál výzkum sídlištních objektů a např. celá brána vzaly za své. Je docela dobře možné, že míra poničení památky hned u jejího srdce je srovnatelná s poničením na Plešivci. Na druhou stranu ze všech analyzovaných hradišť byl větší plošný výzkum proveden pouze zde.³⁵⁹

---

³⁵⁶ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 147

³⁵⁷ Tamtéž. s. 140, 264, 265, 268, 272

³⁵⁸ VILDOVÁ, Jarmila. Archeologické památkové rezervace v Západočeském kraji. In: *Archeologické studijní materiály, II*. Praha: Archeologický ústav Československé akademie věd, 1965. s. 128 – 129

³⁵⁹ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 273

4.3.3 Hradišťany (Mukov)

V okrese Teplice se u Mukova nachází vrch Hradišťany vysoký 752 m. n. m., který je po Milešovce druhý nejvyšší v Českém středohoří. Vrch sestává z čediče a znělce, a při převýšení 300 m, se na něm nachází o rozloze 7 ha, přičemž akropole sama z toho zabírá 3,9 ha. Poprvé bylo hradiště přesně zaměřeno až roku 2007 Z. Smržem.³⁶⁰

Lid knovízské kultury zde postavil prudké svahy, které se nacházejí především na západní mírně vyvýšené polovině náhorní plošiny. Lokalitou se také zabýval už J. E. Vocel, později J.K. Hraše, M. Šolle a Z. Smrž. Tito autoři se často ve svých textech rozcházejí. Platí to hlavně při popisu zachování valů a bran. Často se tu hovoří o podobnosti s tzv. „kyklopským zdivem.“ Lokalita musí historicky čelit problémům se zalesňováním a odlesňováním a možná i proto zde nebyly žádné objekty pravěkého stáří, kromě valů, nenalezeny.³⁶¹ J. E. Vocel tu viděl prohlubně, které jsou dle jeho výkladu typické pro vchody nebo jsou blízko „pomníků keltických ve Francii a v Anglicku, a považovány bývají za podzemní částky někdejších chýší snad strážcův oněch stavení...“³⁶² Nápadná je v porovnání s Plešivcem malá rozloha hradiště. Narážky na kyklopské zdivo lze odvodit od mohutných konstrukcí místních valů. Pokud vezmeme v potaz, že plešivecké valy byly místy rozebírané, mohou se s hradišťskými podobat. Malá rozloha Hradiště pak zřejmě způsobila, že akropole je tentokrát dokonce větší, než předhradí.

První výzkum zde proběhl roku 1951 a v několika ohledech byl nedostatečný. Zato druhý výzkum z roku 2007 proběhl za celkově příznivější situace a přinesl cenné informace. Val je dnes široký maximálně 3 m a vysoký max. 1 m. Ze severu a západu je však ani ne poloviční. Nalezeno bylo několik novodobých přerušení valu. Kde stály brány, není jasné. Mohou nás mást trychtýřovité prohlubně, které možná zmátly i J. E. Vocela. Prohlubně velikosti 1 – 2 m byly dříve interpretovány jako pozůstatek palisády. Dnes spíše jako pozůstatky po stromech narušujících v průběhu tisíciletí val. Podle cest je možné usuzovat, že do areálu se vstupovalo akropolí, což by byl značný nezvyk. Na severovýchodním předhradí se nachází struktura vybudovaná z kamenů s polozasypanou jámou o průměru 2 -3 m, u které mohlo jít o zdroj vody. Důležitá je také místní strategická poloha. Vrch je dobře viditelný a procházela kolem něj významná stezka. O dataci se zde pokoušel již M. Kalina z Jäthensteinu.

---

³⁶⁰ Tamtéž. s. 267

³⁶¹ ČTVERÁK, Vladimír a kol. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 207 – 209

³⁶² VOCEL, Jan Erazim. Keltické ohrady In: *Památky archaeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1865. s. 256

Nic méně byla roku 1951 určena mezi období B D a H A. Nakonec je třeba říci, že místní znělcové podloží znemožňuje průzkum detektorem kovů i geofyzikální měření. To alespoň vedlo k tomu, že zde neprobíhala žádná nelegální prospekce.³⁶³ Valy jsou tu také bez příkopů.³⁶⁴ Co se týče dochovaných dokladů osídlení, jsou na tom naleziště na Hradišťanech i na Plešivci značně podobně. Zásadní rozdíl je však patrný u identifikace bran. Ty tu nejsou konstrukčně oněm plešiveckým příliš podobné. Stejně tak potencionální vstup přímo přes akropoli je značně neortodoxní a od Plešivce se odlišující.

4.3.4 Co je spojuje?

Pokusím-li se nejprve o shrnutí komparace předcházejících tří hradišť, začnu tou největší shodou a tou je datace osídlení do pozdní doby bronzové, individuálně s přesahem. Tomu sekunduje i absence předsunutých fortifikací. Co se dále jeví jako společné, je zdivo a konstrukce valů. Problém však nastává u bran, které vykazují společný trend jen na Okrouhlém hradišti. Klíčová je rozhodně rozloha hradišť, která je kromě Hradišťan velká. Právě to možná způsobilo, že jsou spolu tak často uváděna a u Mušova to mohlo způsobit, že byl opomíjen. S tím může souviset i velikost akropole. Ta se mi jeví jako velmi individuální a zřejmě vychází z konkrétních podmínek daného hradiště, přičemž jako jeden z rozhodujících faktorů bych si dovolil navrhnout přizpůsobení se terénu. Kulturně jsou hradiště rozdělena na knovízské či štítarské a nynické. Mezi oběma kulturami muselo jistě docházet ke komunikaci, což dokazuje i jejich podobnost reprezentovaná těmito hradišti. U všech lze uvažovat o tom, že se nejednalo o sídla panská, ale spíše jakási společensko-ekonomická centra.

V krátkosti řečeno se především Plešivec, Žďár a Okrouhlé hradiště podobají mnohdy až zarážejícím způsobem. Nepomáhá tomu ani fakt, že se všechna tři nacházejí na hranici svých kulturních okruhů a zřejmě byla spojena i obchodními stezkami. Je tak vysoce pravděpodobné, že spolu tato hradiště komunikovala.

Podobností mezi nimi si všiml již J. E. Vocel. Ve svých úvahách na něj navázali J. Maličský³⁶⁵ a později i Z. Smrž.³⁶⁶ Ti se pak na základě podobných rysů pokusili definovat a

---

³⁶³ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 268 – 270

³⁶⁴ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 321

³⁶⁵ MALIČSKÝ, Josef. Předslavská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII*. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 24 – 25

³⁶⁶ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 272 – 274

identifikovat typ hradiště Plešivec. Sám Smrž říká, že „četné společné rysy svědčí o tom, že se jedná o uzavřenou skupinu téhož kulturního okruhu.“ Podařilo se prozatím identifikovat 17 společných rysů.

- 1) Hradiště byla vybudována na místech strategicky výhodných.
- 2) Vrchy na kterých stojí, bývají dominantami krajiny s velkým převýšením a dalekým výhledem.
- 3) Leží spíše na okraji sídelního prostoru. Chybí nám k tomu ale specializovaná analýza.
- 4) Obvykle leží podél důležitých pravěkých obchodních cest (např. litavsko-vltavsko-cáhlovská, pasovská nebo cesta vedoucí podél severního svahu Brd. Plešivec mohl být svým umístěním východiskem pro hned několik těchto stezek (přímé spojení bychom našli s Otmíčskou horou, Žďárem, Dýšinami a Okrouhlým hradištěm).³⁶⁷
- 5) Jejich datování je v rozmezí B D až H B, ale někdy nás může mást nedostatečný výzkum. Některé lokality byly využívány i v jiných obdobích.
- 6) Mývají vždy ráz výšinných hradišť a to bez ohledu na to, jestli skutečně na výšinách či jen na vystupujících plochách.
- 7) Problematická je i jejich funkce. Hradby nejsou nepříliš pevné a vojensky jsou nedostačující. Lze tak předpokládat, že jde o spíše symbolické vymezení prostoru.
- 8) Mývají opevnění uzavřené ze všech stran.
- 9) Pokud jsou na lokalitě k dispozici, jsou vždy do fortifikace zakomponovány přírodní prvky.
- 10) Zajímavá je také absence příkopů. Jedním z vysvětlení může být, že kopání do skály není úplně nejlehčí. Stejně tak mohla být předsunutá fortifikace vytvořena způsobem, který se nedochoval. Nakonec to podporuje hypotézu, že valy nebyly zamýšleny k obraně.
- 11) Obvyklým stavebním materiálem byl kámen a někdy využívaná hlína nebo písek. Valy jsou pak kamenité a na sucho skládané, což způsobuje rozvaliny v šířce až 14 m, které vytváření pocit jejich předimenzovanosti. Po bližším ohledání se však pokaždé ukázalo, že nikdy nebyly vyšší než 3 m.

---

³⁶⁷ MALIČKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948*, č. XLIII. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 27 – 28

- 12) Předpokládáme, že minimálně zevní stěna opevnění byla klasicky kolmá jako zeď. Toto tvrzení je však značně problematické a lze ho pokládat za spíše nedoložené.
- 13) Zjištěny byly spolehlivě dva typy užívaných bran a to ulicovitá a nálevkovitá (ta je vzácnější, ale častější bude u pozdně halštatských či laténských hradišť). Oba dva typy nalezneme na Plešivci. Dále je nacházíme například na Okrouhlém hradišti nebo na Žíkově. Lze na ně nahlížet jako na jasný doklad promyšleného obranného systému. Otázka však zní, jestli valy jako celek mohly jako obranné fungovat.
- 14) Obvykle se jedná o rozlehlá hradiště, vnitřně členěná na vnitřní a vnější. Akropole není nikdy předhradím úplně obklopena, ale mají určitou část vnějšího valu společnou.
- 15) Jejich půdorys je nepravidelný a plně přizpůsobený terénu.
- 16) Časté, ale ne nutné je také ukládání bronzových depotů. Jejich nálezy jsou vždy spíše náhodné a někdy vykradené. Na Hradišťanech se ani nedá kvůli podloží použít detektor kovů. Neucelenost dat, jejich zkreslení a nedostatečný výzkum některých lokalit znemožňuje, aby byla v této věci provedena statistika.
- 17) Lokality jsou často nějakým způsobem nevýhodné pro dlouhodobé osídlení.

Plešivec je dobré zvolit jako vzor těmto hradištím, mimo jiné proto, že má jasně doložené osídlení pouze v období HaA/HaB a tak je místní fortifikace specifická přímo pro toto období.³⁶⁸ Také je významné svou rozlohou a dalšími nálezy, mohlo teoreticky pro svůj význam sloužit jako vzor už při budování těchto hradišť.

Otázka zní k čemu valy, které jsou pro tato hradiště definující, sloužily? Setkáváme se s několika přístupů.³⁶⁹ První zastával např. Slavomil Vencl, který tvrdil, že valy měly čistě obrannou funkci. Vychází z přirozené potřeby člověka cítit bezpečí a bránit se. Tento přístup je tak vnímán jako naplňování lidských potřeb prvky obrany, které jsou patrné v každé lidské stavbě. Další funkce (jako výrobní, tržní, kultovní, organizační, správní, celní, dopravní apod.) byly spíše doplňkové. Druhý úhel pohledu zastával např. Evžen Neústupný. Valy vnímal jako symbolické překážky, s často mizivou obranyschopností, způsobené nízkou

³⁶⁸ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s.

147

³⁶⁹ Tamtéž. s. 149

výškou, náchylností k požárům apod. Možná se jednalo o snahu rodící se hierarchizace společnosti.

Další důležitou otázkou je, jestli byla tato hradiště užívána lidmi z užšího či širšího území.³⁷⁰ Zřejmě sloužila mimo jiné k obřadům (depoty, řídké osídlení) a setkáváním komunit. Možná je inspirace a kulturní vliv mykénskými pevnostmi. Z. Smrž se snažil dokázat, že se jedná o nadkomunitní areály mimo kategorii defenzivních hradišť. Někdy by některé označil za potencionální posvátné okrsky. Při tom rozvíjí hypotézu o božstvech deště apod. V tomto ohledu bych byl zdrženlivější, i když na Plešivci mohla být religiozita spojena s metalurgií. Analýzy neprokazují, že by se jednalo o ucelený a plánovaný soubor hradišť, ani že se z nich vládlo nějakému zázemí. Navíc nejbližší další nálezy z daného období bývají obvykle dosti vzdálené. Samotný inventář hradišť dokazuje, že byla stavěna v době prosperity a stability.³⁷¹

4.4 Zánik

Zánik hradiště byl možná spojen s klimatickou změnou. Dochází k vylidnění Příbramska a v průběhu 10. st. př. n. l. přežívala společenství ještě chvíli na hradištích, jako byl právě Plešivec nebo Žíkovec u Voltýřova. Nové osidlování nastalo až v druhé polovině 7. st. př. n. l.^{372, 373} Plešivec měl žít v okolí vylidněného prostoru celkem intenzivním životem, což dokládají nálezy keramiky a jeden z depotů. Více o jeho životě nevíme.

Je možné, že lidé knovízské kultury se na sklonku doby bronzové snažili někomu či něčemu bránit. Tím by se dal částečně vysvětlit i vznik řady výšinných hradišť v celém regionu.³⁷⁴ Ty právě vznikají podle Maličkého až v okamžiku pomalého úpadku knovízské

---

³⁷⁰ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 274 – 275

³⁷¹ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 146, 159

³⁷² SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 32

³⁷³ KORENÝ, Rastislav. *Doba spalovačů mrtvol... aneb Malý průvodce mladší dobou bronzovou na Příbramsku*. Příbram: Hornické muzeum Příbram, 2010. s. 26, 29

³⁷⁴ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 6

moci. V průběhu období H A měli lidé knovízské kultury jasnou politickou převahu, která se začala v H B drolit, což je obecný jev v rámci diferenciaci česko-východobavorské oblasti.³⁷⁵

Opevnění samotného zřejmě zaniklo požárem. To víme díky intenzivnímu červenému zbarvení kamenů ve fortifikaci. Dřevěná část opevnění zřejmě prohořela a kameny se rozvalily na obě strany, čímž vznikly výrazné destrukční trojúhelníky.³⁷⁶ To, jestli je požár důvodem konce hradiště a jestli nedoprovázel např. útok nepřátelského kmene, není jisté. Celkem bezpečně víme pouze to, že hradba nebyla obnovována.

Z pozdějšího bezprostředně nastupujícího období v regionu nenalzáme žádné takové zárodky „městského života“, projevujícího se koncentrací výroby nebo obchodu na hradiště, které právě Plešivec reprezentuje.³⁷⁷ Štítarská kultura neboli pozdní knovízská kultura se vyvinula v mladší bylanskou kulturu. Kultury doby halštatské na našem území vznikly pozvolným vývojem ze starších a to bez výrazných přesunů obyvatelstva. Ovlivněny byly silnými vlivy z egejské oblasti a Itálie a to skrze obchod, řemeslo a řeku Dunaj. To platilo už v období H A a H B.³⁷⁸ Zdá se tedy, že o zas tak neklidné přechodné období se nejednalo a defenzivní funkce hradišť typu Plešivec tak nebyla nejdůležitější. To však neznamená, že každá lokalita nemohla mít svůj vlastní dramatický vývoj a Plešivec tak nemohl, lehnout popelem při nepřátelském útoku. Je možné, že regionální centrum se přesunulo do Želkovic, nebo i jinam.

V úvahu ještě musejí přijít přírodní vlivy. Různými silami přirozeně docházelo k devastace areálu. Mohlo dojít k dočasnému vyčerpání přilehlé půdy. Neměli bychom zapomínat, že pole pod Plešivcem nepatří k nejúrodnějším. Hradiště mohlo být jednoduše opuštěno z hospodářských důvodů. Na druhou stranu nejméně od eneolitu už vyčerpání půdy nemohlo hrát takovou roli, kvůli sofistikovanějším způsobům jejího obdělávání. Důvody samovolného odchodu by byly zřejmě jiné. Např. mohlo jít o nedostatek palivového dříví, nedostatek pastvy a krmiva pro domácí zvířata apod.³⁷⁹

---

³⁷⁵ BOUZEK, Jan. Problémy knovízské a milavečské kultury. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. 17, č. 2 – 3.* Praha: Národní muzeum, 1963. s. 49

³⁷⁶ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8.* Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 79

³⁷⁷ MALIČKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII.* Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 38

³⁷⁸ BLÁHOVÁ, Marie a kol. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-265-1. s. 85 – 86, 92 – 94

³⁷⁹ NEUSTUPNÝ, Evžen. Teorie sídelních areálů. Český etxt článku: Settlement area theory in Bohemian archaeology. In: *Památky archeologické – Supplementum 1.* Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1994. s. 248 - 258

Vedle toho bych zmínil doposud nevzpomenutý fakt, že hradiště mělo zřejmě problémy se zásobováním vodou. Ta byla dostupná až 300 m výškových pod hradištěm a muselo se k ní dostávat po velmi příkrém svahu. Dnes již není možné kvůli lomařské a důlní činnosti rekonstruovat původní prameny na Plešivci. Dnes jich je tu hned několik, vznikly však nejspíše jako produkt turismu (viz 5. kapitola.) Voda ve studánkách se zde kombinací vlivů rychle kazí. Dokladem toho je i Smaragdové jezírko. Zásobování vodou tak muselo být značně organizačně náročné, neboť alespoň nevíme o žádných do terénu zabudovaných vodních nádržích. Pokud tomu tak bylo, museli z tohoto jednoho zdroje vyjít všichni obyvatelé.³⁸⁰ Zcela jistě šlo o Achillovu patu hradiště, kterou se nemuselo dařit kompenzovat.

5 Pozdější období

S nástupem doby halštatské mizí všechny indicie značící trvalejší osídlení. O osídlení obecně v době železné se uvažovalo od dob J. E. Vocela, který hovořil na každém kroku o tzv. keltických ohradách. Je teoreticky možné, že vrch Plešivce byl stále využíván kvůli své strategické poloze a rozloze, ale průzkumy (1947, 1985) žádné doklady takových aktivit nebyly nalezeny.³⁸¹

Přesto máme několik indicií, které by využívání Plešivce v době železné mohly naznačovat. Zaprvé jde o dva duté náramky z bronzového plechu, které jsou zdobeny rytou geometrickou a kolkovanou výzdobou. Takový popis však celkem spolehlivě odpovídá pozdní době bronzové.³⁸² Vedle toho tu máme záhadný nález z roku 1999, který byl učiněn při nelegální prospekci detektorem kovů. Měly při něm být nalezeny laténské bronzové náramky a nánožníky. To mělo být uloženo v bronzovém kotli u cesty z hájovny v Bezdědičkách. Dva artefakty se podařilo pouze na několik minut podržet v ruce archeologovi Jiřímu Waldhauserovi.³⁸³ Třetí indicií by mohl být tak trochu bájný meč se zlatým kováním zmiňovaný, a nikdy jindy nikým jiným viděný, Břetislavem Jelínkem.³⁸⁴

---

³⁸⁰ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0

³⁸¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 190

³⁸² ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 278

³⁸³ WALDHAUSER, Jiří. *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha: Libri, 2001. 591 s. ISBN 80-7277-053-5. s. 431

³⁸⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 190

Pohyb Keltů v lokalitě by rozhodně nebyl překvapivý. Došlo zde dokonce k nálezům zlatých mincí duhovek.³⁸⁵ Konkrétně se tak stalo roku **1872** při stavbě rakovnicko-protivínské dráhy na svahu Plešivce a to naproti továrně na papír. Mince byly dvě a jednalo se o třetiny statéru s vyobrazením mušle o váze 2,5 g. Tyto informace nám také zanechal B. Jelínek.³⁸⁶ První z nich se dostala do soukromé sbírky Jelínkovi, který ji získal od plzeňského klenotníka A. Shmidta, přičemž je od roku 1896 nezvěstná. V literatuře je ovšem vyobrazená. Druhá byla roztavena zlatníkem v Hořovicích. Zřejmě byly ukryty v opidálním stadiu.³⁸⁷ Nález nebyl řádně popsán. Máme v zásadě pouze „výpis na základě kratší zprávy o nález.“ Z hlediska výskytu keltských mincí leží Plešivec na periferii jejich užívání.³⁸⁸

Roku **2009** byl do Národního muzea z Melantrichova muzea v Unhošti věnován soubor různých artefaktů, které měly být podle dárce vyzvednuty na Plešivci počátkem 21. st.³⁸⁹ Při ohledání se jevily velmi autenticky. Byly obaleny světle jílovitou hlínou, jaká se na Plešivci vyskytuje. Vše bylo poté restaurováno a zbaveno silné koroze. Za všechny předměty zmíním jen ty, které přinášejí nové informace o nalezišti. Na vnitřním hradišti měla být nalezena železná radlička a železné hroty kopí nebo oštěpů. Na severním předhradí pak byly nalezeny tuleje většího železného nástroje. Jihovýchodní předhradí pak vydalo železné hroty a háček, přičemž jeden z hrotů nesl velmi typický tvar vavřínového listu, který je charakteristický pro období od doby halštatské po vrcholný středověk. Nalezeny byly ještě další hrot z období laténského, římského nebo stehování národů a další nález odpovídající středověkým hrotům střel. Nakonec jeden z velmi dobře zachovalých nástrojů odpovídá době laténské. Celý soubor nálezů tak zřejmě dokládá hojně lovecké aktivity na Plešivci od mladšího pravěku po vrcholný středověk.

Jistě nejzajímavějším je však bronzová destička ze stejného souboru o rozměrech 46 x 42 mm. Má rovný profil s očkem a spodní plochu začištěnou pilníkem. Ve spodní části dle zásad symetrie jistě nechybělo zakončení s dvojicí spirálovitých motivů. Destička je unikátní tím, že poprvé v Čechách ukazuje motiv zvířecí masky. Je na ní viditelný etruský vliv. Zvíře na masce je záměrně takřka nemožné identifikovat. Takováto destička mohla sloužit např. jako

³⁸⁵ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 278

³⁸⁶ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 87

³⁸⁷ WALDHAUSER, Jiří. *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha: Libri, 2001. 591 s. ISBN 80-7277-053-5. s. 431

³⁸⁸ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. díl*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955. s. 63

³⁸⁹ STOLZ, Daniel, SANKOT, Pavel. Nový soubor nálezů z hradiště Plešivec u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách 15*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 385, 387 – 392

opasková zápona. Při interpretaci můžeme prohlásit, že se jedná buďto o import, o lokální snahu o napodobení západního umění nebo o jeden z projevů rodící se keltské kultury. Datace jednoznačně odpovídá stupni LT A.

Z doby stěhování národů máme jediný rozumný nález v regionu právě z Plešivce. Hovořím o lahvovité nádobce, která je nyní uložena v Městském muzeu v Březnici.³⁹⁰ Vysoká je 12,6 cm a průměr výdutě činí podobných 12 cm. Nese dvoukónický tvar se zdobením esovitými mělkými žlábkami v řadě.³⁹¹ Podobné nálezy známe z podobných lokalit, jako jsou oppida u Stradonic či na Závisti. Jiné soudobé nálezy v regionu jsou z hrobů, pouze plešivecký nález může naznačovat existenci výšinného sídliště.³⁹² Při této interpretaci bychom ale měli být skeptičtější.

5.1 Středověk

Uvažovalo se o osídlení v raném středověku. Pro to však neexistují žádné bezpečné důkazy.³⁹³ Nic méně z mladší doby hradištní (10. – 11. st.) se nám dochovaly 3 bronzové esovité záušnice nalezené při stejné příležitosti jako duhovky roku 1872.³⁹⁴

Dále byly v lese pod Plešivcem roku 1890 nalezeny 4 haléře Vladislava II. (vytvořeno po roce 1482).³⁹⁵ Přesněji řečeno jich bylo nalezeno více, ale pouze o těchto čtyřech uložených v Národním muzeu víme bezpečně. O více jak třicet let později roku 1923 Plešivec znovu vydal svá tajemství a při lesních pracích na severním svahu temene vrchu v nádobce leželo asi 400 českých stříbrných denárů Svyatopluka II. (1055 – 1061) a Vratislava II. (1061 – 1092) a jeden morový denár Vratislava II. Poklad byl rozdělen mezi Národní muzeum, muzeum v Hořovicích, Městskému muzeu a jistá část skončila v soukromé sbírce.³⁹⁶ Došlo k tomu mezi valem hradiště a Radoušským lomem na východním svahu. Polovina pokladu byla rozebrána dělníky ihned a některé rozebraly jejich ženy, které se pak na místo nálezu

---

³⁹⁰ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 199

³⁹¹ KORENÝ, Rastislav. Plešivec u Rejkovic - nové výšinné sídliště z doby stěhování národů?. In: *Archeologie ve středních Čechách 6/2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 423 – 424

³⁹² MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice: Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 183

³⁹³ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 278

³⁹⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 191

³⁹⁵ NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. díl*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 264

³⁹⁶ Tamtéž. s. 25

vydaly hledat ještě v noci. Zůstává otázkou, kdo takto bohatý poklad mohl zakopat.³⁹⁷ Událost vyvolala jistou euforii a některé to povzbudilo k dalšímu, nutno říci neúspěšnému, hledání. Dokonce na základě toho všeho vznikla regionální pověst.³⁹⁸

Protože tu vedla nejdůležitější komunikace Příbramska, pohybovali se tu jistě kupci a některý z nich mohl být původním vlastníkem mincí.³⁹⁹ Logika věci říká, že Plešivec nebyl v té době žádným rušným střediskem, které by totiž bylo k uložení pokladu značně nevhodné. Spíše musíme vzít potaz, že se jednalo o odlehlé tiché místo.

V souvislosti se středověkem se ještě uvažovalo o stáří Smaragdového jezírka. Doba zatopení je ale neprůkazná. S trochou fantazie bychom si mohli domyslet, že lamači mohli pocházet ze zaniklé Roudničky, neboli Mořiny. Celkově bylo při záchranném archeologickém průzkumu na počátku století zaměřeno několik novověkých objektů. Jednalo se o asi 60 milířišť, kamenné snosy, cesty apod.⁴⁰⁰

5.1.1 Mořina

Na jihovýchodním úpatí Plešivec se ve vymezeném teritoriu nachází pozůstatky středověké vesničky Mořiny. Jiný její název, který byl identifikován, jako původní, je Roudnička, což zřejmě vzniklo z faktu, že všude kolem vesničky se nacházela povrchová naleziště železné rudy. Její sběr byl jistě důležitým přivýdělkem pro zde žijící zemědělce, neboť místní půda není nejúrodnější.⁴⁰¹

Jako první se rozhodl zkoumat pozůstatky vesnice Břetislav Jelínek. Ten zdejší objekty interpretoval jako mohylové žárové hroby, což se časem ukázalo jako omyl. Je ale pravdou, že byl jediný, který se zde za celou dobu pokoušel o vykopávky.⁴⁰² Podle všeho i zde byly nalézány bronzы a keramika spojená s vrchem kopce. Bohužel o tom nic nevíme. První serióznější závěry přednesl až Jan Axamit, který lokalitu označil za „středověkou vesnici

---

³⁹⁷ JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska : literární umělci, pověsti. Díl 5.* Praha: Česká grafická unie, 1930. s. 30

³⁹⁸ BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce.* Jince: Obecní úřad, 2000. s. 12

³⁹⁹ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram.* vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 38

⁴⁰⁰ KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy 58, č. 2.* Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 340

⁴⁰¹ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů.* Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 108

⁴⁰² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy.* Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 191

lehlou popelem, později neobnovenou.“⁴⁰³ O ohledání se pokusil i Josef Maličský a přinesl další konkrétnější zprávu. Podle něj se jednalo o „zbytky středověkých domků čtvercového nebo obdélníkového půdorysu,“ přičemž odhaduje, že vesnice zřejmě zanikla za husitských válek.⁴⁰⁴ N. Nováček pak dokázal při svém výzkumu na Komorsku zaměřit různé zaniklé cesty mezi Komorskem a Mořinou.⁴⁰⁵ Zatímco se archeologové pokoušeli o nesmělé pokusy, naleziště podléhalo stále větší a větší zkáze. Asi největší přišla, když zde byla v 70. letech 19. st. velká část lesa vykácena a přeměněna na pole. Tak nenávratně zanikl celý jeden segment naleziště.⁴⁰⁶ I přesto nám jednotlivé zprávy z jednotlivých období umožňují sledovat vývoj naleziště v průběhu asi 130 let. Zlom pro naše poznání znamenala bakalářská práce Lucie Korbové Procházkové,⁴⁰⁷ která byla natolik kvalitní, že si zasloužila publikování. Vychází v ní z rešerše písemných a kartografických pramenů a geodeticko-topografického průzkumu, na který navázala zkoumání přírodněvědnými metodami jako je geofyzikální měření nebo paleobotanické a geochemické analýzy.

Zmínka o Roudničce je k nalezení v zápisu z Bezdědic z roku 1511.⁴⁰⁸ B. Jelínek, který rád používal místní názvy, vztáhl název Roudnička na „mohylníky“ a ještě zde předpokládal zaniklou obec Navěšín, která se později ukázala být Běštínem. Znovu je jako pustá zmiňována roku 1547. Byla tehdy s také pustou Lhotkou, dvorem Bezdědice a zámkem Valdekem věnována Janovi, nejstaršímu synu Kunaty Peštíka z Komárova a Valdeka. Následně se roku 1557 táhl spor mezi kapitulou kostela pražského a Janem Peštíkem o hranice gruntů, v důsledku čehož proběhla kvůli rozsouzení zaznamenaná obchůzka kolem mezníků, díky které se podařilo vesnici identifikovat.⁴⁰⁹ V kraji byla také zachována pověst o tom, že blízko jezírka stával důl, ve kterém dělníci narazili na pramen a důl tak do rána vytopili. Pověst byla prokazatelně vyprávěna v 19. st. a možná už i dříve.⁴¹⁰

---

⁴⁰³ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 130

⁴⁰⁴ MALIČSKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská* 3. Příbram, 1969. s. 12

⁴⁰⁵ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 34

⁴⁰⁶ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 130

⁴⁰⁷ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 387

⁴⁰⁸ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 61

⁴⁰⁹ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 389 – 390

⁴¹⁰ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 61

Co lze tedy na místě nalézt? Už Jelínek se zmiňuje o „kamenech, hlíně i rudě železné zhusta vypálené, jako i o dnech takových žárovišť.“ Je docela dobře možné, že vesnice se skutečně specializovala na železářství a uhlířství. Navíc se zdá, že některé budovy byly výrobními. Napovídá nám to nalézaná struska.⁴¹¹ V tomto prostoru asi 700 m západně od Běštína v nadmořské výšce 430 – 435 m se bylo na ploše asi 270 x 220 m identifikováno 70 objektů, které se zachovali jako vyvýšené kamenné pozůstatky. K nalezení tu jsou i tři velké sníženiny (možná vodní nádrže) a malé sníženiny nejasných funkcí. Pochopitelně též milířiště,⁴¹² protože pro místní krajinu byly neodmyslitelné.⁴¹³ Podle Z. Smetánka a V. Scheuflera mohla vesnice začít vznikat ve 13. st. Vedle strusky se zde také našly dvě podkovy a dva železné předměty neznámé funkce.⁴¹⁴

Geofyzikální průzkum na ploše 0,6 ha odhalil jak nálezy novodobé, související se současnou lesnickou činností, tak další objekty související s vesnicí jako jsou milířiště, možná pec či potenciální původní přístupová cesta v SV-JZ orientaci. Jednotlivé budovy jsou obtížně identifikovatelné a musí se vycházet z měření. Velmi obtížné jsou úvahy o tom, jaké vztahy měly jednotlivé objekty navzájem. Neznáme totiž hranice jednotlivých pozemků ani polí. Dvůr se podařilo jasně rozpoznat pouze u objektů č. 24, 25 a 26. Dle analogií se zde předpokládají klasické dvory poddanských usedlostí sestávající z obytného domu a přilehlých hospodářských stavení jako chlévy, stodoly, špýchary nebo třeba sýpky. Reliktů se zde našlo na 44, z čeho 12 až 14 byly pravděpodobně obytné domy. Jeden dvorec pak nad ostatními vyniká. Je široký 90 m a dlouhý 110 m. Pracovně se označuje jako zemanský dvorec. Mohla se však jednat i o např. rychtu, hospodu, dům drobného šlechtice či režijní vrchnostenský dvůr. Některé objekty na jedné straně postrádají stěnu. Odhaduje se, že byla dřevěná a proto se nedochovala.⁴¹⁵

Z naleziště máme jen pramálo artefaktů. B. Jelínek roku 1909 daroval do Národního muzea dvě kamenné, zřejmě eneolitické, broušené sekerky⁴¹⁶, a tři další neolitické sekerky

---

⁴¹¹ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 78

⁴¹² KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 387

⁴¹³ ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 112

⁴¹⁴ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 391

⁴¹⁵ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 72 – 73, 77 – 80

⁴¹⁶ HÁJEK, Ladislav 1958: *Dokument C-TX-195801406*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digearchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195801406> [cit.2020-06-13]

s motyčkou.⁴¹⁷ A Jelínek představuje náš hlavní zdroj i co se týče keramiky. Ve svých textech uvádí jen příklady a tak víme celkem o patnácti kusech keramiky, které byly nalezené přímo jím a o sedmi nově nalezených v poslední době. Tento soubor je velmi rozmanitý s rozpětím od pravěku po středověk. Nalezeno bylo i šest železných nástrojů, přičemž v Národním muzeu se u nich ještě dohledaly kleště. Na základě všech těchto dokladů byla vesnice datována s počátkem na přelom 13. a 14. st. a to s tím, že mohla být funkční ještě během století 15.⁴¹⁸ Vše se zřejmě postavilo z místního kamene a dřeva. Čistě dřevěné stavby se pochopitelně nedochovaly, ale na druhou stranu těch s kamennou podezdívkou není málo.

Je jasné, že vesnice na úpatí hory (Plešivec) a hvozdu (Brd) na okraji osídlené plochy (Hostomická kotlina) měla nižší ekonomický potenciál a tak nejenže byla založena později než ostatní, ale také přestala být dříve živou. Postupně pak upadla v zapomnění, na rozdíl od pusté Lhotky, která byla obnovena a v pramenech se opět objevuje od roku 1623.⁴¹⁹ Nic méně ji trápilo to, co celý Plešivec a to tedy špatná přístupnost pitné vody. Sice zde zřejmě byly budovány umělé vodní zdrže, ale míru stavu vod nelze odhadnout. V tuto chvíli nikdo neví, proč došlo k zániku Mořiny čili Roudničky.⁴²⁰)

5.2 Nová doba

V kraji pod Plešivcem se na dávný život na jeho vrchu a na jeho úpatí začalo zapomínat a podbrdskou krajinu ovládly nové stavby jako přímo naproti stojící Svatá Hora, která, aniž by to tušila, od počátku kontrastuje s pohanským Plešivcem. Samozřejmě, že v 17. st. o Plešivci nikdo nevěděl. Kdo však brdské lesy ovládl zcela a vědomě byli uhlíři, po kterých zde zůstalo velké množství novodobých milířišť. Vedle toho se zintenzivnila i produkce železa.⁴²¹

Přímo ve vymezeném teritoriu se bylo možné setkat se šachtami na těžbu železné rudy. Rejkovická huť stála kdesi poblíž dnešní vlakové zastávky. Šachta sv. Petra na Malém Plešivci na západním úbočí ještě v katastru Rejkovic a šachta Velký Plešivec pak nedaleko Sv. Petra. Tak tomu bylo v druhé polovině 18. st. Získávala se zde jedna z nejkvalitnějších

---

⁴¹⁷ HÁJEK, Ladislav 1958: *Dokument C-TX-195801403*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195801403> [cit.2020-06-13]

⁴¹⁸ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 50 – 56, 72

⁴¹⁹ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 393

⁴²⁰ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 83 – 84

⁴²¹ KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 323

rud. Přesto o samotné těžbě na Plešivci víme jen velmi málo. Víme, že jeden čas se tu netěžilo a těžba byla obnovena roku 1763.⁴²² Od roku 1809 pak fungovaly na Velkém Plešivci dvě štolý a to Ladislav a Dominik. Místní důlní míry vlastnila hořovická důlní správa až do roku 1912.⁴²³ 18. st. bylo také dobou modernizace místního hutnictví. K tomu ale bylo zapotřebí více dřeva a jeho ceny právě i díky tomu rostly. A tak se místo něj začalo používat uhlí, což korespondovalo s již zmiňovaným vzestupem uhlířství. Bohužel se toto řemeslo provádělo i na lokalitách, které tím byly poškozeny (jako Plešivec) a jako by to nestačilo, začal se dokonce později do pecí přidávat vápenec, což mělo za efekt těžbu v Koněprusech.⁴²⁴

Od 19. st. máme záznamy o tom, jak začali být plešivecké valy rozebírány a sloužily jako zdroj levného stavebního kamene pro blízké vesnice.⁴²⁵ Někde byl val téměř rozebrán a možná tak byla rozebrána i svatyně, o které hovořil B. Jelínek. Pokračovala také těžba dřeva, která byla omezena až s příchodem armády.⁴²⁶ Těžít se dala i kamenná surovina z Litavky. To bylo pozitivní pro výrobu nástrojů v pravěku, ale později těžba negativně ovlivnila zachování archeologických památek.⁴²⁷ Poslední velká těžební vlna se od 19. st. týkala štípání kamene. Ten se pak používal na dlažební kostky pro Prahu. Ve 20. letech 20. st. zde byla zavedena šterkovna s denní kapacitou neuvěřitelných 40 m³ kamene, který se užíval na opravy silnic. Aby zde mohla taková šterkovna fungovat, musela být vybudována silnice jako odbočka ze silnice Běštín – Jince. Plešivecký šterk byl vždy jeden z nejtvrděších a nejkvalitnějších. S tím však pokaždé jde i větší křehkost a větší náchylnost rozpadání se na prach, čímž vznikla dnešní Čertova kazatelna.⁴²⁸ Moderní provoz⁴²⁹ s vlastním zavedeným vodovodem tak dal vzniknout nejhezčí vyhlídce na vrchu, ale zároveň způsobil nenávratné škody pro archeologii⁴³⁰ a připravil nás možná až o 4 ha hradiště. Geologickou analýzou se podařilo zjistit, že z Plešivce byl odtěžen i slavný Šemíkův náhrobní kámen v Neumětelích. V 50. letech minulého století lomařská činnost nepříznivě zasahovala do Krkavčích skal, proti

---

⁴²² BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. 135 s.; s. 18 – 19, 25

⁴²³ *Plešivec*. Dostupné z URL: <http://www.brdy.info/kapitoly/plesivec.php> [cit.2020-05-23]

⁴²⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 234

⁴²⁵ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 108

⁴²⁶ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 99 – 101

⁴²⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 27

⁴²⁸ *Plešivec*. Dostupné z URL: <http://www.brdy.info/kapitoly/plesivec.php> [cit.2020-05-23]

⁴²⁹ Mimo jiné měla šterkovna i vlastní transformátor i elektrickou síť, budovu pro drtič s elektrickým motorem a větracím zařízením, svážnou drážku, nákladíště, obytné stavení s vodovodem, garáž pro stroje a dílnu.

⁴³⁰ HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů*. Vydání první. V Plzni: Starý most, 2012-2013. 2 svazky (152, 199 stran). ISBN 978-80-87338-24-7. s. 110

čemuž se zvedla nevole pražského Archeologického ústavu. V důsledku této těžební činnosti zcela zmizel skalní hrot Jehla blízko skály Hadí královny. Geologický průzkum byl prováděn i na Malém Plešivci ještě v druhé polovině minulého století, aby se zjistilo, jestli je místní kámen použitelný pro silnice a do betonu. Těžba však naštěstí nebyla zahájena.⁴³¹ Ušetřen nebyl ani východní svah vrchu, kde dodnes můžeme nalézt nefunkční Radoušský lom. Valy byly poničeny také stavbou Eliščiny cesty.⁴³²

V poloze „Na sklepích“ bylo možné ještě donedávna rozeznat pět čtyřhranných 3 – 4 m² hlubokých prohlubin, které někomu připomínaly pozůstatky po jakýchsi zemljankách. To už dnes není možné ověřit.⁴³³

Obecně bylo vždy pro místní obyvatele výzvou vypořádat se s valy a různými bronzovými i jinými nálezy.⁴³⁴ Byla tak ve velkém podněcována lidová tvořivost a vznikala řada pověstí. Bez nadsázky by bylo možné říci, že Plešivec se stal jednou z pověstmi nejopřednějších hor v Brdech. Heslovitě vyjmenováno šlo o pověsti o hadí královně, panně jedoucí na jelenu, žezlu zmije, uzdě z hada nebo o tom, jak „na Plešivci a Komorsku sídlili před dávnými časy obři. (kteří tu) Měli své hrady...“; Jisté šlo o snahu vysvětlit valy. Poloha zahrada je zas spojována s pánem brdských lesů Fabiánem, který tu prý pěstuje své byliny. Píše o něm jak Krolmus tak Jelínek. Vznikají i novodobé romány a příběhy. Známa je i pověst o sletech čarodějnic.⁴³⁵ Toto vše bylo nutno uvést, neboť se pověsti dostali i do místních názvů, které byly pak především dílem Jelínkovým vztaženy na archeologická naleziště (např. zmiňovaná Zahrada, Čertova kazatelna,⁴³⁶ poloha Na sklepích či skála Hadí královny). Takový je jejich původ.

Plešivec byl využíván lupiči a pytláky. V opisech zde kolovala báseň líčící v základě pravdivý příběh o lupičích. „Pytláci chodili veřejně se zbraní do lesů, celé spolky ničemných lidí živily se krádežemi. ve Plešivci ve Vostrým měli skrejše, kde ukradený dobytek zabíjeli a se o loupě dělili...“ a v poloze tzv. Mastných krámů skladovali a prodávali maso z

---

⁴³¹ Plešivec. Dostupné z URL: <http://www.brdy.info/kapitoly/plesivec.php> [cit.2020-05-23]

⁴³² ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 128

⁴³³ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 61, 66

⁴³⁴ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 72 – 78, 101 – 102

⁴³⁵ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 282, 285

⁴³⁶ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 123

kradeného dobytka. Musela proti nim zakročit roku 1848 národní garda. Místo dodnes existuje, ale místní skála, kde k tomu mělo docházet se propadla roku 1942.⁴³⁷ Archeologicky tak nelze příběh doložit.

Od 60. let 19. st. pořádali vlastenecké spolky a sdružení výlety do Brd. Trasa na Třemšín, Valdek a Plešivec byla vyznačena roku 1891.⁴³⁸ Karel Sezima pak dal Plešivci dodnes užívané označení „Olymp Kraje! Z vrcholu věnčeného valem prastarého hradiště a obletovanému všemi démony, co jich ještě žije v představách zdejšího lidu...“⁴³⁹ také se o Plešivci zmiňuje v románu „Dravý živel“ z roku 1924.⁴³⁹ Zvláštní význam měl pro Plešivec i příbramský a rokycanský skauting. Jan Hořejší, který přišel do Příbrami, založil zde, v Rokycanech a v Praze skautské oddíly Psohlavci. Pomalu jejich hlavní činností bylo pořádání táborů na Plešivci a na Třemošné. Na Plešivci bylo dokonce postaveno první týpí na našem území. Skauti se zde zaměřovali na pobyt v přírodě a pěstování národního ducha, k čemuž Plešivec sloužil nadmíru dobře.⁴⁴⁰ Zanechali zde doposud jasně viditelnou stopu. Sezima i Hofmaister měli možnost vidět poslední velké rozebírání kamenných valů a nápadných skalek na vrchu.⁴⁴¹

Během první republiky se na Plešivci usídlovali trampové. Druhá světová válka tradici přerušila a od 60. a pak 90. let započaly nové vlny trempinku. Plešivce a jeho památek využívali i komunisté, kteří v rámci tzv. kulturně poznávací činnosti organizovali akce oslavující výdobytky socialismu. Chodilo se kupříkladu k památníkům z druhé světové války. Jedna z těchto akcí byl „Zimní výstup na Plešivec“ pořádaný na počest Vítězného února.⁴⁴²

Prozatím naposledy vstoupil Plešivec do historie, když v Jincích cvičila za druhé světové války říšská armáda a na vrchu docházelo ke střetům s partyzány. V okolí Hostomic se mimo jiné roku 1945 pohyboval partyzánský oddíl velitele plukovníka Bogdana P. Boguna, paradesantní sovětská skupina Smrt fašismu Jevgenije A. Olesinského a další oddíly jako Fasel, Priboj a Grom. Byli podporováni místními a po válce na Plešivci v poloze V Klínku

---

⁴³⁷ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 67 – 68

⁴³⁸ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 43 – 46

⁴³⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 204, 270

⁴⁴⁰ SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 503 – 504

⁴⁴¹ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 15

⁴⁴² CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 307, 309

vznikl pomník partyzána zabytého Němci při místní přestřelce.⁴⁴³ Situace měla dopad i na místní turistiku, která se z šoku druhé světové války v podstatě donedávna nevzpamatovala. Těžko říci, nakolik je to boře či špatně pro zdejší památky.⁴⁴⁴

Nakonec musím zmínit, že Plešivec nebyl nikdy přímo součástí vojenského újezdu ani není součástí Chráněné krajinné oblasti Brdy. Je chráněn od 3. 5. 1958 coby kulturní památka č. 45781/2-2629 – hradiště Plešivec. Uváděný popis památkové hodnoty je dostatečně výmluvný: „Jedno z nejvýznamnějších hradišť mladší a pozdní doby bronzové u nás vynikající i svým mimořádným rozsahem.“⁴⁴⁵

6 Archeologická a paleontologická činnost

Lokalita vzbuzovala zájem profesionálů i amatérů už od 1. poloviny 19. st.⁴⁴⁶ Hořovicko i Berounsko bylo vždy archeologů plné. Dokonce byl v nedalekých Kočvarech u Lochovic prováděn v letech 1802 – 1803 první doložený plánovitý archeologický výzkum na našem území. Zprávu nám o tom zanechal Josef Dobrovský.⁴⁴⁷

6.1 Paleontologie

Geologický výzkum Brd a Podbrdská započal již dávno v souvislosti s těžbou. Doložené máme takového snahy od Keltů po 19. st.⁴⁴⁸ Heslovitě zde zmíním několik nejvýznamnějších paleontologů (a popřípadě geologů) působících v regionu. Samostatné studium Plešivce nebylo předmětem zájmu ani jednoho z nich. Proto je zde uvádím v souvislosti s jineckým kambriem, a nebudu příliš obsáhlý.

První, který si zaslouží jmenovat, byl Johann Grimm, působící v polovině 19. st. Vystudoval na akademii v Báňské Štiavnici a podílel se celoživotně na těžbě rud na Příbramsku. Stal se ředitelem Báňské akademie a Horní školy v Příbrami, přičemž je

---

⁴⁴³ Tamtéž. s. 255

⁴⁴⁴ JAKUB, Ivan, ŠTEMBERK, Jan. Brdy – destinace cestovního ruchu za protektorátu? In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 240 - 242

⁴⁴⁵ *Hradiště Plešivec, archeologické topy*. Národní památkový ústav. Dostupné z URL:

<https://www.pamatkovykatalog.cz/hradiste-plesivec-archeologicke-stopy-14461119> [cit.2020-07-02]

⁴⁴⁶ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 275

⁴⁴⁷ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 8

⁴⁴⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 34 – 35

autorem přes 50 odborných titulů. Právě on zde objevil zlom mezi proterozoikem a kambriem.⁴⁴⁹

Jinecké zkameněliny jsou nacházeny již 200 let, čímž se staly jedněmi z nejdéle studovaných na světě. První popisy trilobitů známe z 80. let 18. st. Jako první zmiňuje trilobity přímo z Jince Ignaz von Born roku 1772 v katalogu minerálů a fosilií. Významná osobnost české vědy hrabě František Josef Kinský⁴⁵⁰ byl také jedním z prvních, co místní kambriické trilobity popisovali.⁴⁵¹ Vystudoval univerzitu v Praze a má za sebou slibnou vojenskou kariéru. Je jedním ze zakladatelů Vlasteneckého muzea. Právě on při svém studiu jinecké krajiny jako první upozornil na valy na Plešivci. Kterých si všiml díky tomu, že hledal zvláštní původ některých kamenů, které do Litavky z Plešivce padají.

Roku 1823 E. F. Schlotheim odtud popsal dva trilobity. Konkrétně to byli *Elipsocephalus hoffi* a *Conoryphe sulzeri*. Zároveň se jedná o jedny z prvních českých popsaných zkamenělin.⁴⁵² Už na konci 18. st. začali vznikat první vědecké práce o zkamenělých živočiších, kteří byli vnímáni jako oběti potopy světa. Spolu s tím byly zakládány první malé soukromé sbírky a jedna z nich vznikla i v Jincích.⁴⁵³

Přelom v geologickém a paleontologickém zkoumání v celém regionu přinesl Joachim Barrande. To, co dnes nazýváme Barrandienem, sice trochu zmiňovali už i jiné osobnosti v první polovině 19. st., avšak Barrande svým ohromným dílem *Silurský systém Čech* poprvé načrtl koncepci stratigrafického členění horninových komplexů vystupujících v celé rozsáhlé oblasti mezi Prahou a Plzní a položil základy moderní české geologii a paleontologii.⁴⁵⁴ Pro Plešivec jsou zajímavé jeho pracovní deníky, které jsou uloženy v Národním muzeu. Krajinu okolo Plešivce důvěrně znal. Měl odtud náčrty geologických profilů a dokonce skicu panoramatu z Čertovy kazatelny se správným označením míst, které vyhlídka poskytuje. Samotná kazatelna ho zaujala také.⁴⁵⁵ Víme, že v okolí Jinců chodil s báňským radou

---

⁴⁴⁹ Tamtéž. s. 32

⁴⁵⁰ ELBL, Pavel. *Ředitel Vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě František Josef Kinský*. Dostupné z URL: <https://www.primaplana.cz/news/reditel-vojenske-akademie-ve-videnskem-novem-meste-frantisek-josef-kinsky/> [cit.2019-11-18].

⁴⁵¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 36

⁴⁵² TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 26

⁴⁵³ KRŮŽ, Jiří. *Joachim Barrande*. Praha: Český geologický ústav, 1999. ISBN 80-7075-349-8. s. 10

⁴⁵⁴ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 35 – 36

⁴⁵⁵ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 130 – 131

Grimmem z Příbrami už roku 1847.⁴⁵⁶ Na Příbramsku a Berounsku se pochopitelně pohyboval. Když bylo roku 1875 dosaženo na dolu Vojtěch na Březových Horách v Příbrami poprvé na světě dosaženo hloubky 1000 m pod povrchem, vydal se Barrande den po svých 80. narozeninách 12. 8. 1879 do dolu. Hledal zde faunu a ověřoval si své předpoklady o místním geologickém vývoji.⁴⁵⁷

Geologický výzkum pokračoval pracovníky Říšského geologického ústavu ve Vídni v 2. pol. 19. st. Zájem o oblast měl i otec české geologie Jan Krejčí, který je jedním z tvůrců označení „jinecké břidlice.“ Dále se pak spor Kettnerova tektonického pojetí a Havlíčkova méně tektonického pojetí geologie Brd stal jedním z nejznámějších sporů v české geologii.⁴⁵⁸

Roku 1863 napsal Antonín Frič v časopise *Živa*: „Krásné a světoznámé trilobity z Jince hledají tamější obyvatelé skorem po celý rok, zvláště pak zimního času, a prodávají je buď Berounským skalníkům, buď se někdy až do Prahy pustí. Tu lze od nich koupiti korunáče Jineckého a korunáče s očkami, širokého špičáka z Felbabky, Konínského ráčka a obojamy. Mnohem zajímavější a bohatší naleziště Skrejské poskytuje rok po rokce méně pěkných trilobitů, protože stráně, kde nejlepší místa se nalézala, nyní proměněny jsou v pole bramborové. Sklaníci říkají, že je „kumšt“ nyní tam o dobrý kousek zavadit.“⁴⁵⁹ Trilobiti byli rozprodáváni stejně jako plešivecké bronzy. Místní je záměrně nalézali a prodávali. Byl to dobrý přivýdělek. Říkalo se jim ráčkaři podle ráčků, což je místní označení pro trilobity. Dalšími místními názvy byly: chlupáček, velečák, korunáč, mušlička, konínský ráček (čili *Ellipsocephalus Hoffi*) apod. *Ellipsocephalus hoffi* se pak dostal i do znaku města Jince roku 1902.⁴⁶⁰

Na místním paleontologickém poznání se ještě kupříkladu podílel Jiří Šuf, Jeho disertační práce nesla téma o paradoxidních trilobitech českého kambria. Stal se profesorem Vysoké školy báňské v Příbrami a odtud dále zkoumal brdské kambrium.⁴⁶¹

---

⁴⁵⁶ KŘÍŽ, Jiří. *Joachim Barrande*. Praha: Český geologický ústav, 1999. ISBN 80-7075-349-8. s. 13

⁴⁵⁷ PŘIBYL, Alois. Joachim Barrande a jeho návštěva v příbramských dolech. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská VII - IX*. Příbram: Okresní muzeum a Okresní archiv Příbram, 1974 – 1975. ISSN 0231-5165. s. 158

⁴⁵⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 34 – 36

⁴⁵⁹ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 26 – 29

⁴⁶⁰ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 130 - 131

⁴⁶¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 32

6.2 První poznatky v dobách romantické archeologie

Netradičně bych začal poznámkou o tom, že v brdských lesích se pohybovali turisté od 18. století. Šlo hlavně o šlechtu. Mezi nimi se pak našli i vědci jako byl Kašpar ze Šternberka.⁴⁶² Od počátku měl tedy brdský prostor dobrou půdu pro to, aby se zde romantické archeologii dobře dařilo. V oblasti je signifikantní velká hornická tradice. Montánní archeologie vždy byla jedním z lokálně nejzajímavějších oborů. Není proto divu, že 1. zpráva o hradišti na Plešivci pochází od geologa⁴⁶³ Františka Kinského,⁴⁶⁴ což už jsem zmiňoval výše. Příbramsko jinak stálo na okraji reálného archeologického zájmu až do 90. let, kdy se o něj začal zajímat Josef Ladislav Píč. Tím jasně kontrastuje proti Hořovicku a Berounsku.

První tištěnou zmínkou o Plešivci v archeologickém kontextu máme dochovanou z roku 1826. Obsahuje ji prezidentská řeč hraběte Kašpara ze Šternberka na valném shromáždění Společnosti Vlastivědného muzea v Čechách 15. 3. 1826. Ta je otištěna ve *Verhandlungen der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen IV* (1826, s. 51). Týká se daru jineckých bronzů od Vrbnů z Hořovic do Národního muzea.⁴⁶⁵ Roku 1836 pak Matyáš Kalina z Jäthensteinu píše o plešiveckých valech jako o opevnění.⁴⁶⁶ Zřejmě se o tom dozvěděl od svého švagra F. Olbrichta. Zmiňuje se zde také o nálezu jineckých bronzů z roku **1825**. Byl jím podrobně popsán.⁴⁶⁷

Osvícenství napomohlo tomu, že už i místní prostí lidé začali mít povědomí o místních archeologických nalezištích.⁴⁶⁸ Roku 1852 procestoval Hostomicko romantický terénní archeolog Václav Krolmus. Ten se zmiňuje o Plešivci, ale sám na vrchol nevystoupil.⁴⁶⁹

V 60. letech 19. st. se Plešivcem zabýval amatérský archeolog František Olbricht. 26. 10. 1861 se sešel archeologický sbor Musea království českého a J. E. Vocel zde coby předsedající přednesl Olbrichtovu zprávu z Teplic „v nížto se zvláště obrací pozornost

---

⁴⁶² ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 42

⁴⁶³ SKLENÁŘ, Karel. Hradiště na Plešivci v počátcích archeologického výzkumu. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 38 – 39*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1987. ISSN 0231-5165. s. 269

⁴⁶⁴ SKLENÁŘ, Karel. Lidová archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 75

⁴⁶⁵ SKLENÁŘ, Karel. Hradiště na Plešivci v počátcích archeologického výzkumu. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 38 – 39*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1987. ISSN 0231-5165. s. 271 – 272

⁴⁶⁶ KALINA von JÄTHENSTEIN, Mathias. *Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Altertümer*. Praha: 1836. s. 173 – 179

⁴⁶⁷ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 7

⁴⁶⁸ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 42 – 43

⁴⁶⁹ SKLENÁŘ, Karel. Hradiště na Plešivci v počátcích archeologického výzkumu. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 38 – 39*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1987. ISSN 0231-5165. s. 270

k pohanským kamenným hrobům v lese u Milevska a k rozsáhlým předhistorickým valům na vrchu Plešivci u Hostomic.⁴⁷⁰ Dopis vzbudil ohlas a stejně tak byl ctěn další dopis předčítaný 27. 2. 1864. Zdá se, že právě on podal první ucelenější popis hradiště. Zmiňuje se o orientaci, dvojitěm valu a jeho délce apod. Otázky vzbuzovalo, k čemu mohla sloužit akropole. Sám Olbrich o tom nic nepíše.⁴⁷¹ Dokonce tu chtěl roku 1864 provádět první vykopávky. To nakonec nebylo nerealizováno. Z jeho rukou máme alespoň pláněk hradiště (ačkoli nepříliš správný), který zhotovili a uveřejnili roku 1967 němečtí studenti z Prahy Wenzel Dressler a Johann Kienmann.⁴⁷²

V 60. letech rostl zájem o archeologii a tím i povědomí veřejnosti. Nalezené předměty a depoty začaly být předávány do rukou archeologů. Proto je toto období specifické největším počtem nálezů depotů. Depoty se tak ve velkém nalézali i na Plešivci. Roku 1867 jeden objevil Alois Běhoun, rolník z Rejkovic, a předal ho do Národního muzea. Naproti tomu přesný opak roku 1872 provedl kovář Kocourek z Běštína, který depot roztavil a zpracoval. Nálezy z 60. let vzbudili o Plešivce velký zájem. Dokonce majitel Čenkovského parního mlýna Duchoň nabídl 10 zlatých na archeologický průzkum Plešivce, ke kterému nakonec nedošlo. V 70. letech pak zájem pokračoval. Např. František Hrdlička, sedlák z Jinec pravidelně posílal předměty i dopisy do NM.⁴⁷³ K 9. 4. 1874 je datována zmínka o darované bronzové sekyrce. Hrdlička je zde jmenován jako Jedlička.⁴⁷⁴ Sám napsal: „... žadam vas neyponiženeji bi jste si neobtěžovali laskavje mne parma řadki mne spravit jeli to bronz a sktreho času pochazi, nalezen jestn na vrchu plešivci u Jinec ve rozvalinách na temeni samho vrchu.“ Stejně tak 7. 9. 1886 datuje další odevzdaný předmět, tj. kamenný sekeromlat z mladšího neolitu či eneolitu, o kterém soudí, že „dle mého zdaní bi mnel bity předmnet ze stare kamene dobi, ...“⁴⁷⁵ Další bronzová sekerka byla nalezena rolníkem z Otmíče Tomášem Mužíkem, který byl sběratelem předmětů z Plešivce. Mezi další pak patří např. lesník Pietschmann z Bezdědiček.

⁴⁷⁰ Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné IV*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1861. s. 178 – 179

⁴⁷¹ Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1864. s. 38

⁴⁷² SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 27

⁴⁷³ SKLENÁŘ, Karel. Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 77 – 78

⁴⁷⁴ Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné X*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1875. s. 391

⁴⁷⁵ SKLENÁŘ, Karel. Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 79, 81

Jedním z nejsvráznějších lidových archeologů byl pak Jan Nepomuk Zykán z Čenkova.⁴⁷⁶ Do Brd se přizemil (po romantické zápletce) z Povltaví. Byl to písmák, sběratel památek, šířitel národního povědomí a amatérský archeolog. Sháněl informace o osídlení, keramiku, bronz a zkameněliny, tedy trilobity. Z archeologického hlediska se zajímal i o bitvu husitů u Čenkova a Hluboše, kterou se mu podařilo dokázat. Zároveň byl knihomolem a jeho nejoblíbenější knihou se namohla stát žádná jiná než Hájkova kronika.

Nutné je zmínit jeho spolupráci s J. E. Vocelem. Ten v té době pracoval na Pravěku země české a tak se do tohoto památného a důležitého přehledu dostal i Plešivec. Za Vocelem se Zykán vydal roku 1865 na svátek sv. Václava, kdy bylo Národní muzeum přístupné veřejnosti i mimo běžné návštěvní hodiny a vzal si sebou právě keramické střepy z Plešivce, což odstartovalo jejich spolupráci. Při předčítání první zprávy sboru roku 1865 vzbudil Plešivec velký ohlas.⁴⁷⁷ Následně se Zykánem spolupracoval František Beneš, který pomáhal Zykánovi vytvořit první plán hradiště, jež byl otištěn v Památkách archeologických roku 1867. Zykán je upozorňoval na nálezy prehistorických památek na plešiveckém hradišti i jinde v okolí. Psal obsáhlé dopisy, zhotovoval nákresy atd.

Kvůli nepříliš vysokému vzdělání se dopouštěl řady pravopisných chyb, ale chyběl mu i širší přehled a kritičnost.⁴⁷⁸ Skvěle tak zapadl do romantického ducha tehdejší archeologie. Samozřejmě se kvůli tomu dopouštěl i různých smyšlenek. Příbuzní rozebrali a poztráceli jeho sbírku se spisy, nálezy, kresbami atd. Ztratilo se tak i mnohé o Plešivci a z Plešivce. Z celé sbírky zůstal zachován jen jeden dopis, jeden rukopis a dva situační náčrty. Je pro něj typické i neodborné zacházení s nálezy, např. když kopal na Komorsku, našel řadu keramických předmětů. Najal však neznalé dělníky a tak z nich zbyla jen drť keramických střepů. Přesto mu Plešivec vděčí za mnohé. Ve svém vlastním díle napsal: „... říceniny Plešivecké patřily do počtu oněch míst podbrskéjma vrcholama a pásmem spojené od míst královského Marobudu v Zbraslavi ležícího, ...“ Interpretoval tak Plešivec jako markomanské hradiště, což jistě učinil pod vlivem Jakuba Hrkala. Poté, co F. Beneš napsal o Plešivci vlastní

---

⁴⁷⁶ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 96 – 98

⁴⁷⁷ SKLENÁŘ, Karel. Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 83

⁴⁷⁸ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 98 – 99, 118

spis, Zykán zde končí.⁴⁷⁹ Vocel i Beneš se o Zykánovi vždy zmiňují a hovoří i o jeho dalších aktivitách.⁴⁸⁰

Podobnou postavou byl Filip Hlavín, sedlák z Běštína. Jedná se o nálezce depotu z roku **1877**. Znáмым se stal především pro svou vlastní sbírku. Plešivecký depot však uvědoměle nabídl Národnímu muzeu za úhradu nákladů na získání a odeslání depotu.⁴⁸¹ To za něj nabídlo 15 zlatých. Takto odpověděl: „Zpřijmem tímto se úplně spokojuji, naproti tomu přeju sobě, aby tato bronzová starožitnost vypsaná a v českých časopisech uveřejněná byla. Mou péčí bude, abych opět sbírku Museum naší něčím obohatil. (V Běštíně dne 22. dubna 1877)“ Bohužel nic zveřejněno nebylo. Předměty získané za úhradu výloh se totiž nepovažovaly za dar. Případem se věnoval muzejní knihovnick A. J. Vrťátko. Ten koupi doporučil se slovy, že „Cizá muzea, např. St. Germainské na místě by co nejochotněji 20 zl. zaplatila.“ Je zároveň možné, že depot zamýšlel jako dar a jen tak se zeptal: „Račte mně vědomosti dáti, zdaly by my též spojené tímto útraty nahrazeny byly.“ Nevíme tedy, jak to vlastně bylo. Celá kauza zůstává zahalena.⁴⁸² Každopádně víme, že k Hlavínovi se na sbírku přišel roku 1921 podívat i Axamit s Tillem.⁴⁸³

Jedním z posledních důležitých místních lidových archeologů byl Mořic Lüssner,⁴⁸⁴ rodák z Broumova. Byl to Němec a zároveň uvědomělý český vlastenec. Od roku 1870 působil do konce života jako okresní hejtman v Hořovicích. Stále přispíval do Památek archeologických a místopisných, pracoval jako konzervátor památkové péče pro Pražský kraj apod. Podal o Plešivci zprávu, přičemž přišel do styku i s jedním z Plešiveckých bronzových nálezů. Byl to dobře zachovaný bronzový kruh, nalezený blízko hájovny v Bezdědičkách, který byl datován do pozdní doby bronzové. Píše i o depotu z roku **1878**.

Romantické ovzduší poloviny 19.st. bylo jako stvořené pro divoké interpretace plešiveckého viklanu, který byl často pokládán za pravěké obětiště. K tomu nemáme žádné

---

⁴⁷⁹ SKLENÁŘ, Karel. Lidová archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 93 – 94

⁴⁸⁰ BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinecku. In: *Památky archaeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 434

⁴⁸¹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 184

⁴⁸² Tamtéž. s. 193

⁴⁸³ AXAMIT, Jan. Výlet na Plešivec u Jinec. In: *Památky archaeologické XXXII*. Praha: Archeologická komise České akademie věd a umění a Archeologický sbor Národního musea, 1921. s. 229

⁴⁸⁴ SKLENÁŘ, Karel. Archeologické zápisky Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 18*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1980. ISSN 0231-5165. s. 95 – 96, 98

doklady. V literatuře se uvádělo, že nese stopy po úpravě lidskýma rukama.⁴⁸⁵ To je značně diskutabilní. Samozřejmě ale mohl přitahovat pozornost. A to nejen v eneolitu, kdy nelze vyloučit povědomí o megalitických kulturách západní a severní Evropy.⁴⁸⁶ Viklany byly dříve často vykládány jako obřadní oltáře pravěkých kněží, druidů ale šlo o romantickou představu nezaloženou na faktech.⁴⁸⁷

Ze všeho zde uvedeného je patrné, že tzv. „lidoví archeologové z kraje pod Plešivcem,“ jak je nazývá K. Sklenář, byli pro počátky archeologického výzkumu na Plešivci naprosto zásadní a jejich role nezastupitelná.

Nakonec bych zmínil, že vesnička Mořina byla dlouho považována za nejstarší zkoumanou vesnici v Čechách, ale ve skutečnosti tento primát patří spíše blízkému Komorsku nebo Dolním Neslívám na Plzeňsku.⁴⁸⁸

6.2.1 Břetislav Jelínek

Tento archeolog se Plešivci věnoval pravidelně během 70. až 90. let 19. st. Provedl přesnější zaměření hradiště a jako nový prvek zde zavedl užívání vžitých místních názvů.⁴⁸⁹ Jeho práce jsou dodnes důležitým, i když komplikovaným, zdrojem informací. O Plešivci publikoval v letech 1876, 1877, 1882 a 1896 (viz seznam užití literatury). Nejprve se pokusím popis jeho přístupu k archeologii a intelektuálního zázemí, ze kterého vycházel. Jedině tak můžeme porozumět jeho zprávám z Plešivce. I z tohoto důvodu je mu věnována celá podkapitola.

Právě on byl jedním z prvních, který spojoval toponyma se samotnými nálezy a považoval je za vodítka k jejich nalézání. Kvůli nedostatku filologických znalostí ho pak tento přístup zaváděl častokrát na scestí a viděl slovanské osídlení úplně všude. Samozřejmě na něj měl v tomto ohledu vliv národního vlasteneckého hnutí. Jazykem se zabýval na skoro každé stránce textu a považoval ho za daleko spolehlivější nástroj, než interpretaci různých

---

⁴⁸⁵ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 87 – 88

⁴⁸⁶ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 191

⁴⁸⁷ SKLENÁŘ, Karel, BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 191

⁴⁸⁸ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 389

⁴⁸⁹ ČTVERÁK, Vladimír et al. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 275 – 276

artefaktů, jako byla keramika. Dokladem toho necht' je jeho romantická představa, že název Bójové pochází z českého boj a tak byli možná Slovaný.⁴⁹⁰

Byl o třicet let mladší než Mořic Lüssner. Tito se jako jediní v 70. letech 19. st. systematicky zabývali archeologií Podbrdská. Jelínek byl tou dobou podstatně méně zkušený než starší Lüssner.⁴⁹¹ Studoval celý region. Kupříkladu popsal vrch Ostrý, Lochovice (které perfektně zaměřil), Neumětely, Skřípel atd.⁴⁹² Pro Plešivec byl možná nejvýznamnějším ze starších archeologů, ne-li nejvýznamnějším vůbec. Podbrdskem se zabýval hlavně v mládí do roku 1883.

Žil v letech 1843 až 1926. Narodil se a vyrůstal v Lochovicích. Vystudoval na Filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity slovanskou filologii, historii a dějiny umění. Od roku 1883 byl prvním kustodem (tj. správcem sbírek) dnešního Muzea hlavního města Prahy a od roku 1895 i jeho ředitelem. Pro archeologii ho už v dětství nadchla lochovická a přilehlá krajina, včetně Plešivce, na který se dennodenně z Lochovic díval. Za svou kariéru učinil i řadu nálezů v samotné Praze. Často se jeho články objevovali v periodících jako byly Památkách archeologické a místopisné a nakonec i ve vídeňských odborných časopisech.⁴⁹³

V jeho nekrologu se dočítáme, že jeho největší prací byl spis „Die Böhme nim kampfe um ihre Selbständigkeit 1618 – 48“ z roku 1916. Kde vynikl, jak je pro něj typické, hlavně „nadobyčejnou pílí a zásobou materiálu více než jeho zpracováním.“⁴⁹⁴ Z dalších nejvýznamnějších děl je nutné zmínit Knihu o hradištích (Ueber Schutz – und Wehrbauten aus der vorgeschichtlichen und aelteren geschichtlichen Zeit, mit besonderer Rücksicht auf Böhmen) z roku 1885, kterou mu umožnily napsat zvláště jeho výzkumy z Plešivce. O ty se nezakrytě opírá a uvádí je jako příklady. Dnes bývá za jeho životní dílo považována právě tato monografie. Dále ještě napsal např. Nástin pravěkých dějin Čech (1892) a Přehled pravěku Prahy (1912).⁴⁹⁵

---

⁴⁹⁰ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 132 – 134, 152

⁴⁹¹ SKLENÁŘ, Karel. Archeologické zápisky Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 18*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1980. ISSN 0231-5165. s. 105

⁴⁹² JELÍNEK, Břetislav. Vrch Hradec, Lochovice, Neumětely a Skřípel. In: *Památky archeologické a místopisné XI*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1879. s. 112 – 115

⁴⁹³ *Břetislav Jelínek*. Dostupné z URL: <http://www.muzeumprahy.cz/bretislav-jelinek/> [cit.2020-06-28]

⁴⁹⁴ Zprávy. In: *Český časopis historický, XXXII*. Praha: Historický klub, 1926. s. 655

⁴⁹⁵ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 125 – 127, 153 - 154

Hlavním smyslem jeho práce bylo prožívat romantiku. Jeho práce jsou „pilnými kompilacemi.“ Tím se myslí, že měl velký přehled o pramenech, ale sám nic moc nového nepřinesl a ani nevyvodil z obdivuhodně nashromážděného materiálu žádné závěry. Prameny vybíral podle toho, jak se mu hodily. Pomalu na pravěk aplikoval i Hájkovu kroniku a za autoritu ještě na konci kariéry považoval V. Krolmuse. Jednou utvořený názor si držel nadosmrti a stále protěžoval slovanství. Často psal o místech a nálezech, o kterých už nikdo jiný nikdy neslyšel a ani je neviděl. On sám o nich zprávu přinesl až z druhé či třetí ruky. Ve srovnání se současníky jako byl František Xaver Franc, Josef Ladislav Píč, nebo Jan Hellich, vykazuje nebyvalou míru fantazie a promítání osobitých představ do nálezů.⁴⁹⁶

Nyní se mohu začít věnovat jeho práci na Plešivci. Přátelil se s malířem Bartolomějem Hlavínem z rodiny již zmiňovaného Filipa Hlavína. Měl rád lesní scenérie a upozornil Jelínka na Plešivec. Různá místa odtud pak nakreslil a vydal v časopise Ruch. Tím pobídl Jelínka, aby o Plešivci začal psát.⁴⁹⁷ Chodili na něj často společně a Hlavín mu ukázal některá místa, která Jelínek neznal.

Na II. sjezdu lékařů a přírodovědců českých v Praze 1881 zasedal i odbor anthropologicko-archaeologický. 27. 5. od druhé hodiny odpoledne probíhala přednáška Jelínkova. Ten říká, že na Plešivci našel stopy po kůlech od opevnění (jako na Hradci u Dobříše). Nevíme, kde k tomu mělo dojít. Vedle Starých a Malých vrat uvádí i jakási Nová vrata. Nakonec v poloze „Na sklepích“ očekává staré sklepy. Mluvil i o nálezech artefaktů.⁴⁹⁸ Jak k těmto informacím přišel? První vážnější průzkum na Plešivci provedl roku 1869. Své informace neustále doplňoval (např. průlom valem u Malých vrat popsal až roku 1878). Archeologicky zde působí právě až do roku 1881.⁴⁹⁹ Zajímal se zde a v blízkém okolí o několik celků. Ponejprve o hradiště na Plešivci, poté o zaniklé sídliště mezi Běštínem a Běřínem, dále o polohu „Nad Rejkovicemi“ a o samotné Rejkovice, o údajné pohřebiště „Mořina“ a nakonec o údajné pohřebiště „Komorsko.“ Samotné hradiště datoval jako spíše starší, protože se domníval, že hradiště na vrcholcích jsou starší než v nížinách.⁵⁰⁰ Jelínek

---

⁴⁹⁶ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 37

⁴⁹⁷ SKLENÁŘ, Karel. Lidová archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 80

⁴⁹⁸ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 85 – 86

⁴⁹⁹ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 33

⁵⁰⁰ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 131

ještě nemohl znát štítarskou keramiku a tak ji označil za, jak jinak, než slovanskou, čímž do budoucna zmátl i J. L. Píče. Tento omyl se podařilo napravit až J. Axamitovi.⁵⁰¹

Velmi literárně zdatně popsal cestu na Plešivec. Zaznamenal, co si o místě vyprávěli místní: „někteří nazývají valy prostě valy, jiní hradbami i šanci, hradiště samo ohradou; všickni však shodují se v tom, že tu někdy hrad jako město veliký stával, ovšem prý tomu již dávno.“ Domníval se, že val nebyl více než 2 metry vysoký. Za jeho času byl vnější val narušen čtyřmi cestami a vnitřní sedmi. Už zde je jasné, že Jelínkova práce nám skvěle pomáhá chápat proměny a vývoj lokality. Napsal přesný popis valu a hovořil o místní krajině tvořené hustým lesem. Mluvil o více i méně záhadných nálezech na temeni, jako o popelu, kostech, zlomcích nástrojů, střepích z nádob a malinko i o bronzích. Konkrétně zmiňoval Jinecké bronzky a Vývratecké střepy. Podle dobových pověstí tvrdil, „že předkům našim slovanským dobře hradiště toto známo bylo, ať je již sami budovali, nebo jeho ještě užívali, anebo vůbec jen pamatovali.“⁵⁰² Nakonec se o Jelínka zajímal i Karel Sezima. Jelínek stále trávil letní pobyty v Lochovicích a víme, že „často za hvězdných nocí spal na Plešivci.“⁵⁰³

Na tomto místě si zvláštní pozornost zasluhují místa, kterým svou zvláštní pozornost věnoval Jelínek. Ve svých textech se zmiňuje o jakési svatyni, kterou měl objevit společně s B. Hlavínem roku 1878. Situována měla být kdesi při cestě od Starých vrat k Rejkovicím v poloze Nad Rejkovicemi a to přímo pod vrcholem hory. Svatyni popisuje jako „kamenitý val či zídku na sucho kladenou, až 1,5 m vysokou a kruhovitě obklopující prostranství o průměru asi 13 m (jindy říká až 17 m) s chodbičkovitým vchodem k západu. Na opačné straně pak stál kamenný „oltář,“ čtyřhranný stůl ze vztyčených kamenů krytých navrchu kameny plochými, asi 1 m vysoký.“ Asi 250 m odtud se ještě měl nacházet podobný víceúhelníkový tvar ohrazený náspem. Pochopitelně hned odhadl, jak valy svatyně využívána. Přístup dovnitř měli jen vyšší kněží a náčelníci, přičemž prostý lid přihlížel z vnějšku. Za oltářem měl ještě stát posvátný strom. Prý šlo o dub. Jelínek chtěl, aby zde stála lípa, ale uznal, že tu žádné nerostou. Oba se sem poté vraceli a rozebrali oltář, ve kterém našli jen naplavený humus se zbytky dřevěných uhlíků a kořínky, pak nepravidelný rýhovaný střep a v ohradě prý kopali ještě několik střepů. Podle popisu by odpovídaly mladší a pozdní době bronzové. Druhou ohradu o průměru asi 80 m interpretoval jako zaniklou zahradu, shromaždiště poutníků nebo

---

⁵⁰¹ Tamtéž. s. 32

⁵⁰² JELÍNEK, Břetislav. Plešivec, Ostrý a Libomyšl. In: *Památky archaeologické a místopisné X*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1877. s. 693 – 696

⁵⁰³ CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 60

jako ohradu pro obětní zvířata. Nemohl si pomoci a samozřejmě hned zmínil místní pověst o zlatém stole ukrytém na Plešivci.⁵⁰⁴ Jako potencionálně důležitá informace by se mohl zdát, fakt, že v „kněžišti“ měl být nalezen hladký kámen, který by mohl být podle J. Maličkého neolitickou industrií.⁵⁰⁵

J. Axamit navštívil Plešivec o půlstoletí později. Vzpomíná, jak „okrouhlou stavbu s kamenným oltářem jsme v nich marně hledali, ač jsme Jelínkův plánec měli v ruce. Nikdo, ani hajný, kterého jsme potkali, nám o ní nedovedli povědět. Snad onen zloduch, o němž vypráví Jelínek, že v jineckých lesích, své říši, mstí se cizím vetřelcům, naše kroky spletl a vodil nás nad Rejkovicemi po pěšinách nepravých, snad vzaly valy za své při kácení lesa starého a zakládání nového. Vždyť uběhlo půl století od těch dob, co Hlavín domnělou svatyni kreslil.“⁵⁰⁶ Svatyně zaujala i Karla Sezimu, který ve 30. letech 20. st. tvrdil, jak na kamennou ohradu „se dodnes rozpomíná řada inteligentů, kupodivu však nikdo z prostého lidu okolního.“ Kam se svatyně poděla? O jakou stavbu vlastně vůbec šlo? Na přístřešek dřevorubců a uhlířů by byla taková stavba velká. Možná byla zničena při výsadbě stromů, nebo rozebrána kameníky těžícími zde křemenec. Také mohla být spotřebována s hromadami odpadu ze štěrkovny apod.⁵⁰⁷

Vesničku Mořina považoval za slovanský mohylník. Proč tomu tak bylo? Zřejmě podle místního názvu, tak jak to měl ve zvyku. Nedalekou vesnici Komorsko také označil za mohylové pohřebiště. Možná mu tak skutečně připadali.⁵⁰⁸ Pro svou nedokonalou metodiku nedokázal časově zařadit kolkovaný vrcholně středověký ornament. Znal podobné z Kozlu u Hostimi a tak podle nich možná datoval i Mořinu⁵⁰⁹ Vykopávky tu téměř nikdo jiný neprováděl. Prostor, tak jak mu rozuměl, změřil, přičemž měl dosahovat rozlohy 20 ha, z čehož pouze 3 ha měli být v lese. Mluvil o pohřebišti, co viděl z dálky. Samotné pozůstatky obytných objektů, které jsou dnes již datovány do vrcholného středověku, považoval za ploché a kruhové mohyly. Velmi podrobně pak vyličil, jak několik z nich rozkopal a pod hlínou našel kamenné konstrukce, popel, keramiku, kosti dřevěné uhlí a dokonce i železné

⁵⁰⁴ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 33 – 35

⁵⁰⁵ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 8

⁵⁰⁶ AXAMIT, Jan. Výlet na Plešivec u Jinec. In: *Památky archaeologické XXXII*. Praha: Archeologická komise České akademie věd a umění a Archeologický sbor Národního musea, 1921. s. 229

⁵⁰⁷ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 32 – 35

⁵⁰⁸ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 88

⁵⁰⁹ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 153

předměty. V závěru dedukoval i postup pohřbu a některé označil za rodinné.⁵¹⁰ Samozřejmě vše datoval do slovanské periody. Těžko říci, jak mohl k takovým závěrům dojít. Časovou nesrovnalost obhájí tím, že se „srovnává s náhledem i jiných badatelů, kteříž trvání pohanských pohřbův a upalování mrtvol místy až do XI. stol. za věc skutečnou pokládají.“⁵¹¹

Toto všechno bylo dlouhou dobu považováno za ukázkový případ špatně pojmutých vykopávek. Nic méně František C. Friedrich ve svém deníkovém zápisu z 25. 9. 1937 píše, že „jednu velkou mohyly kopal ve válečných letech (1914 – 1918) zde dr. Axamit s prof. Tillem. Dle vyprávění pí. Vrbové-Zeithamrové narazili na ohromný kámen, který pro nedostatek lidí nemohli zvednouti. Mohyla zůstala nedokopána.“ Poté co se na místo Plešivec později vrátil, se mu „přes velkou snahu (...) nepodařilo mohyly nalézt. Většina mohyl byla také rozkopána domácími lidmi, kteří předměty donášeli statkáři Hlavínovi a ten jim dával za ně obilí a jiné.“⁵¹² Možná nám Jelínek zachoval zprávu o již pomalu sto let neexistujícím nalezišti.

I o dalších místech spojených s Mořinou dnes není ani památky. Říká, že pět šestin pohřebiště již vzalo za své kvůli orbě.⁵¹³ Při studiu Mořiny objevil polohu „V Klínku,“ po které už dnes není ani památky.

Nakonec bych se zmínil o jeho interpretaci místního viklanu. Jeho zásluhou jde zřejmě o poslední viklan u nás zanesený do archeologické literatury. Ne nadarmo se Jelínkovi přezdívá poslední český romantik. Jednoznačně v něm viděl slovanské obětiště, protože „při bedlivějším ohledání nápadný jsou patrné stopy lidské práce, totiž rány nějakým ostrým nástrojem vedené (...) tak že jest všecek dolů do středu a uvnitř branovitě vysekán.“ Avšak nakonec uznal, že účel nemůže s jistotou znát. Společně se svým doprovodem v podobě B. Hlavína a lesníka Pietschmanna hovořili o ráně bleskem, která zničila jeden z čepů.⁵¹⁴

Jelínek svůj dojem z Plešivce uzavírá: „od nejstarších nám známých dob, jak z nálezů na něm učiněných možno souditi lze, až do historické doby obydlen byl, a že se na něm na ty

---

⁵¹⁰ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 33, 37 – 47

⁵¹¹ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archeologické a místopisné XII*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 89

⁵¹² LUTOVSKÝ, Michal, SLABINA, Miloslav. Archeologické dílo Františka C. Friedricha. In: *Archeologie ve středních Čechách 8*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 52

⁵¹³ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 47 – 48

⁵¹⁴ SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 37

časy po nižádném jiném národě než po Slovanech bezpečných stop nenachází.“⁵¹⁵ Nakonec velkou část Jelínkových nálezů z Plešivce zachránil před ztracením B. Hlavín.⁵¹⁶ Vše, co o Plešivci a blízkém okolí věděl, shrnul ve svém článku z roku 1896, který byl vlastně zároveň rozloučením s „láskou“ svého mládí.

6.3 Archeologický výzkum

Začněme u jedné z největších postav české archeologie 19. st. Od roku 1865 se díky Janu Erazimu Vocelovi hovořilo o Plešivci jako o tzv. keltická ohradě. On sám tak vnímal mnoho nalezišť, včetně Žďáru, Hradišťan i Ostrého. Opřel se o Caesara a jím zmiňovaný způsob staveb hradeb, tzn. náspů. Typický je popisem konkrétních stromů a jiných přírodních prvků, které se v jeho době na konkrétních místech nacházely. Nejinak tomu je s Plešivcem. Podotýká, že v jeho době ještě nejsou k dispozici přesné výkresy hradiště a přesný popis nechává na jiných. Vycházel ze Zykána a Olbricha. Mluvil o depotu z roku **1826** a o tom, „že zde před věky bylo hlavní středisko nějakého kmene Bojův, a samoděk vzbuzuje se domněnka, že na místě tomto se nalézala jedna z osad, ježto Ptolomaeus so pravěkého Bojohemu klade.“ Takže právě on za tuto dlouho tradovanou keltskou desinterpretaci hradiště může.⁵¹⁷ Pomohl tomu hlavně tím, že zařadil Plešivec (s Hradišťany, Žďárem i Ostrým atd.) mezi keltické ohrady ve svém Právěku země české. V podstatě zopakoval v této části díla kapitoly ze článku z roku 1865.⁵¹⁸

František Beneš byl na Plešivec vyslán J. E. Vocelem v srpnu 1866, zrovna když byla Praha obležena Prusy. Provedl zde přesné zaměření valů a zapsal hned po příchodu souřadnice, nadmořskou výšku, vzdálenost od Prahy, místopisem a terénem. Ohledal horu společně s J. Zykánem a napsal o tom článek do Památek Archeologických a místopisných. Určil, že valy sestávají z křemence atd. Za jeho působení zde ještě nebyly známé žádné nálezy keramiky, nástrojů apod.⁵¹⁹

Roku 1891 se o Plešivci zmiňuje Ludvík Šnajdr ve svém díle Počátkové předhistorického místopisu země České a některé úvahy odtud vycházející. Popisuje zde

---

⁵¹⁵ JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archaeologické a místopisné XII*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 90

⁵¹⁶ MALÍČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 8

⁵¹⁷ VOCEL, Jan Erazim. Keltické ohrady In: *Památky archaeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1865. s. 253 - 262

⁵¹⁸ VOCEL, Jan Erazim. *Právěk země české*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1868. s. 103 - 109

⁵¹⁹ BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinecku. In: *Památky archaeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 427 - 432

osídlení podél proudu Litavky (zde Litavy) a hovoří o „znamenitém a velmi rozsáhlém hradišti na temeni“ přičemž zmiňuje nálezy ze 70. let 19. st. a slavné jinecké bronzы 1825.⁵²⁰

Pozornosti Plešivec neušel ani J. L. Píčoví, který zařadil Mořinu mezi seznam mohyl pozdní doby pohanské, což samozřejmě přejal od Jelínka.⁵²¹ Jinak už on zmínil Plešivec jako typický příklad hradiště s kamennými valy. Ty následně přesně popsal spolu se svahem a terénem. Srovnal Plešivec se Žďárem a zmínil i Třemšín.⁵²²

Významnou roli při datování hradiště sehrál Jan Axamit, který poprvé přesně datoval hradiště po jeho návštěvě dne 23. 9. 1917, kterou podnikl s V. Tillem. Vydali se na Plešivec „puzeni zvědavostí.“ Uvádí, že „den byl nádherný, slunce kolem letní, jehličnaté lesy voněly tající pryskyřicí.“ Dataci provedl dle zlomků keramiky. Zároveň upřesnil, že Mořina je zaniklá vesnice, přibližně z doby Karla IV., protože podobnou keramiku znal (stejně červeně polévanou znal z Přerova nad Labem a z Tetína, kde byla nalezena s brakteátem z 13. st.).⁵²³ Mořina byla nato vymazána ze seznamu slovanských mohyl.

Mezi lety 1923 – 1925 nakreslil zdařilý pláněk hradiště ředitel školy v Lochovicích Jaroslav Halbhuber.⁵²⁴ Roku 1930 se pak o Plešivci zmínil i Karel Sezima v Monografii Hořovicka a Berounska. Plešivec znal dokonale, ale vycházel z B. Jelínka, kterého však chápal hlavně kriticky.⁵²⁵

Dvě zmínky o Plešivci byly obsaženy v denících významného amatérského archeologa Františka C. Friedricha. Ten věnoval velkou sbírku Národnímu muzeu. Je to mimo jiné objevitel hradiště Zavírka (1947). První zmínka pochází z roku 1931. Kopal zde v místech, kde byla lesním správcem p. Chleborádem nalezena deskovitá spona. Naleziště identifikoval jako chatu zničenou dobýváním pařezů s raně středověkou keramikou a slitek bronzoviny z období knovízské kultury. Druhá zmínka pochází z roku 1937 a týká se „mohyly“ na Mořině a ohledání valů. Nic méně už roku 1926 od strýce dostal darem dva nálezy, které byly

---

⁵²⁰ ŠNAJDR, Ludvík. Počátkové předhistorického místopisu země České a některé úvahy odtud vycházející. Pardubice: Knihkupectví Fr. Čančíka nástupce, 1891. s. 65

⁵²¹ AXAMIT, Jan. Výlet na Plešivec u Jinec. In: *Památky archaeologické XXXII*. Praha: Archeologická komise České akademie věd a umění a Archeologický sbor Národního musea, 1921. s. 229

⁵²² PÍČ, Josef Ladislav. *Čechy za doby knížecí, sv. 1. Část archaeologická. Starožitnosti III*. Praha: Nákladem vlastním J. L. Píče, 1909. s. 209 – 211, 361

⁵²³ AXAMIT, Jan. Výlet na Plešivec u Jinec. In: *Památky archaeologické XXXII*. Praha: Archeologická komise České akademie věd a umění a Archeologický sbor Národního musea, 1921. s. 229 – 230

⁵²⁴ SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova : besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 64

⁵²⁵ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 7

možná z Plešivce. Šlo o zlomek bronzové sekerky a o bronzový náramek z depotu.⁵²⁶ Byl jedním z posledních neprofesionálních archeologů. Některé jeho závěry je kvůli tomu nutné brát s jistou rezervou.

První a zároveň i nerozsáhlý výzkum hradiště proběhl roku 1947. Vedl ho A. Knor. Byly provedeny tři sondy na vnitřním hradišti nedaleko nálevkovité brány a dvě sondy na předhradí za ulicovitou bránou. Teprve tehdy bylo hradiště skutečně přesně identifikováno.⁵²⁷ Sondy dosahovaly délky 10 až 11,5 m a někde byly ještě rozšířeny. Byla zde zjištěná kulturní vrstva o síle asi 0,5 m.⁵²⁸ Výzkumu se zúčastnil i hořovický archeolog Josef Maličský, který získaný materiál zpracoval a zveřejnil. U nálevkovité brány byly nalezeny zlomky hlavně z pozdní doby bronzové. Jednalo se o jemnou, tuhovanou i zdobenou keramiku. Také se zde nacházely hrubší nádoby s hřebenovaným či dřívkovým povrchem. U ulicovité brány se východně od cesty našly hrubší a méně typické keramické tvary. Keramika tedy odpovídá knovízské kultuře v mladší době bronzové a jejímu štítarskému stupni v pozdní době bronzové.⁵²⁹ Nálezy byly uloženy do hořovického muzea.

J. Maličský se také zabýval Mořinou.⁵³⁰ Prohlásil o ní, že je to „lokalita záhadná o střepích problematických“ Později hovoří „o středověké vesnici pravděpodobně zaniklé během husitských válek.“ Z. Smetánka a V. Scheufler porovnali na Mořině informace od B. Jelínka se svou revizí terénu a roku 1962 ji tak datovali do 13. – 14. st. Usoudili také, že podle organičnosti, drobných vodotečů a cest jde zřejmě o vesnici kolonizační.

Karel Sklenář se v 80. letech zabýval dějinami archeologie na Plešivci a v přilehlém okolí. Jeho rukou tehdy vzniklo několikero důležitých a dodnes pravidelně citovaných článků na toto téma.⁵³¹ Pracoval i na soupisech archeologických nálezů a nalezišť mimo jiné z Berounska. Zároveň jako první uvažoval o tom, že Mořina je vlastně zaniklá vesnice Roudnička.

---

⁵²⁶ LUTOVSKÝ, Michal, SLABINA, Miloslav. Archeologické dílo Františka C. Friedricha. In: *Archeologie ve středních Čechách* 8. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 9 – 10, 52

⁵²⁷ MALIČSKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská* 3. Příbram, 1969. s. 7

⁵²⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 185

⁵²⁹ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 185

⁵³⁰ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 33 – 34

⁵³¹ Ve *Vlastivědném sborníku Podbrdská* (dnes *Podbrdsko*, vydává SOA Příbram): Archeologické zápisky Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka (18, 1980), Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem (25, 1983), Hradiště na Plešivci v počátcích archeologického výzkumu (38 – 39, 1987).

Později N. Nováček ve své práci o Komorsku našel zaniklé cesty mezi Komorskem a Mořinou, přičemž některé z nich zaměřil.⁵³²

Jeden z nejdůležitějších výzkumů na Plešivci proběhl ve dnech 23. 4. a 28. 5. 1985 týmem Karly Motykové z Protohistorické oddělení ARÚ Praha. Provedla zde řez valem a zmapovala současný stav lokality a její topografie. Právě tehdy byla vytvořena první fotodokumentace naleziště. Vznikl také celkový plán, doposud nejpřesnější, který byl ale stejně o 15 let později považován za příliš schematický.⁵³³

Roku 1989 převzal MNV v Jincích keramiku z pozůstalosti Milana Nováka. Byl to amatérský archeolog s rozsáhlou sbírkou literatury a i samotných předmětů. Vše měl rozříděné a popsané, ale popisky se nakonec nedochovaly. Vedle předmětů např. ze Slovenska se ve sbírce nacházejí předměty pocházející s největší pravděpodobností přímo z Plešivce a to v pestré škále od neolitu až po 20. st. Obecní úřad v Jincích předal sbírku do Okresního muzea v Příbrami. Bohužel je se sbírkou vázáno příliš málo informací na to, aby z ní bylo možné dělat jakékoli závěry.⁵³⁴

Od roku 2000 na Plešivci probíhal nedestruktivní archeologický záchranný průzkum⁵³⁵ organizovaný Okresním muzeem Příbram (Hornické muzeum Příbram) a Archeologický ústav Praha. První rok výzkumu (2001)⁵³⁶ byl zaměřen na detailní průzkum hradiště a jeho okolí. Byla nalezena pouze keramika pozdní doby bronzové a nevýrazné stopy po uhlicích. Byly odebrány vzorky na pilovou analýzu a byla magnetometricky zkoumána plocha v prostoru brány A a západně od ní. Taktéž se provedli povrchové sběry v okolí, se snahou hledat zemědělské zázemí hradiště. Na několika plochách už byl použit detektor kovů. Na přelomu tisíciletí se rozvoj geofyzikálních měření v rámci archeologie zaměřil mimo jiné i na

---

⁵³² KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia*, sv. 10/1. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 34

⁵³³ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie*. sv. 8. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 75, 81

⁵³⁴ SLABINA, Miloslav. Archeologické nálezy z pozůstalosti Milana Nováka z Jince. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 233 – 235

⁵³⁵ KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy na okrese Příbram v roce 2000. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 19*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2001. s. 91

⁵³⁶ KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2001. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 20*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2002. s. 99

záchranné a předstihové archeologické výzkumy.⁵³⁷ Jeden takový zde probíhal po celou dobu trvání záchranného průzkumu. Dalšího roku se u Starých vrat zkoumalo valové opevnění. Nebyly nalezeny jakékoli stopy po zahloubených objektech. Dále se nacházeli pouze železné předměty ze současnosti a nedávné minulosti.⁵³⁸ Třetího roku výzkumu (2002)⁵³⁹ probíhalo geofyzikální měření vybraných ploch v rámci hradiště. Bohužel ne ve větším měřítku, které bylo plánováno. Znemožnily to povodně, které zastihly Archeologický ústav v Praze. Alespoň úspěšně pokračoval sběr a v okolí tak byly nalezeny nové lokality. Poslední rok výzkumu (2003)⁵⁴⁰ přinesl další geofyzikální měření na vybraných místech a rozsáhlé prohledávání terénu detektorem kovů (15 ha, hlavně mimo hradiště). Byl proveden průzkum v zázemí a na podzim proběhla analýza sběrů. Byly identifikovány hlavně novověké až recentní nálezy. Pravěk až raný středověk byl v nálezech zastoupen v menší až minimální míře.

Tento doposud nejrozsáhlejší průzkum byl grantový, Ministerstva kultury ČR vedený pod označením „Pravěké hradiště Plešivec.“ Jeho cílem bylo zachránit vše, co ještě zachránit lze (hlavně kovové předměty). Výzkum se nesl ve stínu nelegálních nearcheologických aktivit z přelomu tisíciletí. Tím a ohrožení těžbou dřeva byl průzkum vyprovokován. Nalezeny byly dva malé zlomky mosazných drátů (středověk) a slitiny pod Starými vraty. Ta samotná byla zklamáním. Na účinný zásah zde bylo již pravděpodobně pozdě. Dalším důležitým cílem bylo vytvoření moderního a přesného plánu lokality. Základním problémem celého průzkumu byl fakt, že areál je příliš velký. S blízkým okolím, ve kterém bývaly také nalézány depoty, to činí několik set hektarů. Proto bylo vytipováno, na která místa se průzkum zaměří. Nakonec bylo pokryto asi 50 – 75% plochy, což činí 35, 7 ha. Vše bylo zaměřováno pomocí GPS a byl tak vytvořen plán lokality. Navíc se zjistilo, že se zdá, že okruh kolem hradiště (asi 4 km severně a 8 km jižně) je prázdný.⁵⁴¹

---

⁵³⁷ KŘIVÁNEK, Roman. Přehled využití geofyzikálních měření ARÚ Praha na archeologických lokalitách ve středních Čechách v letech 1999-2003. In: *Archeologie ve středních Čechách 8/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 365 – 366

⁵³⁸ KŘIVÁNEK, Roman. Přehled využití geofyzikálních měření ARÚ Praha na archeologických lokalitách ve středních Čechách v letech 1999-2003. In: *Archeologie ve středních Čechách 8/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 398 – 399

⁵³⁹ KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2002. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovědní, sv. 21*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2003. s. 199

⁵⁴⁰ KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2003. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovědní, sv. 22*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2004. s. 144

⁵⁴¹ KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy 58, č. 2*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 329, 332, 341

Další záchranný archeologický průzkum proběhl 3. 8. 2007 Hornickým muzeem Příbram a to po vývratu, který byl způsobený orkáнем Kyryl. Nalezen zde byl doposud jediný známý sídlištní objekt na hradišti. Průzkumu se účastnili Lenka Krušinová a Rastislav Korený.⁵⁴² Rastislav Korený je vůbec velmi důležitou postavou místního výzkumu. Nejen že participoval při obou záchranných výzkumech, ale v pozici archeologa Hornické muzea v Příbrami se dlouhodobě průběžně lokalitě věnuje a zjištění publikuje.

Nejposlednější terénní akcí byl výzkum Mořiny Lucíí Korbovou Procházkovou z Univerzity Karlovi v rámci její bakalářská práce, obhájené roku 2009. Cílem výzkumu bylo revidovat výzkum Břetislava Jelínka a jeho dokumentaci na Mořině, zjistit skutečné historické místní jméno zaniklé vesnice a moderně dokumentovat, geodeticky zaměřit a interpretovat relikty v intraviánu zaniklé vesnice.⁵⁴³ V rámci toho zde proběhl geofyzikální průzkum. Konkrétně magnetometrický pomocí cesiových magnetometrů (což je dobré pro vyhledávání zahloubených situací, vypálených materiály a kovy) a doplňkové geoelektrické odporové měření (na nehluboké podpovrchové kamenné relikty, destrukce apod.). Výzkum zasáhl do hloubky 0,5 m.⁵⁴⁴

Při svých úvahách o hradištích typu Plešivec ho opakovaně navštívil i Zdeněk Smrž.⁵⁴⁵

6.4 Dnešní stav lokality

Dnešní stav lokality ve vztahu k paleontologickým ani archeologickým nálezům rozhodně není citlivý. Pokusím se nyní o krátké vystižení hlavních problémů.

Stále se zde řeší (nebo neřeší) lesnictví.⁵⁴⁶ Je zde potřeba zavést podstatně jemnější způsoby činnosti. Je třeba volit vhodnou techniku, šetřící lesní porosty a půdu. Pro lokalitu by bylo příhodné, pokud by se snižoval stav holin a rostlo tu více listnatých stromů. I v souvislosti s CHKO je třeba čelit civilizačnímu působení v Brdech. Od roku 1989 tu probíhaly četné výzkumy přírodovědeckých pracovníků, kteří zde identifikovali 14

---

⁵⁴² KRUŠINOVÁ, Lenka, KORENÝ, Rastislav. Sídlištní objekt z doby bronzové na Plešivci u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 15., č. 1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 286

⁵⁴³ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia, sv. 10/1*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 25 – 89

⁵⁴⁴ KŘIVÁNEK, Roman 2011: *Dokument C-TX-201100004*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201100004> [cit.2020-06-14]

⁵⁴⁵ SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 275

⁵⁴⁶ ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 101 – 102

přírodovědecky cenných území. Poslední dobou zde roste vysoké procento nahodilé těžby. K dalšímu poškozování dochází v důsledku přírodních kalamit spojených se sněhem, větrem, námrazou a škůdci. Lesnictví stále ničí památky tohoto typu. Podobně či ještě hůře je na tom v blízkém okolí např. Zavírka. Někteří archeologové se domnívají, že Národní památkový ústav nedělá vše, co by mohl. Přitom při diskuzích svolávaných z pravidla po poničení památek se ukáže, že lesníci tak činí z nevědomosti, že se na daném místě vůbec nějaká památka nachází.⁵⁴⁷

Sběr trilobitů je v celé oblasti stále lákavý.⁵⁴⁸ Někteří jsou až 15 cm velicí. Právě tito velcí trilobiti jsou v zájmu pozornosti amatérů, kteří při jejich hledání ničí pro vědu možná daleko důležitější mikroskopické a neúplné zkameněliny. Ty jsou obvykle prakticky neviditelné. I když je mocnost jineckého souvrství místy až 450 m, zkameněliny nacházíme jen v několika metrech a to nepravidelně. Proto je obtížné je hledat. Kvůli několika horotvorným fázím je zdejší profil složitě rozlámán. To vše na jednu stranu paleontologické nálezy chrání, ale zároveň i ztěžuje výzkum. Roste potřeba ochrany vzácných míst, na kterých se zkameněliny objevují.

Problém je dlouhodobý. Už Venclovi roku 1979 upozorňovali, že našli několik buldozerem vytržených stromů v místě, kde prochází val a co je nejdůležitější, mění se tím jeho samotný reliéf.⁵⁴⁹ Konkrétně⁵⁵⁰ k poničení v důsledku lesnické činnosti dochází těžbou dřeva, budováním svážnic, příležitostných přístupových komunikací pro těžkou techniku, mechanizovanou lesní výsadbou, pluhováním terénu atd.. Nově vykácené plochy umožňují další nelegální prospekci. Skvělý přehled o zoufalé dynamice máme díky záchrannému průzkumu z počátku století, kdy během 4 let bylo zmapováno 16 nových pasek (0,5 až 1 ha), došlo osmkrát k novým zásahům do valu a některé případy byly natolik alarmující, že výzkumníci podali trestní oznámení. To bylo po čtyřech měsících vyšetřování odloženo. Celkově bylo nalezeno dalších 27 nepůvodních přerušení staršího data.

---

⁵⁴⁷ KYPTA, Jan. MAROUNEK, Jiří, NEUSTUPNÝ, Zdeněk. Nedatované hradiště na vrchu Zavírce (k. ú. Obecnice) v Brdech. In: *Památky středních Čech, roč. 32, č. 1* Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2018. s. 9 – 10

⁵⁴⁸ CÍLEK, Václav a kol. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 44

⁵⁴⁹ VENCLO, Slavomil, VENCLOVÁ, Natalie. 1979: *Dokument C-TX-197906641*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197906641> [cit.2020-06-27]

⁵⁵⁰ KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy* 58, č. 2. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 338, 340

Plešivec u Jinec je archeologickou památkovou rezervací od května 1968⁵⁵¹ a je také kulturní památkou (č. 45781/2-2629). Spadá pod Lesní správu Komorsko. Roku 2007 Městský úřad Příbram – Odbor koncepce a rozvoje města zde omezil pohyb těžké mechaniky pouze na lesní komunikace.

Druhým zásadním problémem je nelegální prospekce. Příklad máme z roku 1999. Fotografie nálezů máme jen díky velkému štěstí. Už se z nich ale nikdy se nedozvíme složení bronzů. Tak se nedozvíme jejich původ, a jestli byly přetavované. Nejistíme ani, jestli se na nich nenacházely zbytky organických materiálů, jaký byl celkový počet předmětů, jejich přesnou lokaci a ani způsob jejich uložení. To vše znesnadňuje datování atd. Jsme tak ochuzeni především o informace.⁵⁵² Při záchranném průzkumu na počátku 21. st. byla objevena celá řada stop po nelegální prospekci.⁵⁵³ Ať už různé mělké vkopy (10 – 20 cm) ale i široké a hluboké (více než 50 cm) s vyházenými většími kameny kolem. To by odpovídalo nepotvrzeným informacím o depotech z až 70 cm hloubky. V některých vkopech nechali lupiči novodobější kovové předměty, o které nakonec neprojevíly zájem. Střetáváme se tak s vysokou hustotou nelegálních vkopů (až 60% polygonů průzkumu) po celém hradišti. Nejhorší je, že během průzkumu se objevovaly stále nové jámy. Bylo evidentní, že dotyční měli dobře vytipováno kde hledat.

Na velké průzkumy a výzkumy už je nyní pravděpodobně pozdě. Lokalita je zásadně poničena a vykradena. Dle kvalifikovaného odhadu se např. podařilo na přelomu tisíciletí zajistit jen 1% kovových předmětů hmotné kultury Keltů z nezákonné prospekce. Plešivec měl bohužel tu smůlu, že patří mezi lokality, které byly nenávratně rozkradeny. V některých zemích muzea sama předměty vykupovala či průzkumy prováděla (Slovensko, Bavorsko, Rakousko, Velká Británie, Francie, Polsko). U prospekci z roku 1999 máme alespoň zprávu od J. Walhausera.⁵⁵⁴

Vše zmíněné se nedotýká jen vrcholového hradiště, ale celé lokality jako takové. Při geofyzikálním průzkumu Mořiny se jasně ukázalo, že stav podpovrchového dochování

---

⁵⁵¹ MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 3*. Příbram, 1969. s. 7

⁵⁵² KORENÝ, Rastislav, SLABINA, Miloslav, WALDHAUSER, Jiří. „Kauza Plešivec“ – nové nálezy depotů v roce 1999. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 232.

⁵⁵³ KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy 58, č. 2*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 330

⁵⁵⁴ WALDHAUSER, Jiří, FRÁNA, Jaroslav, SLABINA, Miloslav. *Keltské nálezy z Čech získané v letech 1990-2000 detektory kovů*. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 441

různých situací není neměnný. Lokálně se zde totiž negativně projevují novodobé úpravy terénu jako je budování lesních komunikací a lesní výsadba. Některé části Mořiny jsou natolik poničené (jih), že realizace průzkumů na daných místech už postrádá smysl. Výzkum jistě bude probíhat jen v odstupu od recentních zásahů.⁵⁵⁵

7 Muzejní expozice

Jak jsem již uváděl, velké množství plešiveckých nálezů bylo ztraceno nebo nelegálně rozchváčeno při prospekci detektorem kovů. Některé z předmětů byly uloženy do muzejních sbírek, ale časem se přesto staly nezvěstnými či špatně identifikovatelnými. Většina ze zachovalých artefaktů je uschována v depozitářích, ale malý zlomek z nich je možné vidět v expozicích muzeí, které dané artefakty přechovávají.

Nejvíce artefaktů je uloženo v Národním muzeu. To je bohužel v době realizace této bakalářské práce ve velké rekonstrukci a ve fázi budování nových expozic. Další větší množství artefaktů pak bylo uloženo do Muzea Českého krasu, respektive Muzea Hořovicka a do Hornického muzea v Příbrami. Právě zde sídlí archeologické oddělení, které má působnost na okrese Příbram, tedy i na katastru obce Rejkovice.

V muzeích je možné spatřit i sbírky geologické.

7.1 Muzeum Českého krasu

Nejprve něco k historii muzea.⁵⁵⁶ Roku 1888 byla zřízena zvláštní komise vedená učitelem Emanuelem Makovičkou. V tom okamžiku vznikla i budoucí muzejní sbírka. Následně vznikl spolek Museum a veřejná knihovna pro lid v Berouně a po vypracování prvních stanov roku 1892, můžeme hovořit o založení muzea. Muzeum se několikrát stěhovalo. Okresním muzeem se muzeum stalo roku 1954. V šedesátých letech zažilo horké chvíle a bylo na chvíli „přestěhováno de beden,“ přičemž došlo k částečnému zničení exponátů a poničení katalogů. První expozice v Jenštejnském domě byla otevřena roku 1968 a následujícího roku se po smrti J. Maličského součástí muzea stává i to hořovické. Název Muzeum Českého krasu nese od roku 1993. Značné škody muzeu napáchala povodeň z roku 2002.

---

⁵⁵⁵ KŘIVÁNEK, Roman. 2011: *Dokument C-TX-201100004*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201100004> [cit.2020-06-14]

⁵⁵⁶ *O muzeu*. Muzeum Českého krasu. Dostupné z URL: <http://muzeum-beroun.cz/historie/> [cit.2020-07-02]

7.1.1 Muzeum Hořovicka

Hořovická expozice se dnes nachází na Starém zámku v Hořovicích. Její historie je krátká, ale zajímavá.⁵⁵⁷ Nové muzejní prostory se stálou expozicí zde byly otevřeny roku 2017. Nápad zřídit v Hořovicích muzeum se zrodil již na počátku minulého století roku 1912. Tehdy městská rada zřídila muzejní komisi. Expozice byla postavena z předmětů na prezentaci hořovického kraje na Národopisné výstavě roku 1895 a sbírce řemeslných výrobků věnovaných muzeu místními cechy. Muzeum bylo slavnostně otevřeno 9. 4. 1933 a představeno veřejnosti výstavou obrazů. To bylo uskutečněno za pomoci Muzejního spolku založeného o rok dříve. Jednou z nejvýraznějších osobností muzea byl J. Maličký. Stal se právníkem a archeologem, který byl tak důležitý pro samotný Plešivec. Dále se zabýval vlastivědnou činností a pořádal různé muzejní přednášky. Byl to on, kdo připravoval výstavy. Některé jeho nálezy a dary od jeho přátel můžeme nalézt ve vitrině hned u vstupu.

Nově zbudovaná expozice návštěvníkovi nejprve ukazuje exponáty přírodovědného charakteru, včetně prvohorních zkamenělin. Následně je zde k vidění koutek vybavený inventářem z biedermeieru a další předměty denní potřeby z minulých dob.

Hned u vstupu do druhé místnosti je k vidění vitrína s archeologickými nálezy. Jako první je uveden Plešivec, který je prezentován jako Olymp Brd. Vystaveno je zde jedenáct bronzových předmětů. Konkrétně sedm šperků a čtyři sekerky. Soubor pak doplňuje šest slitků bronzoviny. Popisek lokality je doplněn plánem hradiště F. Beneše a J. Zykána z roku 1867, starším plánem B. Jelínka z roku 1877, leteckým snímkem v pohledu od Hořovic z roku 1996 a lidarovým snímkem ukazující reliéf celého vrchu. Druhou zmíněnou archeologickou lokalitou je hrad Valdek.

Druhá část expozice dále ukazuje produkty místní umělecké výroby a různé zajímavé předměty vážící se k historii Hořovic od středověku po 19. st. Zvláštní prostor je věnován cvočkařskému řemeslu. Nakonec návštěvník vstupuje do poslední třetí části expozice, kde se seznamuje s flórou a faunou Brdského hvozdu, brdskou turistikou a vojenskou historií.

Hořovickou expozicí popsal i Jan Čáka⁵⁵⁸. Zmiňuje, že expozice vystavovala exempláře zkamenělin. Popisuje také vztah místního obyvatelstva k tzv. "ráčkům." Dle jeho líčení je patrné, že dříve se více zaměřovala na geologii a tematiku Barrandienu.

---

⁵⁵⁷ *Muzeum Hořovicka – průvodce expozicí*. Hořovice: Muzeum Českého krasu, Muzeum Hořovicka, 2017.

⁵⁵⁸ ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 4. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. s. 131 – 132

Ze všech expozic vystavující plešivecké nálezy jich právě tato ukazuje nejvíce. Protože je muzeum malé, věnuje se zde archeologii jen několik vitrín . Na takto malém prostoru není možné umístit více nálezů tematicky příbuzných vedle sebe a tak je i Plešivec ponechán v jakémsi informačním vakuu.

7.1.1 Beroun

V době tvorby této práce nebyla v Berouně otevřena žádná archeologická expozice. Pouze několik nejstarších artefaktů spojených s nejstarší historií samotného města. Archeologie je zde opomenuta kvůli nedostatku volných prostorů. V časech, kdy jsou archeologické nálezy vystaveny, mohou být obvykle k vidění v Jenštejském a Salátovském domě na Husově náměstí. Tak tomu bylo např. při výstavě 20 let archeologie Berounska a Hořovicka,⁵⁵⁹ pod křídly Ústavu archeologické památkové péče středních Čech roku 2013. Výstava byla pořádána při výročí 20 let od založení zmiňovaného ústavu. Byla připravena Irenou Benkovou.

Daleko podnětnější se jeví paleontologická sbírka. Ta je k vidění v Geologicko-paleontologické sbírce expozice Barrandien v Jenštejském domě. Chronologicky seřazené tematické bloky návštěvníka postupně seznámí s geologickým i paleontologickým vývojem nebo i osobností Joachima Barranda. Ten po dobu návštěv regionu často navštěvoval berounského podnikatele, mecenáše a amatérského geologa Martina Dusla. Byli blízkými přáteli.⁵⁶⁰ Expozice je bohatá a ukazuje typické zástupce jineckého souvrství i paseckých břidlic. K vidění je jak *Ellipsocephalus hoffi*, tak *Paradoxides gracilis* nebo *Hydrocephalus minor*. Ještě podnětnější je poté venkovní expozice Geopark Barrandien, která vše ukazuje v daleko větším a přístupnějším měřítku. Průvodce návštěvníkovi ukáže i takové zajímavosti, jako je ichnofosilie skolithos.

7.2 Hornické muzeum Příbram

Muzeum, které je poslední v pořadí, bylo založeno jako první a to již. 12. 12. 1886.⁵⁶¹ Od počátku shromažďovalo především předměty z oblasti příbramského hornictví a hutnictví. Tím se přirozeně dostalo i ke sbírání předmětů geologických a zákonitě i paleontologických. Při muzeu je zřizováno Archeologické oddělení, ve kterém působí Veronika Macháčová a

---

⁵⁵⁹ ZŮNA, Zdeněk. *Archeologie Berounska*. Berounský region. Dostupné z URL:

<http://www.berounskyregion.cz/clanek/archeologie-berounska.html> [cit.2020-07-02]

⁵⁶⁰ MENCL, František. Podbrdsko v životě významných osobností : Joachim Barrande. In: *Podbrdské noviny*, roč. 15, vyd. 16, 13. 9. – 27. 9. 2007. Hořovice, 2007.

⁵⁶¹ *Historie*. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/muzeum/historie/> [cit.2020-07-02]

Rastislav Korený, který se Plešivcem dlouhodobě zabývá. Od 50. let muzeum postupně přebíralo staré hornické objekty na Březových Horách i v blízkém okolí a přijímalo do svých sbírek řadu různých fondů. Muzeum pořádá mezinárodní sympozium Hornická Příbram ve vědě a technice.

Archeologií se zabývá první část expozice v cáchovně Ševčínského dolu na Březových Horách v Příbrami. Z povahy tematického profilu muzea se zabývá především dějinami hornictví a z pravěkých kultur zmiňuje především Kelty, kteří v regionu rýžovali zlato. V první vitrině jsou k vidění ještě starší exponáty a mezi nimi i bronzové předměty z Plešivce. Tematika hornické archeologie je zde velmi dobře a názorně zpracovaná. Pravěkému období se přesto věnuje všeho všudy jen prvních pár metrů expozice.

V roce 2010 muzeum pořádalo výstavu *Doba spalovačů mrtvol*,⁵⁶² která se snažila veřejnosti představit podobu příbramského regionu v mladší době kamenné. Na přípravě výstavy pracoval i Rastislav Korený. Také zde byl zastoupen Plešivec a bylo zde upozorněno na problém vykrádání nalezišť.

Samostatná budova muzea je věnována mineralogii. Mineralogická sbírka je soustavně budována od roku 1850. Sbíрка paleontologická v jejím rámci byla založena v 80. letech 20. století a je průběžně doplňována.⁵⁶³ Převládají v ní trilobiti, kompletní i neúplní jedinci, ostnokožci, hyoliti, ramenonožci, přičemž je samozřejmě stěžejní část sbírky původem z jineckého kambria.

---

⁵⁶² *Doba spalovačů mrtvol*. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/akce/detail/doba-spalovacu-mrtvol/4/> [cit.2020-07-02]

⁵⁶³ *Podsírky*. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/muzeum/sbirky/podsirky/> [cit.2020-07-02]

Závěr

Celá práce se nakonec ukázala jako daleko složitější, než na počátku vypadala. Svou roli na tom neslo velké množství pramenů, které bylo nutné zpracovat a také velká pestrost, se kterou se můžeme na Plešivci setkat. Jednotlivé prameny (zvláště staršího data) spolu zdaleka ne vždy souhlasily a bylo je tak nutné podrobit poměrně přísné analýze.

Koneckonců přesně to si tato práce vytkla za cíl. Nashromáždit všechny dostupné informace a vytvořit z nich do té doby neexistující koherentní celek. V práci se podařilo zpřehlednit všechna archeologická období, ze kterých nám hora vydala doklady.

Druhým cílem práce bylo zanést lokalitu do regionálního kontextu. Vždy jsem se nejdříve zaměřil na fakta popisující Plešivec a poté jsem hledal souvislosti. Tímto způsobem byla členěna i většina textu. Přinést nadlokální obraz se mi dle mého názoru podařilo zaprvé především u interpretace neolitické a eneolitické industrie, zadruhé při pozorování významu stezky vedoucí podél řeky Litavky a protínající Brdské pohoří a zatřetí při hledání vztahů mezi blízkými hradišti pozdní doby bronzové, které bylo doplněno jejich komparací. Společně s tím jsem také ucelil dosavadní názory na typologii hradišť typu Plešivec v novodobé literatuře. Regionální kontext jsem měl na mysli pokaždé, uvedený výčet je pouze podtrhnutím oblastí, které jsem cítil jako nejpropracovanější.

V tuto chvíli již mohu říci, že dnešní archeologická lokalita Plešivec, tak jak jsem si ji teritoriálně vymezil, byla v minulosti navštěvovaná už od mezolitu, v dobách neolitu a eneolitu (kultura šňůrové keramiky) zde můžeme uvažovat i o neprofánní funkci tohoto vrchu. Nejdůležitější období Plešivec zažil v mladší době bronzové (knovízská kultura) a pozdní době bronzové (štitarský stupeň), kdy zde bylo trvalé osídlení. První období bylo spojováno především s metalurgií bronzů a druhé pak s životem velkého hradištního areálu. Cenné jsou především zdejší nálezy bronzových depotů, které jsou zaznamenávány od roku 1825. Hradiště vykazuje mnoho podobností s dalšími hradišti v regionu ze stejného období a to především skrze jeho valy. Zvláště nápadná je pak podobnost se Žďárem u Rokycan (Pavlovsko) a Okrouhlým hradištěm u Konstantinových lázní. O pohybu člověka na lokalitě lze uvažovat i během doby halštatské a možná i laténské. Ve středověku stálo hradiště na okraji sídlištního zájmu, pouze na jeho východním svahu se ve 13. – 14. a možná i 15. st. nacházela vesnička Mořina (Roudnička). Novější období lokalitu poznamenala těžbou rud, kamene a dřeva a zároveň i činností uhlířů. Lokalita je v současnosti vážně ohrožována lesnictvím a nelegální prospekci.

Prací se prolíná ještě otázka paleontologická, která je spojena s místním jinecký souvrstvím a paseckými břidlicemi. Nejtypičtějším regionálním trilobitem byl *Ellipsocephalus hoffi*, který se dokonce dostal do znaku městyse Jince.

Během práce na textu se mi potvrdilo, že lokalita si zaslouží ještě další bádání. Prozatím by bylo vhodné uspořádat a plně zpřehlednit všechny nálezy, zvláště ty které se dochovali v depozitářích muzeí. To je však práce pro zkušeného archeologa. Není třeba být v otázce nových poznatků pesimistou, i když to záchranné archeologické průzkumy z počátku 21. století naznačují.

Literatura

VIDANÉ PRAMENY

- AUGUSTÝNOVÁ, Markéta. *Doklady metalurgie bronzu doby bronzové v Čechách a jejich informační potenciál*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická. s. 22
- BABKA, Josef a kol. *Středočeský kraj: životní prostředí*. Praha: Středočeský kraj, 2007. 253 s. ISBN 978-80-254-1469-9. s. 61, 160
- BERÁNEK, Jan. *Jince : dějiny obce*. Jince: Obecní úřad, 2000. 135 s.; s. 5 – 8, 10 – 14, 16, 18 – 19, 22, 25, 101, 107
- BLÁHOVÁ, Marie a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek I. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-265-1. s. 85 – 86, 92 – 94*
- CÍLEK, Václav. *Střední Brdy : hory uprostřed Čech*. vyd. 1. Praha: Dokořán, 2015. 183 stran. ISBN 978-80-7363-720-0. s. 15 – 17, 59 – 60, 117 – 118, 131 – 132
- CÍLEK, Václav. *Střední Brdy*. Praha, Příbram: Ministerstvo zemědělství ČR Ministerstvo životního prostředí ČSOP, 2005. 376 s. ISBN 80-7084-266-0. s. 30 – 38, 40 – 44, 56, 62, 179 – 191, 193, 195 – 200, 204, 234, 270, 282, 285, 307, 309, 314, 318 – 319
- ČÁKA, Jan. *Toulání po Brdech*. 2. uprav. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1986. 332 s. (váz.) s. 42 – 46, 72 – 78, 96 – 99, 101 – 102, 112 – 114, 118, 122 – 133
- ČÁKA, Jan. *Střední Brdy-krajina neznámá*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. 157 s. ISBN 80-204-0752-9. s. 19 – 20, 112 – 115, 124 – 129
- ČTVERÁK, Vladimír a kol. *Encyklopedie hradišť v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2003. 431 s. ISBN 80-7277-173-6. s. 53 – 54, 207 – 209, 222, 224 – 226, 272 – 278, 232 – 234
- DVOŘÁK, Otomar. *Litavka - řeka skrytých pokladů*. 2. vyd. Beroun: Nakladatelství MH, 2007. 159 s. ISBN 978-80-86720-28-9. s. 12 – 13, 22 – 23, 27, 48, 61 – 62, 84 – 86, 130 – 131
- FEJFAR, Oldřich. *Zkamenělá minulost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1989. s. 96 – 97, 100
- HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů I*. vyd. 1. Plzeň: Starý most, 2012-2013. s. 152. ISBN 978-80-87338-24-7. s. 107 – 110, 112
- HAJŠMAN, Jan. *Tajemství brdských vrcholů II*. vyd. 1. Plzeň: Starý most, 2013. s. 199. ISBN 978-80-87338-32-2. s. 59 – 66
- HARDING, Anthony F. *European societies in the Bronze Age*. Cambridge, 2000. s. 352 – 353
- Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005 (1. díl)*. Praha: Český statistický úřad, 2006. s. 168
- HRALA, Jiří. *Knovízská kultura ve středních Čechách: Die Knovizer Kultur in Mittelböhmen*. Praha: Archeologický ústav ČSAV, 1973. Archeologické studijní materiály. s. 9 – 11, 117 – 121, 125 – 128

JIRÁŇ, Luboš a kol. *Archeologie pravěkých Čech / 5 Doba bronzová*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., 2008 s. 146 – 147

JIRÁŇ, Luboš. *Die Messer in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2002. Prähistorische Bronzefunde. Abteilung VII. Bd. 5. ISBN 3-515-07855-X. s. 37, 40

JŮNA, Jindřich. *Monografie Hořovicka a Berounska : literární umělci, pověsti. Díl 5*. Praha: Česká grafická unie, 1930. s. 30

KALINA von JÄTHENSTEIN, Mathias. *Böhmens heidnische Opferplätze, Gräber und Altertümer*. Praha: 1836. s. 173 – 179

KORENÝ, Rastislav. *Doba spalovačů mrtvol... aneb Malý průvodce mladší dobou bronzovou na Příbramsku*. Příbram: Hornické muzeum Příbram, 2010. s. 26

KŘÍŽ, Jiří. *Joachim Barrande*. Praha: Český geologický ústav, 1999. ISBN 80-7075-349-8. s. 10, 13

KUNA, Martin a kol. *Archeologický atlas Čech: vybrané památky od pravěku do 20. století*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2014. 517 stran. ISBN 978-80-87365-78-6. s. 194 – 195, 319 – 321, 323

KYTLICOVÁ, Olga. *Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen*. Stuttgart: Franz Steiner, 2007. edice Prähistorische Bronzefunde. Abteilung XX. 12. Band. ISBN:978-3-515-0971-1. s. 289 – 291

MALYKOVÁ, Drahomíra. *Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlišťích doby bronzové ve středních Čechách*. Praha, 2012. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou. s. 29

MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 8, 22, 24, 27, 40, 48, 76 – 78, 83, 91, 96 – 98, 106, 108, 112 – 113, 125, 128 – 129, 14, 143, 145, 148, 155 – 158, 171, 183

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I. díl*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1955. s. 63

NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela. *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. díl*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1956. s. 25, 264

PÍČ, Josef Ladislav. *Čechy za doby knížecí, sv. 1. Část archaeologická. Starožitnosti III*. Praha: Nákladem vlastním J. L. Píč, 1909. s. 29, 209 – 211, 361

PLEINER, Radomír, RYBOVÁ, Alena. *Pravěké dějiny Čech*. Praha: Academia, 1978. s. 546 – 550

PROKOP, Rudolf J. *Zkamenělý svět*. vyd. 1. Praha: Práce, 1989. s. 145 – 150, 152 – 154, 179 – 182, 195 – 196, 212 – 213, 244 – 246

SKLENÁŘ, Karel, BLÁHOVÁ-SKLENÁŘOVÁ, Zuzana, SLABINA, Miloslav. *Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-115-9. s. 26 – 27, 182 – 183, 191

SLÁDEK, František. *Lochovice : z historie podbrdského městečka*. 3. vyd. Lochovice: F. Sládek Obecní úřad, 1998. s. 8, 30

SLÁDEK, František. *Z kraje Horymírova: besedy se starým kronikářem o historii Lochovic, Libomyšle, Neumětel, Lhotky a okolí*. Lochovice: F. Sládek, 1999. s. 64, 90 – 91

SMEJTEK, Lubor a kol. *Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách*. 1 vyd. Praha: Libri, 2013. 455 s. ISBN 978-80-7277-510-1. s. 302 - 307

SMOLOVÁ, Věra a kol. *Příbram*. vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. 686 s. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 978-80-7422-489-8. s. 25 – 38, 503 – 504

ŠEFL, Josef. *Povídání o Brdech*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, 2004. 121 s. Sborník Muzea B. Horáka Rokycany, 3/2004. ISSN 0862-5387 s. 3 – 4, 8 – 12, 31, 47 – 54, 99 – 102

ŠNAJDR, Ludvík. *Počátkové předhistorického místopisu země České a některé úvahy odtud vycházející*. Pardubice: Knihkupectví Fr. Čančíka nástupce, 1891. s. 65

ŠPINAR, Zdeněk Vlastimil. *Knih o pravěku*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1988. s. 12 – 13

ŠŤASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Mirošov: Václav Šťastný, 2006. s. 45 – 54

ŠTEFFL, Jindřich. *Depoty z období popelnicových polí v Čechách a Sasku*. sv. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2014. ISBN 978-80-261-0319-6. s. 11 – 23, 25 – 26, 29 – 30, 104 – 106

TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd. 1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 12 – 18, 20 – 21, 26 – 29

VELFL, Josef. *Otisky času : báňská činnost ve Středočeském kraji*. Praha: Středočeský kraj, 2007. ISBN 978-80-254-0903-9. s. 14

VOCEL, Jan Erazim. *Pravěk země české*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1868. s. 103 – 109

WALDHAUSER, Jiří. *Encyklopedie Keltů v Čechách*. Praha: Libri, 2001. 591 s. ISBN 80-7277-053-5. s. 431

NEPUBLIKOVANÉ PRAMENY

Muzeum Hořovicka – průvodce expozicí. Hořovice: Muzeum Českého krasu, Muzeum Hořovicka, 2017.

STATI VE SBORNÍCÍCH

AUGUSTÝNOVÁ, Markéta. Střední Čechy a metalurgie bronzů doby bronzové. In: *Archeologie ve středních Čechách 22/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2018. s. 121 – 145

AXAMIT, Jan. Výlet na Plešivec u Jince. In: *Památky archaeologické XXXII*. Praha: Archeologická komise České akademie věd a umění a Archeologický sbor Národního musea, 1921. s. 229 – 230

BENEŠ, František. Plešivec a Ostrý na Jinceku. In: *Památky archaeologické a místopisné VII/5*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1868. s. 427 – 434

BLAŽEK, Václav. Co vypovídají místní jména o historii osídlení příbramského regionu? In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 7 – 13

BÖHM, Jaroslav. Drobné prehistorické nálezy. I. In: *Památky archeologické 1926, č. 1 – 2*. Praha: Archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1913. s. 46 – 63

BOUZEK, Jan. Problémy knovízské a milavečské kultury. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A - Historie. 17, č. 2 – 3*. Praha: Národní muzeum, 1963. s. 57 – 118

BUCHVALDEK, Miroslav. Kultura se šňůrovou keramikou ve střední Evropě. I. Skupiny mezi Harcem a Karpaty. In: *Praehistorica XII*. Praha: Univerzita Karlova, 1985. s. 92 – 95.

ČTVERÁK, Vladimír, STOLZ, Daniel. Pozdně halštatské hradiště Knihov u Zdic, okr. Beroun. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 313 – 319

DOBEŠ, Miroslav, KORENÝ, Rastislav. Sekeromlaty kultury se šňůrovou keramikou v muzejních sbírkách jižního Podbrdská. In: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách : jubilejní sborník k 60. narozeninám PhDr. Jiřího Michálka*. České Budějovice: Jihočeské muzeum 20, (2007,) s. 99-108.

FATKA, Oldřich. Zajímavý ostnokožec z jineckého kambria *Lichenoides Proscus* Barrande, 1846. In: *Vlastivědný sborník Podbrdská 22*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1982. ISSN 0231-5165. s. 123 – 126

JAKUB, Ivan, ŠTEMBERK, Jan. Brdy – destinace cestovního ruchu za protektorátu?. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 240 - 253

JECHORT, Pavel. Pravěké osídlení Brd. In: *Příspěvky k prostorové archeologii I*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 33 – 71

JELÍNEK, Břetislav. O Plešivci a jeho nejbližším okolí v době předhistorické. In: *Památky archeologické a místopisné XII*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1882. s. 85 – 90

JELÍNEK, Břetislav. Plešivec und eine nächste Umgebung in der Vorgeschichte. In: *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien 26*. 1896. s. 195 – 236

JELÍNEK, Břetislav. Plešivec, Ostrý a Libomyšl. In: *Památky archaeologické a místopisné X*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1877. s. 691 – 698

JELÍNEK, Břetislav. Vrch Hradec, Lochovice, Neumětely a Skřípel. In: *Památky archaeologické a místopisné XI*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1879. s. 109 – 120

JIRÁŇ, Luboš. Neobvyklé tvary bronzových nožů z období popelnicových polí v Čechách. In: *Sborník Miroslavu Buchvaldkovi*. Most: Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, 2000. s. 111 – 115

KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica, roč. 36, č. 2*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 387-394

KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice v poloze "Mořina" u Běštína. In: *Studia Mediaevalia Pragensia, sv. 10/1*. Praha: Univerzita Karlova, 2011. s. 25 – 89

- KORENÝ, Rastislav, FRÁNA, Jaroslav, FIKRLE, Marek. Nové poznatky o střední až pozdní době bronzové na Příbramsku. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 259 – 265
- KORENÝ, Rastislav, SLABINA, Miloslav, WALDHAUSER, Jiří. „Kauza Plešivec“ – nové nálezy depotů v roce 1999. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 229 – 233
- KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy na okrese Příbram v roce 2000. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 19*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2001. s. 91 – 92
- KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2001. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 20*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2002. s. 99 – 102
- KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2002. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 21*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2003. s. 197 – 202
- KORENÝ, Rastislav. Archeologické výzkumy v okrese Příbram v roce 2003. In: *Středočeský vlastivědný sborník : Muzeum a současnost, Řada společenskovední, sv. 22*. Roztoky u Prahy: Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, 2004. s. 141 – 144
- KORENÝ, Rastislav. Olga Kytlicová: Jungebronzezeitliche Horfunde in Böhmen. Prähistorische Bronzefunde XX, 12. Stuttgart 2007, 370 stran textu a 208 stran tabulek. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, XV*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2008. s. 281 – 284
- KORENÝ, Rastislav. Plešivec u Rejkovic - nové výšinné sídliště z doby stěhování národů?. In: *Archeologie ve středních Čechách 6/2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 423 – 424
- KORENÝ, Rastislav. Rejkovice a Jince, okr. Příbram. Nové nálezy štípané industrie z katastrů obcí. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 226 – 227
- KRUŠINOVÁ, Lenka, KORENÝ, Rastislav. Sídlištní objekt z doby bronzové na Plešivci u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 15., č. 1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 285 – 289
- KŘIVÁNEK, Roman, KUNA, Martin, KORENÝ, Rastislav. Hradiště Plešivec - preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality. In: *Archeologické rozhledy 58, č. 2*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 2006. s. 329 – 343
- KŘIVÁNEK, Roman. Přehled využití geofyzikálních měření ARÚ Praha na archeologických lokalitách ve středních Čechách v letech 1999-2003. In: *Archeologie ve středních Čechách 8/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 365 – 408
- KYPTA, Jan. MAROUNEK, Jiří, NEUSTUPNÝ, Zdeněk. Nedatované hradiště na vrchu Zavírce (k. ú. Obecnice) v Brdech. In: *Památky středních Čech, roč. 32, č. 1*. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2018. s. 1 – 10

- LÜSSNER, Mořic. O novějších nálezech na Plešivci a v okolí zvikovském. In: *Památky archeologické a místopisné XI*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1881. s. 587 – 588
- LUTOVSKÝ, Michal, SLABINA, Miloslav. Archeologické dílo Františka C. Friedricha. In: *Archeologie ve středních Čechách 8*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2004. s. 9 – 64
- MALIČKÝ, Josef. Plešivec a jeho památky. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 3*. Příbram, 1969. s. 7 – 13
- MALIČKÝ, Josef. Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách. In: *Památky, Pravěk 1947 – 1948, č. XLIII*. Praha: Archeologická komise České akademie, 1950. s. 21 – 42
- MENCL, František. Podbrdsko v životě významných osobností : Joachim Barrande. In: *Podbrdské noviny, roč. 15, vyd. 16, 13. 9. – 27. 9. 2007*. Hořovice, 2007.
- MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8*. Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s. 74 – 82
- NEUSTUPNÝ, Evžen. Teorie sídelních areálů. Český text článku: Settlement area theory in Bohemian archaeology. In: *Památky archeologické – Supplementum 1*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, 1994. s. 248 – 258
- NOVÁČEK, Karel, KROFTA, Tomáš. Brdy jako historická kulturní krajina a její archeologický potenciál. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 23 – 40
- PODBORSKÝ, Vladimír. Na okraj výroby bronzových předmětů staršího metalika na Moravě. In: *Archeologický sborník*. Ostrava: Profil, 1974. s. 68
- POLÁK, Stanislav. K regionálnímu pojmu Podbrdsko. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 8 – 9*. Příbram: Okresní archiv a okresní muzeum, 1947 – 1948. ISSN 0231-5165. s. 7 – 22
- PROSTŘEDNÍK, Jan, STOLZ, Daniel. Nová eneolitická sídliště na Hořovicku. In: *Archeologie ve středních Čechách 3/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 1999. s. 49 – 64
- PŘIBYL, Alois. Joachim Barrande a jeho návštěva v příbramských dolech. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko VII - IX*. Příbram: Okresní muzeum a Okresní archiv Příbram, 1974 – 1975. ISSN 0231-5165. s. 157 – 161
- SAKAŘ, Vladimír, SKLENÁŘ, Karel. Nástin vývoje pravěkého osídlení Podbrdsko. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 32 – 33*. Příbram: Okresní archiv, 1987. s. 5 – 20
- SKLENÁŘ, Karel. Antonín Kraft – zapomenutý archeolog Rokycanska. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie VIII*. Plzeň: Západočeské muzeum v plzni, 1992. s. 194 – 201
- SKLENÁŘ, Karel. Archeologické zápisky Mořice Lüssnera z Hořovicka a Hostomicka. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 18*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1980. ISSN 0231-5165. s. 95 – 106

- SKLENÁŘ, Karel. Břetislav Jelínek – „poslední romantik“ české archeologie. In: *Archaeologica Pragensia*, 22. Praha: Muzeum hlavního města Prahy, 2014. ISBN 978-80-87828-13-7 s. 9 – 166
- SKLENÁŘ, Karel. Hradiště na Plešivci v počátcích archeologického výzkumu. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 38 – 39*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1987. ISSN 0231-5165. s. 269 – 272
- SKLENÁŘ, Karel. Lidoví archeologové v kraji pod Plešivcem. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 25*. Příbram: Okresní vlastivědné muzeum, 1983. ISSN 0231-5165. s. 73 – 95
- SLABINA, Miloslav, SMEJTEK, Lubor. Měděná surovina z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách 9/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2005. s. 243 – 246
- SLABINA, Miloslav. Archeologické nálezy z pozůstalosti Milana Nováka z Jinec. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, VII*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2000. s. 233 – 238
- SMEJTEK, Lubor, DANEČEČEK, Vladimír. Bronzový tordovaný nákrčník z Plešivce u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách 20*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2016. s. 753 – 758
- SMEJTEK, Lubor. Slévání bronzu na knovízském sídlišti v Kněževsi u Prahy. In: *Archeologie ve středních Čechách 6*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2002. s. 227 – 239
- SMEJTEK, Lubor. Z dějin archeologického bádání na Příbramsku. In: *Vlastivědný sborník Podbrdsko 30*. Příbram: Okresní muzeum a Okresní archiv Příbram, 1986. ISSN 0231-5165.
- SMOLOVÁ, Věra. Historicko–geografické vymezení Brd. In: *Brdy : krajina, historie, lidé*. Vydání první. Praha: Státní oblastní archiv v Praze, 2018. 391 s. ISBN 978-80-88148-29-6 s. 11 – 22
- SMRŽ, Zdeněk. Knovízské hradiště Hradišťany (k. ú. Mukov) v severozápadních Čechách. Příspěvek k interpretaci hradišť typu Plešivec. In: *Archeologie ve středních Čechách 15/1*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 267 – 277
- STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 557-563.
- STOLZ, Daniel, SANKOT, Pavel. Nový soubor nálezů z hradiště Plešivec u Rejkovic, okr. Příbram. In: *Archeologie ve středních Čechách 15*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2011. s. 385 – 394
- STOLZ, Daniel. Sídliště I. stupně kultury s lineární keramikou a další nálezy na stavbě vodovodu v Lochovicích. In: *Archeologie ve středních Čechách 9/1*. Praha : Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2005. s. 103 – 110
- ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 117 – 163
- ŠALDOVÁ, Věra. Zpráva o výzkumu na Hradišťském vrchu u Okrouhlého Hradiště. In: *Minulostí západočeského kraje XV*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1979. s. 263 – 272

VILDOVÁ, Jarmila. Archeologické památkové rezervace v Západočeském kraji. In: *Archeologické studijní materiály, II*. Praha: Archeologický ústav Československé akademie věd, 1965. s. 127 – 129

VOCEL, Jan Erazim. Keltické ohrady In: *Památky archaeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1865. s. 254 – 263

WALDHAUSER, Jiří, FRÁNA, Jaroslav, SLABINA, Miloslav. Keltské nálezy z Čech získané v letech 1990-2000 detektory kovů. In: *Archeologie ve středních Čechách 5/2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2001. s. 441 – 458

ZÁPOTOCKÁ, Marie, ZÁPOTOCKÝ, Milan. Kult hor v neolitu? Neo- a eneolitické nálezy z hor a vrchů Českého středohoří. In: *Ecce Homo: in memoriam Jan Fridrich*. Praha: Krigl, ISBN 978-80-86912-45-5. s. 330 – 347

Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné IV*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1861. s. 178 – 180

Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné VI*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1864. s. 37 – 38

Zprávy o schůzkách archeologického sboru Musea kr. Českého. *Památky archaeologické a místopisné X*. Praha: Archeologický sbor Národního musea, 1875. s. 390 – 393

Zprávy. In: *Český časopis historický, XXXII*. Praha: Historický klub, 1926. s. 655

ŽÁK, Karel. Přínos výzkumu nivních sedimentů Litavky k poznání osídlení Příbramska ve 13. století. In: *Podbrdsko : sborník Státního okresního archivu v Příbrami, XVI*. Příbram: Státní okresní archiv Příbram a Okresní muzeum Příbram 7, 2009. s. 23 – 33

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Břetislav Jelínek. Dostupné z URL: <http://www.muzeumprahy.cz/bretislav-jelinek/> [cit.2020-06-28]

Doba spalovačů mrtvol. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/akce/detail/doba-spalovacu-mrtvol/4/> [cit.2020-07-02]

ELBL, Pavel. Ředitel Vojenské akademie ve Vídeňském Novém Městě František Josef Kinský. Dostupné z URL: <https://www.primaplana.cz/news/reditel-vojenske-akademie-ve-videnskem-novem-meste-frantisek-josef-kinsky/> [cit.2019-11-18].

GON III, S. M. *The Anomalocaris*. Dostupné z URL: <https://web.archive.org/web/20060823155437/http://www.trilobites.info/background2.html> [cit.2019-12-04]

HÁJEK, Ladislav. 1958: *Dokument C-TX-195801403*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195801403> [cit.2020-06-13]

HÁJEK, Ladislav. 1958: *Dokument C-TX-195801406*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-195801406> [cit.2020-06-13]

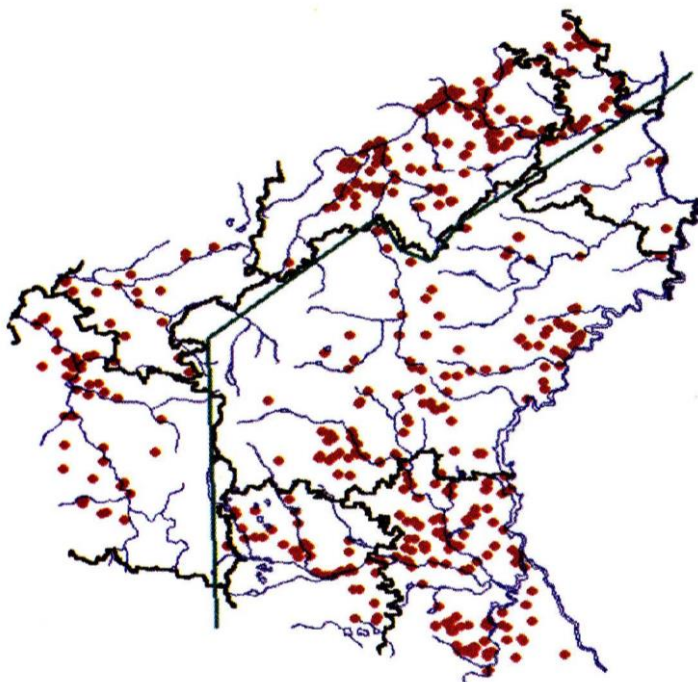
HANKO, Kristian. *Jak se měří sklon svahu*. 1. 10. 2010. Dostupné z URL: <https://snow.cz/clanek/1039-jak-se-meri-sklon-svahu> [cit.2019-11-03].

- Historie*. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/muzeum/historie/> [cit.2020-07-02]
- HLAVSOVÁ, Jaroslava. *Kloudný, kalý, plechý*. 1978. Dostupné z URL: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6049> [cit.2019-11-08].
- Hradiště Plešivec, archeologické stopy*. Národní památkový ústav. Dostupné z URL: <https://www.pamatkovykatalog.cz/hradiste-plesivec-archeologicke-stopy-14461119> [cit.2020-07-02]
- KŘIVÁNEK, Roman. 2011: *Dokument C-TX-201100004*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-201100004> [cit.2020-06-14]
- KUNA, Martin a kol. *SKŘIPEL, čtyřúhelníkové valy doby laténské*. Dostupné z URL: http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/skripel_be_viereckschanze [cit.2019-11-05]
- O muzeu*. Muzeum Českého krasu. Dostupné z URL: <http://muzeum-beroun.cz/historie/> [cit.2020-07-02]
- Plešivec*. Dostupné z URL: <http://www.brdy.info/kapitoly/plesivec.php> [cit.2020-05-23]
- Podsbírky*. Hornické muzeum Příbram. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/muzeum/sbirky/podsbirky/> [cit.2020-07-02]
- ŠNAJDR, Petr. *Tajuplná hora Plešivec*. 4. 5. 2007. Dostupné z URL: <http://brdsky.blog.cz/0705/tajuplna-hora-plesivec> [cit.2020-05-21]
- VENCL, Slavomil, VENCLOVÁ, Natalie. 1979: *Dokument C-TX-197906641*. Archeologický ústav Praha. Dostupné z URL: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/C-TX-197906641> [cit.2020-06-27]
- ZŮNA, Zdeněk. *Archeologie Berounska*. Berounský region. Dostupné z URL: <http://www.berounskyregion.cz/clanek/archeologie-berounska.html> [cit.2020-07-02]

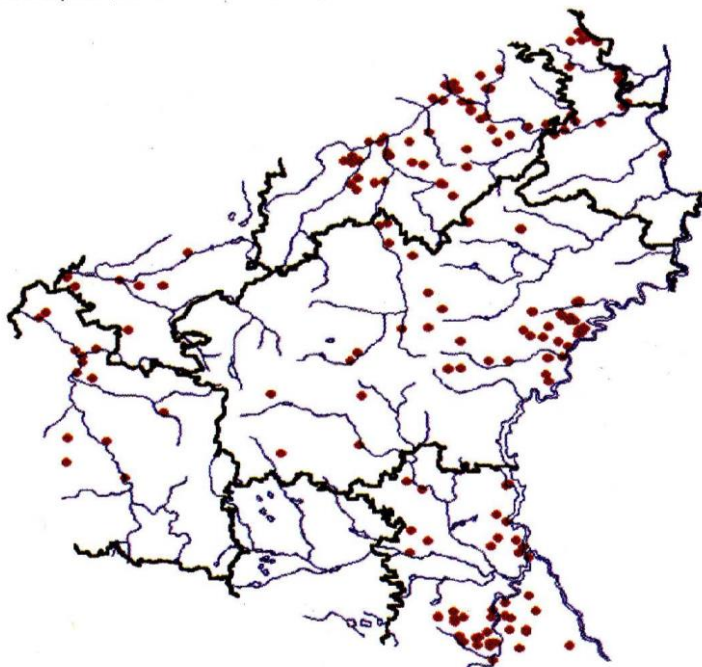
PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Rozmístění archeologických lokalit pravěkého stáří v Brdech⁵⁶⁴

Pouze doba bronzová⁵⁶⁵

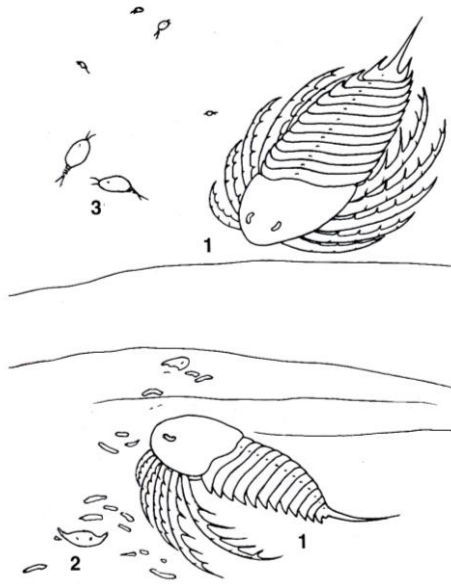
⁵⁶⁴ JECHORT, Pavel. Pravěké osídlení Brd. In: *Příspěvky k prostorové archeologii 1*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 56

⁵⁶⁵ JECHORT, Pavel. Pravěké osídlení Brd. In: *Příspěvky k prostorové archeologii 1*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003. 247 s. ISBN 80-86473-60-0. s. 62

Příloha č. 2

Spodní kambrium: pasecké břidlice⁵⁶⁶

1 – Kodymirus, 2 – Kockurus, 3 – Vladicaris

Střední kambrium: jinecké souvrství⁵⁶⁷

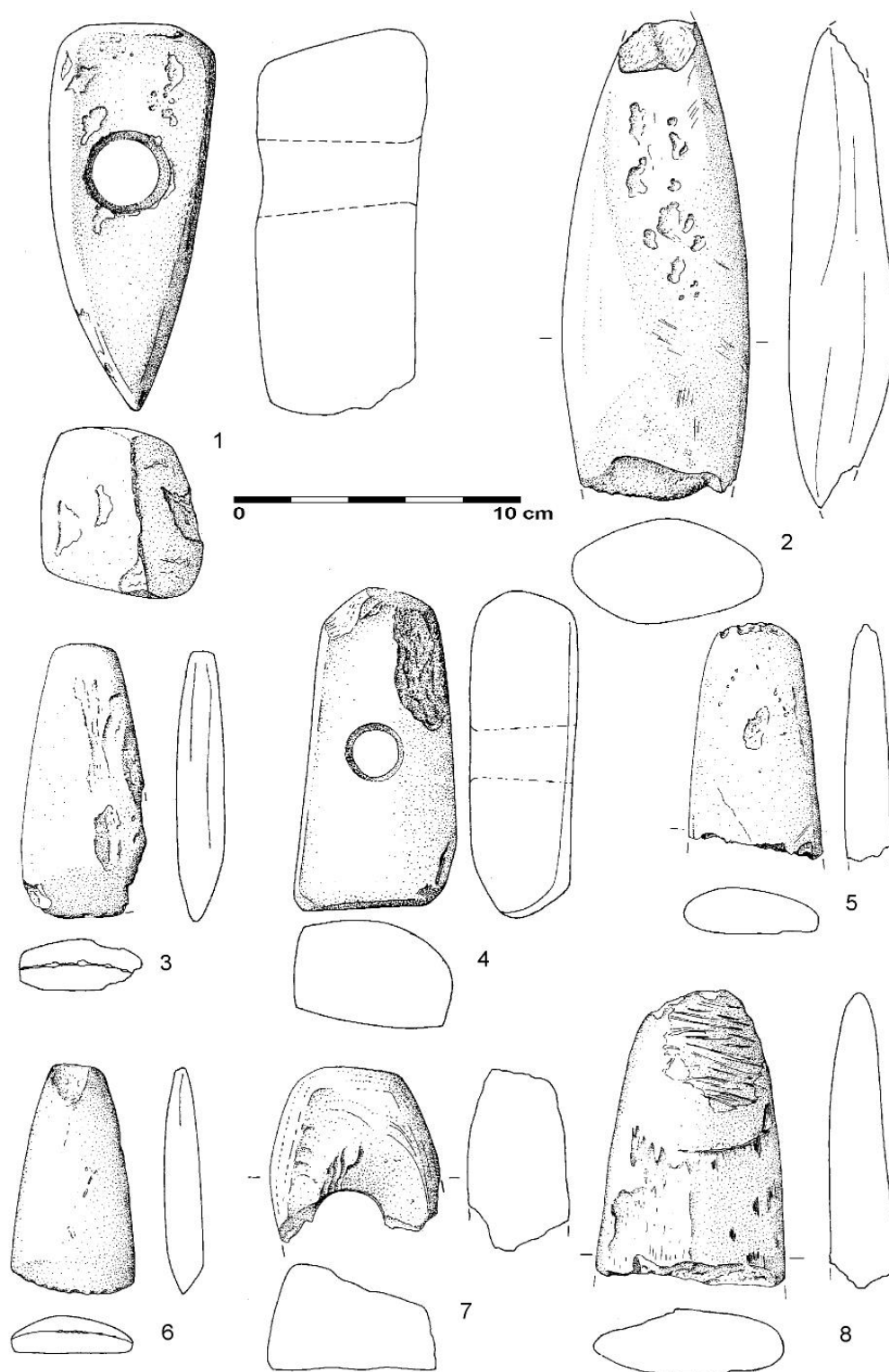
1 – Hydrocephalus, 2 – Sao, 3 – Phalagnostus, 4 – Luhocrinus, 5 – Trochocystes, 6 – larvální stadia trilobitů

⁵⁶⁶ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 16

⁵⁶⁷ TUREK, Vojtěch, HORNÝ, Radvan, PROKOP, Rudolf. *Ztracená moře uprostřed Evropy*. vyd.1. Praha: Academia, 2003. 193 s. ISBN 80-200-1000-9. s. 22

Příloha č. 3

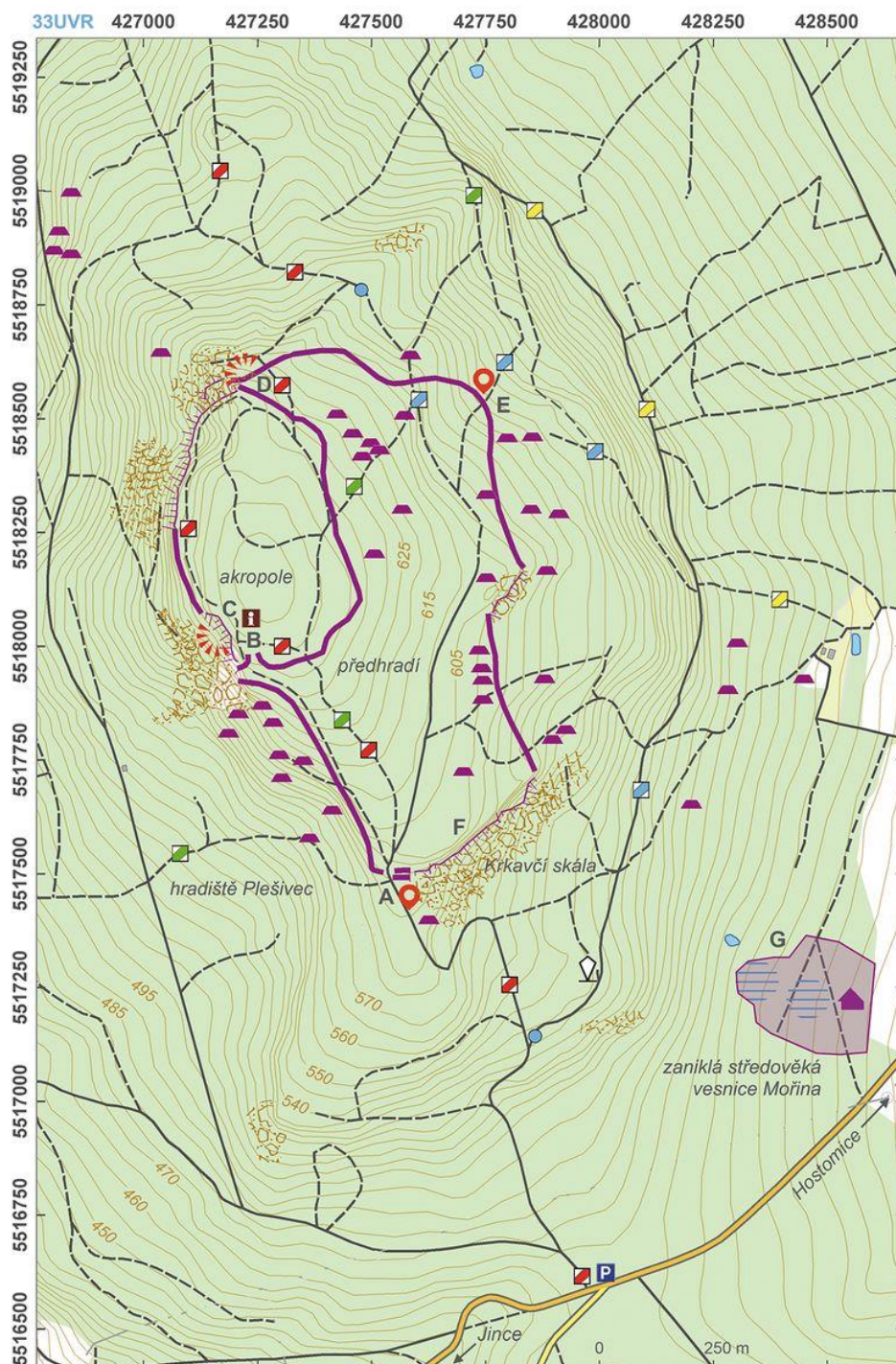
Broušená industrie z Plešivce a blízkého okolí⁵⁶⁸

1 - H 5215 (MČK), 2 - H 7630 (MČK), 3 - H 5217 (MČK), 4 - H 4117 (MČK), 5 - H 5220 (MČK), 6 - H 5221 (MČK), 7 - H 5218 (MČK), 8 - H 5681 (MČK)

⁵⁶⁸ STOLZ, Daniel - KORENÝ, Rastislav a kol. Broušená industrie z Plešivce. In: *Archeologie ve středních Čechách, roč. 13, č. 2*. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, 2009. s. 559

Příloha č. 3
Plán lokality⁵⁶⁹

A – tzv. Stará vrata, místo původního vstupu s nálezy několika depotů; B – vstup na akropoli; C – okraj akropole s výhledem do údolí; D – poloha Zahrada, spojení vnějšího a vnitřního valu; E – proražení valu novodobou cestou; F – tzv. Krkavčí skála, přirozené přerušení valu skalami; G – zaniklá středověká ves Mořina

⁵⁶⁹ REJKOVICE, okr. Příbram, Středočeský kraj [online]. Praha. Dostupné z URL: http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/rejkovice_pb_hradiste_plesivec [cit. 2019-10-12].

Příloha č. 4

Bronzové nálezy z Plešivce⁵⁷⁰

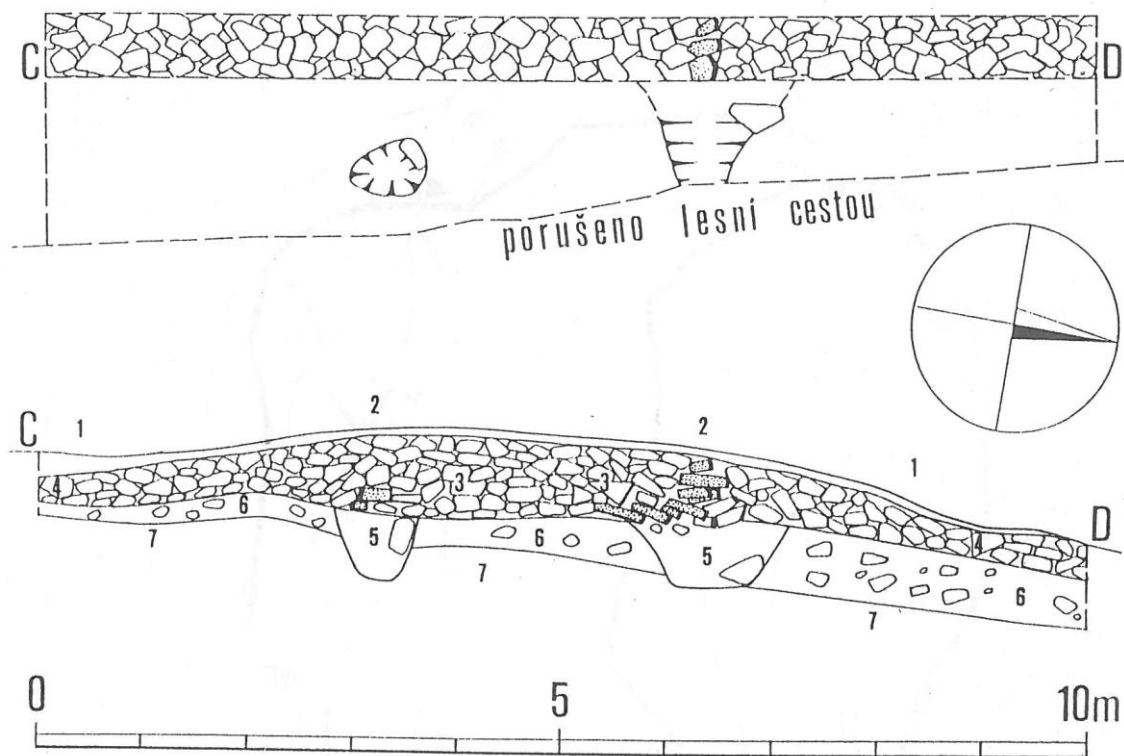

Fig. 4. Bronzové nálezy z Plešivce

⁵⁷⁰ MATOUŠEK, Václav, STOLZ, Daniel a kol. *Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku*. Hořovice : Elce Book Publishing, 2006. 324 s. ISBN:80-239-6244-2. s. 124

Příloha č. 4

Řez valem podle O. Motykové 1985⁵⁷¹

Plešivec, kat. území Rejkovice, okr. Příbram. Porušení valu vnějšího opevnění při rozšiřování recentní cesty. Nahoře: část vypracované půdorysné situace. Dole: ná-kres začistěného řezu, do kterého je promítnuta velká kúlová jáma patřící k vnitř-ní konstrukci opevnění a zachycená půdorysně. Zvrstvení: 1 - lesní humus, 2 - líco-vané kameny, 3 - skládané kameny, 4 - destruované kameny, 5 - šedožlutá jílovitá vrstva, 6 - žlutý jííl s menšími kameny - úprava pro založení hradby, 7 - podloží, jílovitý pokryv nad skálou.

⁵⁷¹ MOTYKOVÁ, Karla. Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec. In: *Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie. sv. 8.* Plzeň: Západočeské muzeum v Plzni, 1992. s 78

Příloha č. 5

Plešivec (Rejkovice): valy⁵⁷²

Stará vrata – ulicovitá brána (49.805917 N, 13.993123 E, směr pohledu: SV)

pozůstatky valu na západní straně vnějšího opevnění

vstup na akropoli – nálevkovitá brána (49.8102339 N, 13.9884047 E, směr pohledu: S)

Zahrada – setkání vnějšího a vnitřního valu (49.8147661 N, 13.9886325 E, směr pohledu: Z)

---

⁵⁷² Autor.

pozůstatky vnějšího i vnitřního valu na severní a východní straně

Malá vrata (N 49°48'53.82", E 13°59'44.55", směr pohledu: JZ)

vnější východní val

rozhled z Čertovy kazatelny, panoramatická fotografie

Příloha č. 5
Žďár (Pavlovsko)⁵⁷³

Brána na Zahrádku (N 49°44.308', E 13°39.443', směr pohledu: Z)

Valy jižního předhradí (N 49°44.071', E 13°39.089', směr pohledu: S)

Valy jižního předhradí (N 49°44.144', E 13°39.020', směr pohledu: V)

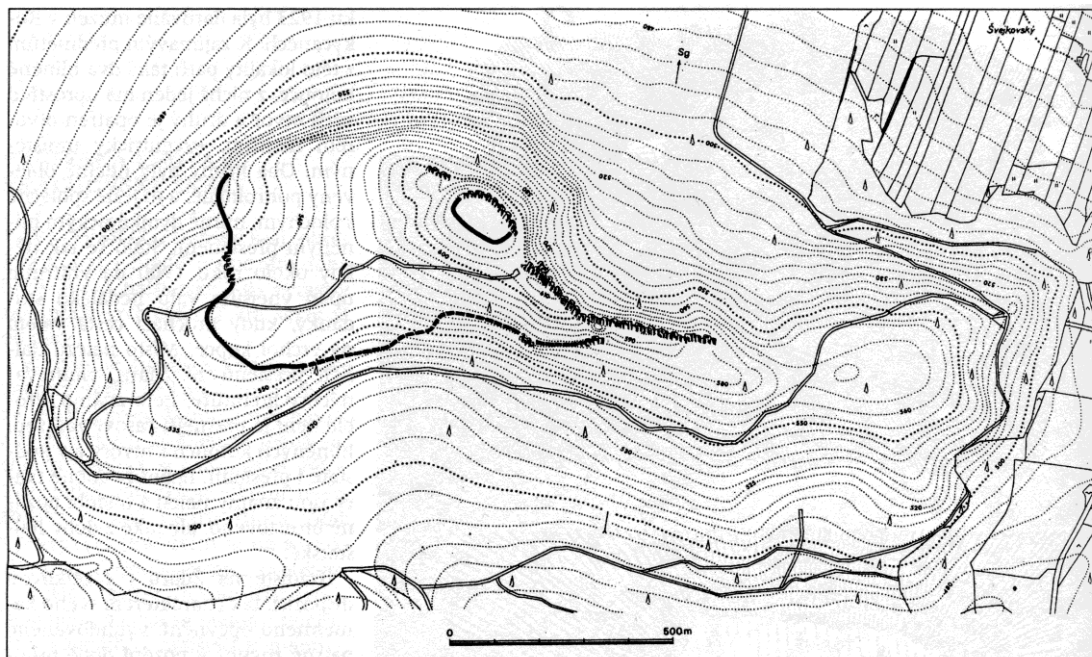

---

⁵⁷³ Autor

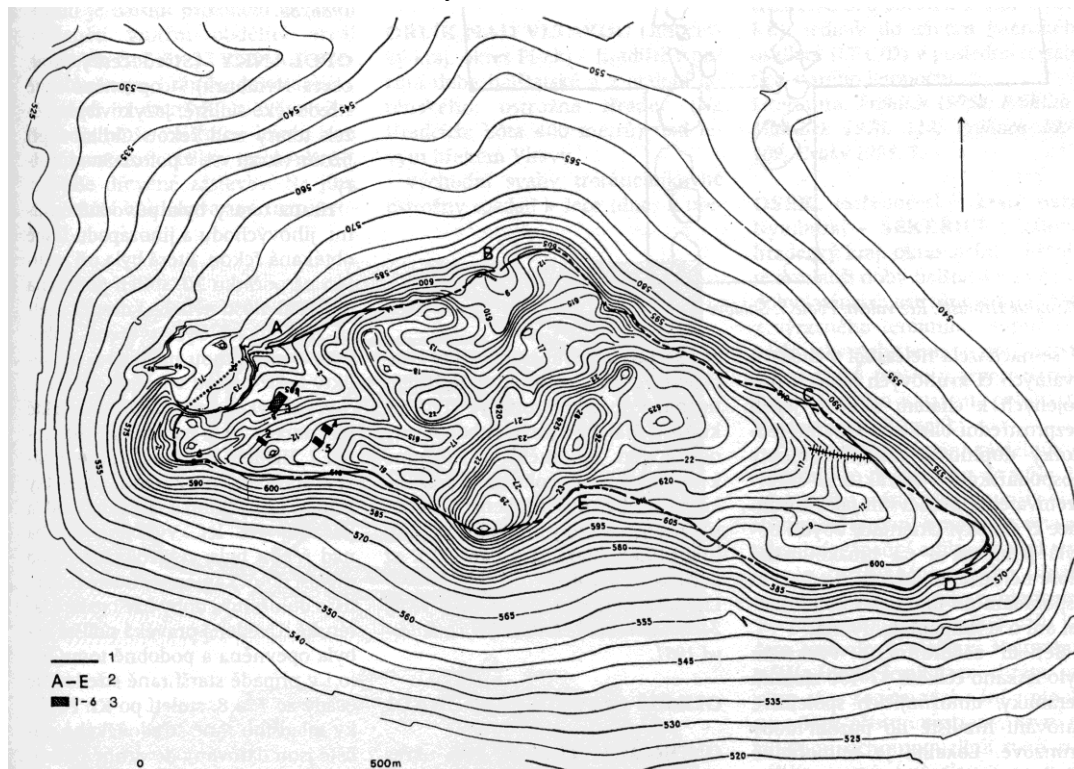
Plán lokality⁵⁷⁴

Pavlovsko. Plán hradiště. Podle V. Šaldové

Příloha č. 6

Okrouhlé hradiště u Konstantinových lázní⁵⁷⁵

Okrouhlé Hradiště. Plán hradiště. 1 – průběh valu, 2 – brány, 3 – rozsah výzkumu z let 1960–64. Podle V. Šaldové

⁵⁷⁴ ŠŤASTNÝ, Václav a kol. *Vrch Žďár u Rokycan*. Mirošov: Václav Šťastný, 2006. s. 59

Fotodokumentace⁵⁷⁶

Valy (N 49°52.192', E 12°59.801', směr pohledu: JV;

N 49°52.398', E 12°59.748', V)

Brána B (N 49°52.530', E 12°59.322', směr pohledu: V)

Brána D (N 49°52.204', E 13°00.072', směr pohledu: V)

⁵⁷⁵ ŠALDOVÁ, Věra. Sociálně-ekonomické podmínky vzniku a funkce hradišť pozdní doby bronzové v západních Čechách. In: *Památky archeologické LXVIII, č. 1*. Praha: Československá akademie věd, 1977. s. 139

⁵⁷⁶ Autor

Příloha č. 7
Muzejní expozice⁵⁷⁷

Muzeum Hořovicka – vitrína s nálezy z Plešivce (sekerky a bronzové slitky)

Beroun – Jenštejnský dům

---

⁵⁷⁷ Autor

Beroun – Jenštejnský dům (Ellipsocephalus hoffi)

Beroun – Geopark Barrandien

Beroun – Geopark Barrandien (ichnofosilie skolithos)

Příloha č. 8

Hornické muzeum Příbram – archeologická část expozice v cáchovně Ševčinského dolu⁵⁷⁸

⁵⁷⁸ Archeologie na Příbramsku. Dostupné z URL: <https://www.muzeum-pribram.cz/cz/muzeum/pracoviste/archeologie/> [cit. 2020-06-25]

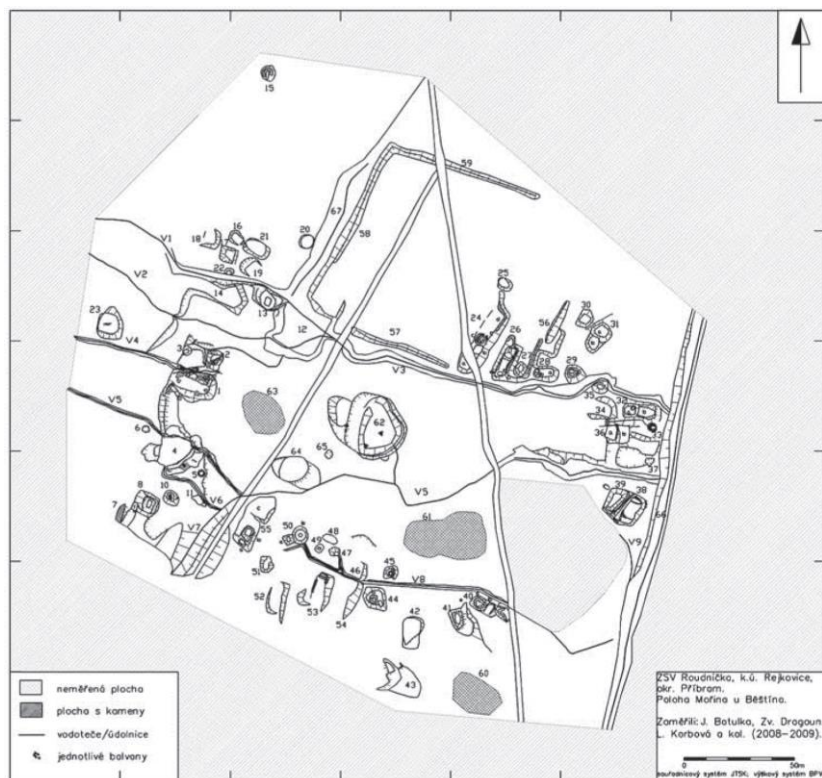
Příloha č. 9

Amfora mladší doby bronzové získaná z vývratu⁵⁷⁹

Příloha č. 10

Zaniklá středověká ves Mořina (Roudnička) – výstup geodeticko-topografického průzkumu⁵⁸⁰

⁵⁷⁹ REJKOVICE, okr. Příbram, Středočeský kraj [online]. Praha. Dostupné z URL:

http://www.archeologickyatlas.cz/cs/lokace/rejkovice_pb_hradiste_plesivec [cit. 2019-10-12]

⁵⁸⁰ KORBOVÁ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. Zaniklá středověká vesnice Roudnička - "Mořina" pod Plešivcem (okr. Příbram). In: *Archaeologia historica*, roč. 36, č. 2. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 391